

Évfordulók és gyilkosságok

Két moszkvai évforduló uralja az európai tavaszt: Hetven éve fejeződött be a második világháború, és harminc éve került hatalomra Mihail Gorbacsov. Az egyik évfordulón eddig mindig a szovjet hősiességre emlékeztek, a másikat nem ünnepelték, mert a Szovjetunió végének a kezdetét jelöli.

Mikor Konsztantyin Csernyenko halála után, 1985. március 11-én a még csak 54 éves Mihail Gorbacsovot választották meg az SZKP főtitkárának, mindenki azt hitte, hogy a párt és az állam megreformálásáról lesz szó. De hatéves tevékenysége után Gorbacsov politikai hagyatékában nem sok maradt három jelszón – glasznoszty (nyíltság), peresztrojka (átalakítás), és uszkorenyije (gyorsítás) – kívül. Ellenkezőleg: A Wikipedia online-lexikon arról ír, hogy Gorbacsov-nak a „kegyelemdőfcést” az 1991. december 1-jei ukrán népszavazás jelentette, melyben az ukrán nép a függetlenség mellett foglalt állást. Pontosan úgy, mint két évtizeddel később a Majdanon.

Gorbacsov meg nem ünneplése megfelelő „előjátéka” lehetne a májusi megemlékezéseknek. Mert Oroszország idén ünnepli hetvened-szer a Második Világháború befejezését, és szeretne minél több prominens vendéget üdvözölni a Kreml-ben. Csakhogy az ukrainai harcok miatt sok európai politikus már eldöntötte, hogy távol marad, és aki részt kíván venni, sok kritikát hallhat. Így például Martin Stropnický cseh védelmi miniszter nem tartja szerencsésnek Milos Zeman államfő odautazását. A prágai kormánykoalíció politikusa ugyan egyetért az-zal, hogy meg kell becsülni a nemzetiszocializ-mussal szemben harcolókat, de szerinte Zeman-nak követnie kellett volna más külföldi állam-és kormányfők példáját. A legtöbb nyugati ve-zető bojkottálni fogja a megemlékezést. Angela Merkel német kancellár május 9-én nem vesz részt a katonai parádén, de másnap Moszkvába utazik hivatalos látogatásra és megkoszorúzza a szovjet katona emlékművét.

Vlagyimir Putyint felháborítják az utóbbi idő-ben elhangzó „cinikus hazugságok” a Szovjet-unió második világháborús „honvédő háború-járól”. Az orosz államfő szerint ezekkel alá akar-ják ásni a mai Oroszország erejét és erkölcsi te-kintélyét – mondta Putyin a 70. évforduló ün-nepségeit szervező Pobjeda (Győzelem) bizott-ság ülésén. Az elnök moszkvai beszédében ki-emelte, hogy az országot meg akarják fosztani a győztes státuszától, valamint az abból fakadó nemzetközi jogi következményektől. Népeket akarnak megosztani és összeveszejteni, geopo-

litikai játszmákra használva fel történelmi spe-kulációkat – mondta.

Amit természetesen nem mondott, az a saját rendszerének szerepe, nem utolsósorban Borisz Nyemcov ellenzéki politikus meggyilkolása kö-rül. Nyemcovot február 28-ára virradóra ölték meg Moszkva központjában, a Kreml lábánál húzódó Bolsoj Moszkvoreckij hídon. Április közepén kiadják Nyemcov jelentését az ukraj-nai háborúról, amin az ellenzéki politikus halá-la előtt dolgozott. A „Putyin, Háború” című je-lentés tervezett közzétételéről Facebook-olda-lán számolt be Ilja Jasin, aki Nyemcovval közö-sen vezette a liberális RPR-Parnasz pártot.

Nem orosz találmány

A politikai gyilkosság természetesen nem orosz találmány. „Oroszország legfeljebb abban lóg ki a sorból, hogy történelme különlegesen gazdag az ilyen mozzanatokban, és a gyakorlat a mai napig fennmaradt, szinte természetes ré-sze a politikai életnek” – írja Horváth Gábor a „Népszabadság”-ban. Téhát hagyjuk ki azt a te-mérdek erőszakot, amely eltette az útból II. Sándor cárt (1881), a rejtélyes Grigorij Rasz-putyint (1916) meg a cári család legtöbb tagját (1918). A Szovjetunió hét évtizedes történelmét is csak három emblemátikus gyilkosság jelképe-ze: Szergej Kirov leningrádi városi párttitkár 1934-ben ugyanúgy az életével fizetett, mint hat évvel később Lev Trockij, Sztálin ellenlábasa. És a Szovjetunió állítólag utolsó politikai gyilkossá-ga 1991. október 6-án történt: Igor Talkov anti-kommunista rockénekest lötték le a leningrádi Jubilejnij koncertterem színpada mögött. Gorbacsovot akkorra már megbuktatták.

Az új Oroszország első másfél évtizedében „egymást érték a látványos gyilkosságok”, írja Horváth Gábor. Az áldozatok között van Vlad Lisztyev tévé- műsorvezető, Larissza Jugyina és Dmitrij Holodov újságírók, Galina Sztaro-vojtova szociológusból lett politikus, Pavel Hlebnyikov, a „Forbes Magazine” orosz kiadá-sának Amerikában született, brit egyetemen ta-nult főszerkesztője, és Anna Politykovszkaja új-ságíró. Vagy Alekszander Litvinyenko volt orosz kém, akit 2006 novemberében London-ban mérgezték meg radioaktív polóniummal. Moszkvában az utcán lötték agyon Sztanyiszlav Markelov antifasiszta aktivista ügyvédet és Anasztaszija Baburova újságírót. Még 2009 júliusá-ban Groznijban háza mellől elrabolták Natalja Esztemirova jogvédőt, aki az új, oroszbarát csecsen hatóságok jogsértéseivel foglalkozott.

A tanárnőt korábban személyesen Ramzan Kadirov csecsen elnök fenyegette meg.

Most ugyanez a Ramzan Kadirov kapott orosz kitüntetést, egy nappal azután, hogy a Nyemcov-gyilkossággal kapcsolatban letartóztatott volt csecsen belügyes hazafiasságát méltatta. Vlagyi-mir Putyin rendelete szerint Kadirov „az elért munkasikerekért, az aktív társadalmi tevékeny-ségért és a több éves lelkiismeretes munkáért” részesült Becsület érdeméremben.

Kadirov az Instagram-oldalán azt írta, hogy „Oroszország igaz fiának” ismerte meg ezt a Zaúr Dadajevet. „Zaúr az ezred egyik leghát-rabb és legférfiasabb katonája volt. Mindenki mélyen vallásos, hívó muzulmán embernek is-merte, akit, mint minden muzulmánt, „megráz-tak” a „Charlie Hebdo” francia hetilapban közölt Mohamed-karikatúrák és az azokat tá-mogató kommentárok.

Ez a Nyemcov-gyilkosság egyik lehetséges forgatókönyve: Ezek szerint az ellenzéki orosz politikust – ötmillió rubel (nem egész 80 ezer Euro, 23 millió forint) fejpenzéért – azért ölték meg, mert „aktívan támogatta” a Mohamed-karikatúrák közzétételét. A Roszbalt orosz hírügynökség szerint az orosz szövetségi nyo-mozó bizottságon (SZK) azt állítják, hogy Dadajev olyan, egyelőre nem ismert személyek „megrendelésére” gyilkolta meg Nyemcovot, akikkel azonos a vallási meggyőződése.

Tény, hogy március közepén megváltoztat-ták a vádat a letartóztatott személyek ügyé-ben: nyereségvágyból vagy megbízásból elkö-vetett gyilkosság helyett előre kitervelt, cso-portosan elkövetett, gyűlölet által vezérelt gyilkossággal vádolják őket – jelentette az Interfax orosz hírügynökség egy nyomozáshoz közeli forrásra hivatkozva. Az elkövetők fel-tételezett motivációi között a politikai, ideo-lógiai, faji, nemzetiségi vagy vallási indíttatás szerepel a vádiratban.

De Nyemcov meggyilkolásának más indíté-ka is lehetett, például az, hogy az ellenzéki orosz politikus segített összeállítani az ameri-kaiaknak a szankciókkal sújtandó oroszok listáját – írta a „Frankfurter Allgemeine Son-n-tagszeitung”. A vasárnapi lap titkosszolgálati forrásokra hivatkozva úgy fogalmazott, hogy Nyemcovot anyagilag támogatta Soros György magyar származású amerikai üzletember.

Ezzel össze is állt minden ahhoz, hogy össe-esküvések tömkelege homályosítsa a képet. Nem, mintha az különben világos és egyértel-mű lenne.

MARTOS PÉTER

S. Csoma János

Március

*mikor magad szabadnak érzed
vajon az érzet téved?
téved egy egész ország?
riadt szívet őriznek
ölelő oldalbordák
mikor szabad egy nemzet?
nem, ha öl a kétség
önmagát ártja, bántja, rontja
kérdéses egészségs
elrákosodik minden szervünk?
merni kell élni így is, mernünk.*

autonómia, lényegesen kevesebb nemzetál-lam és egy karcsú, de hatékony Európai Unió kell jellemezze a holnap Európáját.

Egy ilyen régiók Európájának már létezik az alapja. A szubszidiaritás alapelvét a lisszaboni szerződésben az egész EU-ra vonatkozóan meg-határozták. Ez kimondja, hogy határozatok ho-zatala mindig a lehető legalacsonyabb és leg-jelentősebb politikai szinten történjen. Ez a koncepció eddig csak az EU és a nemzetállá-mok viszonyában került alkalmazásra. Ez kö-telezi tehát a nemzetállamokat és az EU-t, mint a Lisszaboni Szerződés szerződő feleit a szubszidiaritás nemzetállami szinten maradék-talan végrehajtására.

Ilyen federalizmus-reform a polgárok tör-vényes demokratikus Európájához vezető fo-kozott átmenetnek a kulcsa. Csak így tudja Eu-rópa a fejlődését gátló, központosított szerke-zetét levetkőzni és a végtelenségig visszatérő nemzeti konfliktusokat megállítani. Csak így képzelhető el egy valóban egyesült Európa felépítése, akár a jelenlegi Svájc, ahol alulról felfelé forr össze akarategységévé minden etnikum és vallás.

JÓSIKA PÉTER

ELKÉPZELT RÉGIÓK KÖZÉP-EURÓPÁJA

Közel 100 évvel az Első Világháború vége után Közép-Európa országai egymással még mindig erősen összefonódtak. A gazdaság, az építészet és a művészet mellett még egy dolog köti őket össze: a közös kultúra. Eze-ket továbbra is felülműlják a mindennapi életben, az államok közötti kapcsolatokban a bizalmatlanság, előítéletek és neheztelések.

Bár az Osztrák–Magyar Monarchia korszakát már egyik utódállamban sem kezelik ör-dögi korszakként, továbbra is létezik az az elterjedt előítélet, miszerint az Első Világhá-ború végével a „mesterségesen létrehozott Habsburg Birodalom” forradalmak sorozatá-vál esett szét „alkotó elemeire”.

Ezzel eltérő következtetésre jut, aki Közép-Európa múltjával és jelenével foglalkozik. Va-lójában többnyelvűséggel megáldott, gazda-ságilag és szociálisan szorosan összefonódó terület mesterséges felosztásáról van szó. Nemzetiszocializmus, sztálinizmus, kommu-nizmus, tömeggyilkosságok, kisajátítások, kiutasítások és a kifejlődött társadalmi és gazdasági formák, sokkal inkább tekinthetők Közép-Európa Első Világháborút követő fel-darabolása tragikus következményeinek. Közel 100 évvel később még mindig nyalo-gatjuk sebeinket.

A Duna menti monarchia bukása nem volt visszavonhatatlanul előre programo-zott, nem felelt meg az akkori népakaratnak sem. Egyetlen utódállam sem jött létre de-mokratikus népszavazással. A műveleteket 1918-ban nacionalista eszmék befolyása alatt álló politikai elit irányította. Nemcsak

cseh, délszláv, lengyel és olasz nacionalis-ták segítették elő közös országuk bukását, hanem német nemzetiségű és magyar cso-portok is.

Néhány elefejtett hang már 1918 előtt óvott Közép-Európa etnikai-nacionalista szétforgá-csolódásának veszélyétől. A liberális politikus Adolf Fischbach már 1869-ben javasolta Svájc példája alapján az Ausztria–Magyarország ál-lamszövetség létrehozását. Még 1918 nyárutó-ján és őszén is, amikor a Duna menti monar-chia bukása már a küszöbön állt, megpróbált néhány értelmiségi erre az elképzelésre vissza-nyúlni. Sajnos sikertelenül.

Közép-Európa divíziójának alapkövét érde-kes módon, az az 1867-es kiegyezés rakta le, melyet Magyarországon ma is ünnepelnek. Ez egyrészt lezárta az abszolutisztikus Habs-burg-centralizmus fájdalmas szakaszát, más-részt lerakta Közép-Európa alapját azzal, hogy „nemzetiségeknek” tekintette a nyelv-csoportokat.

A félig független magyar nemzetállam megalakulása egy több etnikumú monarchi-ában az egész ország jövőbeni nép-nemzeti felosztásának mintája lett. Ennek megfelelő-en 1867-től Ausztria–Magyarország területén kifejezetten etno-nacionalista beállítottságú politikai pártok jöttek létre.

Egészen másként alakult a politika Svájc-ban. Abban az országban, amely etnikai és felekezeti sokrétűségét tekintve hasonlított az Osztrák–Magyar Monarchiához. Az erő-sen tagolt helvét regionális federalizmus fé-kezte a nép-nemzeti irányultságú politikai

erőket. Ehelyett olyan politikai pártok ala-kultak, melyek területi és országos célokat követtek és minden nyelvterület igényeit egyenlő mértékben képviselték.

A politikai szervezetek megakadályozták a nyelvcsoportok és felekezetek közötti je-lentősebb konfliktusokat. Azonkívül a tele-pülések és kantonok kifejezett adó- és pénz-ügyi autonómiája lehetővé tette, hogy a szük-ségleteknek megfelelő helyi és regionális iparpolitika felgyorsítsa a kereskedelmet és segítse az ipar fejlődését. Svájc ebből még ma is profitál.

Egészen más a helyzet Lengyelországban, Csehországban, Magyarországon, Szlovákiá-ban, Romániában, Horvátországban, vagy Ukrajnában. Ezekben az országokban az emberek szenvednek az elválasztó, bekemé-nyedett, központosított nemzetállami szer-kezetek miatt, melyek szétszakítanak számos történelmileg összetartozó területet. Ezek a szervezetek gátolják a területi önállóságot, a területeket átfogó együttműködést éppúgy, mint a megfelelő helyi gazdaságpolitikát.

A reakció a mai Európában levő problémák-ra semmiképp sem a néhány népszerű poli-tikus által követelt hátrálás a kevesebb Euró-pa, de több nemzetállam felé. Ehelyett egyen-getnünk kellene az utat a svájc példán alapu-ló Európa irányába, amely regionális, födera-lista és elemi demokratikus értékeken alapul.

A minket elválasztó nép-nemzeti szerkeze-teket csak a helyi és regionális területi egy-ségek erősítésével tudjuk hosszú távon le-küzdeni. Jóval több közösségi és regionális

Határok nélkül

Ülésezett a Magyar Népcsoporttanács

(orf, volksgruppen) **2015. március 18-án került sor a Magyar Népcsoporttanács azon ülésére, amelyen a Kancellária által évente rendelkezésre bocsátott támogatás elosztása volt a központi és cseppet sem könnyű téma. Az előzetes megbeszéléssel együtt csaknem három órát tartott a gyűlés a hivatal illetékeseivel.**

„A népcsoporttanács már a gyűlést megelőzően összeült, hiszen még mindig voltak vitás kérdések. Bár már a tavalyi év során igyekeztünk kidolgozni egy irányelv katalógust, mégis nehéz volt a döntés. Az összeg változatlan, 429.500 euró, viszont háromszor annyi kérvény érkezett be, mint amennyire ez a pénz elég lenne” – mondta el Zsótér Írisz, a Népcsoporttanács elnöke.

Fiatal irodalmárok több nyelvű estje Bécsben

Több nyelvű felolvasóestet rendezett a Bécsi Egyetem Finnugor Intézete kedd este HOF 7 mottó alatt. Az est két főszereplője: Főnyad-Jóó Gábor és Thomas Perle a legifjabb írógeneráció képviselői voltak. Közös bennük, hogy mindkettén több nyelvű nevelésben és később több neves irodalmi kitüntetésben részesültek már. A finnugor intézetben legújabb, hamarosan megjelenő köteteikből olvastak fel.

Főnyad-Jóó Gábor 1983-ban Bécsben született. Germanisztikát, hungarológiát és finno-ugrisztikát tanult az egyetemen. Jelenleg gimnáziumi tanárként dolgozik Alsó-Ausztriában. 2012-ben elnyerte a Művészeti- és Kulturális Minisztérium irodalmi ösztöndíját. 2012-óta a Grazi Írószövetség tagja. Rendszeresen publikál neves napilapok-

Liszt-Haus Raiding – Liszt-ház Doborján

A doborjáni Liszt-ház (Raiding, Ausztria) március 19-ével ismét megnyitja kapuit és a Liszt Fesztivállal együtt köszönti az új kiállítását szezon. A Liszt Ferenc szülőházában található „Csodagyerek • Világstár • Abbé” című kiállítás az elmúlt évben átalakult és kiegészült a koncertházban elhelyezett újabb kiállítási egységgel. Az utóbbiban eredeti bútorokkal rekonstruálták az egykor Liszt által is használt bécsi „Kék Szalont”, a kor-

Remekeltek a felsőőri reformátusok

Félreértés ne essék, az ifjúsági olvasókör színjátszó csoportjáról van szó, azokról, akik legutóbb – az alsóóriekkel – Magyar Örökség díjban részesültek. Lehet, hogy ez is megette a hatását, mindenestre lankadatlan a vállalkozó kedv: márciusban négy alkalommal vitték színre Nóti Károly A nyitott ablak c. vígjátékát, természetesen helyi környezetbe ültetve át.

Gúthy László, a fáradhatatlan tiszteletes ezúttal három újdonsággal is meglepetést okozott: megosztotta a rendezői feladatokat az „östehetség” Bács Lóránttal, aztán jómaga is fellépett a jómódú Kovács szerepében, s szinte már ebből adódóan Tölly Juliskával házaspárt alakítva eleve adott volt a vidámság, ugyanis, – harmadszor – első alkalommal vállalkoz-

Snétberger Trió koncert

Különleges trióban érkezik Sopron városába, a Kossuth és Liszt-díjas gitárművész, Snétberger Ferenc. Oldalán a méltán híres svéd bőgős-és zeneszerző, Anders Jormin (a Göteburgi Egyetem tanárával), valamint az amerikai avantgárd dobossal, Joey Baron, aki a popzene olyan ikonjaival is fellépett, mint Michael Jackson vagy David Bowie.

A koncert helyszíne és időpontja: Sopron, Liszt – központ. Liszt Ferenc u. 1.

2015. április 18., 19:00, Jegyár: 4200 Ft, Jegyiroda: helyben a Liszt – központban. Tel.: 00 36 99 517 517

TÁMOGATÁSI KÉRELEM

Támogatási akciónk 2002. júniusi beindítása óta – ide értve az Őrség naptárunk révén átutalt adományokat – a Bécsi Napló 2015/1. számában közzétett 84.508,34 euró összeg 2015. március 21-ig az alábbi hozzájárulásokkal növekedett:

DEMETER Györgyi	20,00	JUHÁSZ Árpád	*30,00	Dr. SCHÄFFER János	50,00
Dr. GÁLFFY István	20,00	DI NÉMETH Péter & Heide lore	25,00	SCHNEIDER család	50,00
GOMBI Csaba	35,00	Mag. PUSZTAY Csaba	20,00	WENZEL Róbert	10,00
GUTHY László	10,00	SIMON Márta	25,00	Összesen:	265,00

*) Ezt az összeget múlt számunkban (a név feltüntetése nélkül) már beszámítottuk.

A támogatások eddig befolyt teljes összege 84.773,34 euró.

Hálás köszönet mindazoknak, akik támogatásukkal lehetővé teszik a Bécsi Magyar Otthon fenntartását, mely a legkülönbözőbb rendezvények, társas összejövetelek mellett a „Bécsi Magyar Iskolának” is otthonul szolgál.

Mag. Hollós József elnök,	Albert László főtitkár,	Dr. Seidler Andrea pénztáros
További támogatások az alábbi bankfolyószámlára utalhatók át: P.S.K., A1010 Wien, Georg Coch-Paltz 1, Bankleitzahl/Bankirányítószám 60000, Zentralverband Ungarischer Vereine und Organisationen in Österreich, kontószám 7255731. IBAN 00007255731 + 00060000 BIC OPSKATWW		

A támogatások odaítélésénél fő szempontok voltak: a saját csoportok működtetése, az ifjúsággal való foglalkozás, az oktatás. A rendelkezésre álló összeg 50 százalékát a Bécsben működő magyar egyesületek és szervezetek, 48 százalékát a burgenlandi egyesületek, a maradékot pedig a más tartományokban fennálló magyar intézmények kapják.

„A több, mint három órás gyűlés után senki sem elégedett és a jövőben fennáll a veszély, hogy az egyesületek nem tudják a megszokott szinten és színvonalon folytatni a munkát. Ezért jövőre legalább 30 százalékos emelést kérünk”, tette hozzá Zsótér Írisz.

ban és nemzetközi irodalmi rendezvények résztvevője.

Thomas Perle Romániában született 1987-ben. Apja magyar, anyja német anyanyelvű. A család 1991-ben vándorolt ki Németországba. 2007 után a Nürnbergi Állami Színházban volt asszisztens. 2008 óta él Bécsben, ahol a Volkstheaterben/Népszínházban és a Schauspielhausban is dramaturgként dolgozik. A Wiener Wortstätten tagja. 2013-ban „wir gingen weil alle gingen” című prózájáért megkapta az exil-irodalmi díjat és 2014-ben az ORFIII utánpótlás ösztöndíját.

Mindkét fiatal író a Finn-ugor Intézet volt, illetve jelenlegi hallgatója, alkotásaikat jelentős díjakkal jutalmazták, s mindketten - bár németül írnak - több nyelvűek és magyar származásúak.

társ formatervező, Rainer Mutsch pedig újraértelmezte a szalonkultúrát.

Újdonság: Többnyelvű tárlatvezetés és múzeumpedagógiai foglalkozások!

A doborjáni Liszt-ház az idei szezonban új ajánlatokkal várja a látogatókat! A nagy érdeklődésre való tekintettel izgalmas múzeumpedagógiai foglalkozásokkal várják a gyerekeket és az iskolai osztályokat.

tak vigjáték betanulására és előadására.

Hogy a közönség ki nem fogyhatott a nevetésből, ugyan a darab sikereként könyvelhető el, de azon is lehetett derülni, hogy a szereplők legkomikusabb jeleneteket is milyen „fapofával” adták elő. Gondoskodtak az utánpótlás bevonásáról is: még ha mellékszeppen is, de felléptették a legfiatalabbakat is.

Jó volt ott lenni, együtt derülni a közletről és távolról jött közönség tagjaival. Jó volt bizakodással tekinteni körül: életerős az őri színjátszás, és van jövője.

Helyesbítés

Előző számunkban sajnálatos módon pontatlanul történt Piri Kati besorolása, ő ugyanis az Európai Parlament tagja. A vele folytatott beszélgetés címe helyesen: Magyar származású politikus holland párt képviselőtében az Európai Parlamentben.

Pontosítás

A Bécsi Napló január-februári számában megjelent egy trás a Magyar Orvosi Kamara 25 évéről. - Alcíme szerint “25 évvel ezelőtt alakult a rendszer-váltás első civil mozgalma”. - A történelmi hűség kedvéért megjegyzem, hogy az első civil mozgalom, amely ráadásul első volt abban is, hogy egy “kapitalista” és egy “szocialista” ország határán átvittelt: a Sopronban (majd Bécsújhelyen) 1987. december 10-én, tehát 27 éve általam életre hívott CORVINUS KÖR/ CORVINUS KREIS! - Ezért a tevékenységemért még a magyar elhárítás (III/III.) is figyelt.

SZALAY CSABA

Olvasói levelek

A január-februári számban Elekes István cikket írt ”Az amerikai-magyar kapcsolatok szövevénye” címmel. Írásában súlyos vádat, vagy inkább rágalmakat fogalmazott meg, mivel azt állítja, - a 3. oldalon található folytatásban, - hogy „Már másfél éve jelentették amerikai (multinacionális) cégek, hogy a magyar hatóságok felszólították őket, ha kétmilliárd forintot befizetnek egy állami alapítványba, akkor elmaradnak az állami ellenőrzések, sőt garantálják, hogy a konkurenciánál tartanak majd szigorú ellenőrzéseket. A befizetett összeg fejében akár ÁFA (adó) kedvezményt kaphatnak.”

Mely állami alapítványba? Miért hallgatja el, hogy hol és kinek jelentették az amerikai cégek ezt az állítólagos felhatalmazást? Vagy neki személyesen jelentették? Milyen funkcióban vagy feladatkörben teszi Elekes ezen publikált rágalmain?

Az állítás, ill. vád súlyos, egyedülálló, eddig még sem az amerikai ügyvivő Goodfriend, sem a média nem hozott ennyire markáns vádat nyilvánosságra.

Miután az ilyen tartalmú és szellemiségű vádak jogi vonatkozásban is relevánsak, azt kell feltételeznem, ill. remélnem, hogy Elekes úr birtokában vannak olyan, – a nyilvánosság számára eddig ismeretlen – dokumentumok, amelyekre állítását alapozza. Sajnos erre vonatkozóan semmiféle utalást nem tett, így mindaddig, amíg rágalmaint nem tudja hitelt érdemlően bizonyítani, saját fantáziája, vagy megbízói igényeinek megfelelő hazug állításnak kell vennem. Felmerül a főszerkesztő Deák Ernő felelőssége is, mivel ilyen állítások publikálásával súlyos károkat okoz és tudatosan félrevezeti olvasóit. Nem bújhat a szólásszabadság valamint a publicisztika szabad áramlásának köntöse mögé, de Elekes személyes véleményének sem lehet beállítani, mert ez nem vélemény, hanem tényként feltüntetett állítás, ezért félrevezető.

Az, hogy valamikor a SZER alkalmazottja volt, nem jogosítja fel valótlan állítások megfogalmazására és publikálására. Remélem, a magyar hatóságok felismerik a rágalom és vád súlyát és meg fogják tenni a szükséges jogi lépéseket.

Kenessey Csaba, Svájc

Nagyra becsülöm, ha valaki veszi a fáradságot és értékes idejét levélírára szánja. Ez a Szabad Európa Rádiónál megtisztelő figyelmet érdemelt, amihez ma is tartom magam.

Gondolom nem árulok el titkot, hogy az internet adta lehetőség segítségével tájékozódom a hazai eseményekről. Újra átnéztem a kérdéses témában az interneten megjelent (és fellelhető) rengeteg információt arra vonatkozóan, amit a magyar ügyekben oly tájékozott olvasó kifogásolt. A korrupció, ill. áfacsalási mechanizmust úgy mutattam be, ahogy azt 2014. október 20-án az index.hu internetes újság közreadta, majd azt az egész hazai, sőt külföldi (magyar) média átvette.

„... Az „üzlet”, amit kínáltak, pofonegyszerű volt: ha a cég pénzzel támogat egy, az ajánlattevők által megnevezett alapítványt, akkor elintézik, hogy a NAV az amerikai céget is békén hagyja. (...) a kitiltás hátterében az húzódik meg, hogy az áfacsalások miatt hátrányos helyzetbe kerültek amerikai érdekeltségek, ez pedig már az Egyesült Államok nemzetgazdaságát sérti....”

Csodálom, hogy ez a cikk, és a benne közöltek elkerülték a hazai ügyekben amúgy járatos olvasót. Viszont, belátom, hogy a kijelentő mód használata valóban nem volt szerencsés.

Mint minden olvasói levelet, így Kenessey Csaba megértő és felettebb baráti hangvételű sorait is köszönöm.

Elekes István

Tisztelt Szerkesztők!

Mindig nagy érdeklődéssel (és köszönettel) veszem kezembe a Bécsi Naplót és egyfajta interaktív módszerrel olvasom, értékelem és értékeltem tartalmát. Most is ezt teszem, mert úgy érzem, hogy itt-ott némi kiigazításra szorulnak egyes írások.

Az „amerikai-magyar kapcsolatok szövevénye” c. írás szerzője bizony kicsit eltévedt a szövevényben. Ez azért is különös, mert Elekes István a SZER munkatársa volt, ahol a polgári demokrácia értékeit közvetítve alapelveként kellett követni azt az újságírói magatartást, miszerint az újságíró, szerkesztő sem írásban, sem éterbe sugárzott műsorban szándékosan vagy gondatlanul valótlanságot nem állíthat, köteles a tényeket és adatokat az adott helyzetben elvárható gondossággal ellenőrizni és közre adni.

A cikk nem titkoltan támadja Magyarország 2/3-os többséggel megválasztott kormányát és miniszterelnökét a balkáni háborúban követett stratégiát, katonai magatartásáért, mert „engedélyezte, hogy magyar repterekről felszálló harci gépek magyarlakta jugó-szerb területeket bombázzanak.”

A cikk szerzője elfelejti vagy figyelmen kívül hagyja, hogy a magyarlakta jugó-szerb területeken a fenyegető, harcban álló szerb reguláris és irreguláris szabadcsapatokat kellett célzottan bombázni nehogy a másik kisebbségi nemzet, a bosnyákok sorsára jussanak, akiknek kegyetlen, módszeres megsemmisítését ölte tett kézzel, lábhoz tett fegyverrel nézték végig a holland ENSZ „békefenntartók” – igen, ezért kellett magyar repülőterekről induló bombázókkal megvédeni a határon túli magyar lakta területek magyar lakosait. Egészen rossz példa a görögökre történő hivatkozás „akik semmivel sem járultak hozzá Belgrád bombázásához, mondván (ortodox) szerb testvéreikre nem támadnak.”

A talányra, hogy miért nem lehet lekopírozni Svájc, Ausztria vagy Bajorország példáját? Mert csak abban hasonlítunk egymásra, hogy hasonló a területünk és népességünk, de egyik országban sem volt 50 év szovjet megszállással támogatott kommunizmus.

A cikk írójának figyelmét elkerüli az a tény is, hogy érdekes módon az amerikai figyelmeztetések mindig akkor csúcsosodnak ki Magyarországgal szemben amikor „belegázolunk” az USA gazdasági-pénzügyi érdekeibe! Legutóbb akkor aggódott mindenféle okok miatt az USA amikor F16-os vadászgépek helyett Gripeneket vásárolt Magyarország.

A talányok vagy pestiesen szólva a pofátlanság körébe tartozik az is, hogy miközben a szabadság és demokrácia bajnokaként emlegetett USA-ban pénzért lehet jól fizető állami tisztségeket, nagyköveti állásokat vásárolni , a State Department diszkreéten, rébuszokba burkolton jelzi, hogy szerinte bajok vannak a magyar kormánnyal és néhány magyar állami alkalmazott nem léphet az Egyesült Államokba. Eközben a Transparency International legutóbbi felmérése szerint az Egyesült Államok 73 pontjával csak a 19. helyen áll és a kimutatások szerint korruptabb a vele azonos fejlettségű országoknál. Az intézményes politikai korrupció tipikus példája: Victoria Nuland amerikai külügyminiszter-helyettes egy tavaly decemberben tartott konferencián elmondta, hogy ötmilliárd dollárt „fektettek be” az ukrainai „demokratikus” erők támogatásába... De nem sürgette mindig a mostani vehemenciával a korrupció ellenes fellépést Magyarországon az USA?....

Mindezek ellenére mi magyarok a szövetségeseinkkel baráti viszonyban vagyunk, de senkitől nem vagyunk hajlandók elviselni semmilyen morális fölénnnyel megfogalmazott kioktatást arról, hogyan kell demokrataként viselkedni.

TASNADI GÁBOR CSR (Cruciferi Sancti Regis)

gyémánt fokozatú igazságügyi szakértő, Szt István Lovagrend lovagja

Emlékeztetni szeretném a kedves levélírót, hogy a hidegháború idején, 1950-ben alapított, majd 1951-től sugárzó Szabad Európa Rádiót az amerikai adófizetők pénzén tartották és tartják fenn, amit egykori kollegám, Márai Sándor, mint szellemi légihídát üdvözölt. Eredetileg őt (cseh, magyar, lengyel, román és bolgár) nyelven sugárzott a Vaszfügöny mögötti rabnemzetek számára. Tehát, ez egy magyar nyelven is megszólaló amerikai rádióállomás volt, nem pedig valamilye magyar emigráns adó. Amikor Deák Ernő főszerkesztő úr felkért az amerikai-magyar kapcsolatok rövid áttekintésére, azonnal jeleztem, hogy mint a SZER egykori munkatársa, „Amerika-barát” vagyok. A Szabadvilág értékeit képviselem és közvetítem, nem pedig a hazai (magyar) kormánypolitikát. Értekezésem az amerikai politika jobb megértése reményében született.

A levélró viszont azt a hazai véleményt képviseli, miszerint mindenki a magyarokat bántja, pedig mi jók vagyunk, de a balsors régóta tép. Ráadásul, a jelenlegi hazai „trend” szerint Amerikáról csak elmarasztalót ildomos írni, mondani.

Ami a korrupciót illeti. Bírálom egy-egy ismert személy vagy csoport korrupciós ügyét hozza fel (ellen)példának, akiket hazájukban bíróság elé állítottak. Azt viszont elhallgatja, hogy mi az USA “baja” Magyarországgal: a hazai korrupció állami szintre történt emelkedése. A Nemzeti Adó és Vámhivatal (NAV) próbálta megszarnolni az amerikai cégeket. Ez óriási különbség! Sajnos, ezt sokan nem látják, vagy nem akarják látni.

A (kelet-nyugat) szemléletbeli különbségre a legjobb példa, a jugoszláviai háborúra adott (kioktató) magyarázat. Kezdjük ott, hogy Jugoszlávia NATO bombázásakor 1999-ben, az akkori magyar miniszterelnöknek nem volt kétharmados többsége, Orbán akkoriban a Torgyán-féle Kisgazdapárt segítségével tudott csak kormány-koalíciót alakítani (1998).

Emlékeztetném a levélíró, hogy a szerb vezetést Hágában csakis a Boszniában (1992-95) és Koszovóban (1998-99) elkövetett háborús bűnökért ítélték el. Azokban az egykori jugoszláv régiókban ugyanis, ahol a szerb lakosság kisebbségben volt, Belgrád úgy gondolta, tömeggyilkosságokkal, népirtással lehet az etnikai arányon „javítani”. Ezzel szemben az iparilag fejlett, többségében szerbek lakta, kétmillióis Vajdaságban, a magyarok csupán az összlakosság 13 százalékát teszik ki. Ezért azt állítani, hogy a vajdasági magyarok „nehogy (...) a bosnyákok sorsára jussanak” alaptalan (szerbellel-nes) gyűlöletkeltés. A „célzott” bombázásokat, pedig csak azért pozitívnak beállítani, mert az a jelenlegi miniszterelnök hozzájárulásával történt, politikai elvakultság. Orbán Viktornak igenis lett volna más lehetősége is, mint a határon túli magyarokat veszélyeztető bombázások aktív támogatása.

Elekes István

ÜNNEP ÉS SZÁMVETÉS

– Kárpát-medencei körséta –

A Magyar Kultúra Napja: nemzeti himnuszunk (január 22-én esedékes) „születésnapja” alkalmából úgyszólván „kutyaftutában” bejártam a fél Kárpát-medencét: Erdélyben, Kárpátalján és a Felvidéken találkozhattam a magyar kultúra képviselőivel. De lássuk a tényeket. Január 19-én indultam útnak, Berettyóújfaluba, Nagyváradra, Beregszászra, Ungvárra, végül néhány nappal később Pozsonyba voltam hivatalos, hogy megemlékezzem a jeles napon mindarról, amit számunkra: magyarok számára nemzeti himnuszunk, ennek hagyománya és aktuális üzenete jelent. (Pozsonyban Csáky Pál barátom, a felvidéki magyarság életében és most az Európai Parlamentben fontos küldetést vállaló író nemrég megjelent *Ördögtánc* című könyvének bemutatójával köszöntötték a szép ünnepet.)

Vagy két évtizede járom ezt a zárandokutat (korábban Magyarakanizsára, Zentára és Kassára is eljutottam). Nem éppen fáradság nélkül való a naponkénti utazás, összesen hét ünnepi programon vállaltam szerepet, volt közöttük ünnepi beszéd, konferencia-előadás, kerekasztal-beszélgetés, könyvbemutató, Himnusz-mondó szavalóverseny zsűrijében elnökösködés. Nem tagadom, mindig jó érzéssel, mondhatnám büszkén és szeretettel vállalom a sok száz kilométeres autózást, a minden éjszaka másutt történő elszállásolást, a naponkénti nyilvános szereplést. Felvillanyoz az alkalom jelentősége és ünnepélyessége, a baráti fogadtatás, a találkozás régi kollégákkal: írókkal, újságírókkal, tanárokkal – és főként fiatalokkal, akik számára a Magyar Kultúra Napja mindig a nemzeti összetartozás szimbóluma, a közösségi szolidaritás megvallásának ünnepe.

Csak közbevetőleg és röviden jegyzem meg, hogy meggyőződése (és sokak meggyőződése, így az általam képviselt Anyanyelvi Konferencia – egy négy évtizedes és újabban igen mostohán kezelt kulturális intézmény – meggyőződése) szerint a több országban szétszórta magyarság egyetlen igazán hatékony nemzeti közösséget és szolidaritást építő és fenntartó ereje a magyar nyelv és a nemzeti kultúra (és ezek módszeres, áldozatokat is követelő gondozása) lehet. Minden más egyszerű hatalmi retorika és politikai érdekérvényesítés – valójában a magyar állami politikának is a nemzeti kultúra megmaradását és épülését kellene szolgálnia, és nem fordítva: a kultúrának a politikát.

A berettyóújfalui találkozót a kisváros kulturális életének első számú gazdája: Porkoláb Lajos szervezte meg, és a beszélgetés résztvevői, akik között ott volt régi nagyváradi barátom: Fleisz János, a váradi egyetem tanára is, azzal vetettek számot, hogy milyen ma a Kárpát-medencei magyarság kulturális állapota. A kirajzoló kép nem volt igazán biztató, szinte általános tapasztalatként lehet beszélni arról, hogy a magyar közkultúra: az általános műveltség és a magas kultúra iránt tapasztalt érdeklődés színvonala nem javult, inkább romlott a mögöttünk álló években. Hasonló tapasztalatokra világítottak másnap nagyváradi találkozásaim, beszélgetéseim is. Várad máskülönbben is mindinkább

kiábrándító tapasztalatokkal szolgál. Mind kevesebb magyar szó hallatszik az utcákon, nehéz megmozdítani a váradi magyarság érdeklődését a nemzeti kultúra iránt: mindinkább fogyatkozik az a közösség, amely a Magyar Kultúra Napján ellátogat az ünnepi eseményekre – emlékszem, vagy hét-nyolc esztendeje a város (két-nyelvű: magyar és román) színházának tekintélyes nézőtere telve volt ezen a szép ünnepen, most egy egyházi liceum nem túl tágas előadótérmeiben gyülekeztek az érdeklődők.

De nem ez volt a leginkább fájdalmas tapasztalat, inkább az, hogy egy olyan városban, mint Nagyvárad, amely száz esztendővel ezelőtt az új magyar irodalmi kultúra szülőföldjének számított, hiszen ott adták közre a Nyugat elődjét, az Ady Endre, Babits Mihály, Juhász Gyula nevei által fémjelzett A Holnap című költői antológiát, ma egymással rivalizáló magyar érdekcsoportok küzdenek a vezető szerepért, és negligálják egymás eredményeit. Magam a Bihar Megyei és Nagyváradi Civil Szervezetek Szövetségének (tehát egy kulturális egyesületnek) az ünnepségén voltam felkért előadó, az ünnepségtől mind a romániai magyarság legnagyobb politikai képviselője: az RMDSz, mind ennek politikai ellenfelei távol tartották magukat. Néhány esztendeje, az imént említett színházi ünnepségen, amelyen Tempfli József váradi római katolikus püspök társaságában vettem részt, Markó Béla, az RMDSz akkori elnöke és Tőkés László, korábban nagyváradi református püspök, akkor már európai parlamenti képviselő tartottak ünnepi megemlékezést, most csak néhány értelmiségi: író, tanár, újságíró képviselte a város magyar közéletét. A politikusok távol maradtak, gondolom, nem a magyar kultúrával szemben táplált közömbösség miatt, hanem talán azért, mert nem kívántak találkozni egymással egy politikai tekintetben semlegesnek mondható eseményen.

Hasonló tapasztalatokat szereztem Kárpátalján és a Felvidéken is. Közismert, hogy szinte mindenütt két (vagy három?) magyar politikai érdekközösség osztozik a hat országban nagyjából két és fél millió főre tehető magyar kisebbség rokonszenvén. (Ebből másfél millióra tehető az erdélyi, félmillióra a felvidéki, másfélszáz ezerre a kárpátaljai, négyszázezerre a szerbiai és néhány százezerre a nyugati világban élő magyarság létszáma.) Az egyik magyar érdekközösség a korábbi, a másik a mai budapesti kormányzat híve és lekötöleztette. Nos, a beregszászi és az ungvári ünnepségeken is távollétükkel tüntettek a politikai érdekképviselők. Korábban ott is találkoztam kisebbségi magyar politikusokkal, mindkét oldalról, most szinte senkivel – még a beregszászi Kölcey-emléktábla koszorúzási ünnepségen sem, nemhogy az ottani Magyar Házban, amely nemzeti kultúránk igen figyelemre méltó intézménye, vagy az ungvári művészeti központban, amelyben régi hagyományok szerint rendezték meg a kárpátaljai (magyar, ukrán, ruszin) festőművészet tárlatát. Ezen az ünnepi eseményen találkozni lehetett írókkal, művészekkel, mindenekelőtt az ünnepségek hagyományos

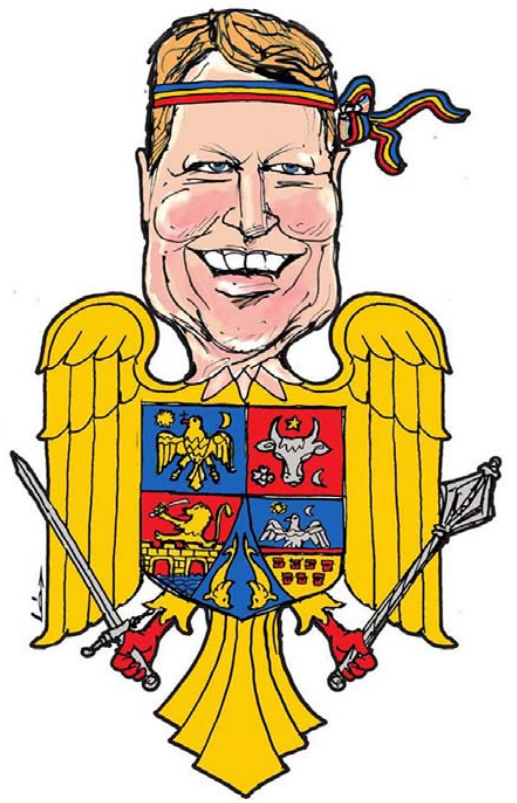
szervezőivel, így régi barátaimmal: Dupka Györggyel, Zubánics Lászlóval, valamint a kitűnő költővel, Vári Fábián Lászlóval, mellettük az ukrán közigazgatás képviselőivel, de nem a kisebbségi magyar politikai közösség vezetőivel.

Valójában nem is tudom, hogy ennek a távollatásnak mi lehet a magyarázata. Az imént azért neveztem néven a kárpátaljai és a nagyváradi magyar kulturális élet néhány személyiségét, mert arra gondoltam, mindenképpen megérdemlik, hogy felhívjuk munkájukra, erőfeszítéseikre az olvasó figyelmét. Elképesztőnek tartom, hogy egy-egy szinte írástudatlan, a magyar nyelvet is töredezetten használó helyettes politikai államtitkár rendszeresen nagyobb sajtónyilvánosságot kap, mint kulturális életünk áldozatos munkásai.

Végül Pozsonyban is, mondhatni, igen kevesen vettek részt a Magyar Koalíció Pártjának székházában rendezett találkozón – jóval kevesebben, mint egy évvel ezelőtt. Például erősen hiányoltam Duda Gyulát és Tözsér Árpádot, akik egy esztendeje még ott ültek a hallgatóság soraiban. Egyébként mindenütt tapasztaltam, hogy csökken az érdeklődés, és ennek magyarázata talán abban lehet, hogy erősödnek, esetenként elvadulnak a magyar kisebbségi közösségen belül érzékelhető küzdelmek. Így gyengülőben van az a nemzeti egység, amelynek hagyományosan a magyar kultúra volt a fenntartó ereje. Az is fájdalmat töltött el, hogy az ungvári ünnepségen először az ukrán himnusz hangzott fel, és csak utána, kissé kényszeredetten a magyar himnusz: a Magyar Kultúra Napján. Kárpátalján is felhevültek az ukrán nacionalista indulatok és ezt az ottani magyaroknak is érzékelnük lehet.

Minderről nem kevés szomorúsággal és szorongással adok beszámolót. Köztudomású, hogy Ukrajnában ma „forr a világ”, és nem lehet tudni, mit hoz a holnap – veszélyben vannak az ott élő magyarok. Az értelmetlen ukrániai háborúnak már vannak fiatal magyar áldozatai is. Vészterhes időkben (és a kisebbségi magyarság ritkán élt meg olyan időket, amelyek nem voltak vészterhesek!) összefogásra, egymás támogatására, közös és kölcsönös önvédelemre volna szükség. Az önvédelemnek ez a történelmi készsége, mondhatnám, közösségi reflexe ma nincs meg a kisebbségi sorsban élő magyar közösségekben. Az a régi magyar „népszokás”, amelyet hosszú évszázadok óta mint „széthúzást”, „összeférhetetlenséget” bélyegez meg a magyar politikai irodalom, a mostani nehéz időkben is virul.

Gondoktól terhelten tértem haza, azóta is kínoznak a szomorú tapasztalatok. Abban a meggyőződésben indultam útnak, hogy a *Himnusz* ünnepének a nemzeti egységet kell kinyilvánítania és szolgálnia, és mit tapasztaltam: vetélkedést, gyanakvást, kölcsönös bizalmatlanságot, olykor gyűlöletet. A magyar irodalom: Ady Endrére, József Attilára, Illyés Gyulára, Németh Lászlóra és másokra gondolok, folyamatosan szomorú láttelepet adott minderről. A régi „átok” (a „turáni átok”, ahogy ezt korábban mondták), ismét szomorúan érvényesül.

Klaus Johannis

Mindezek miatt lenne egy javaslatom. A hagyományos felsőpulyai találkozók soron következő alkalmát talán fel lehetne használni arra, hogy a Kárpát-medencében több (összesen nyolc) országban szétszórta élő magyarságnak ma milyen a közösségi helyzete, nemzeti tudata és erkölcsi szolidaritása. Van-e a határok által megosztott magyar közösségen belül működő nemzeti szolidaritás? Vagy, hogy Tompa Mihály klasszikus és félelmetes költői képével éljek: „oldott kéveként” vagyunk kiszolgáltatva a történelem kedvezőtlen erőinek? Szomorú fejleményekről kellene beszámolni – az ünnepi összefövetelnek mindazonáltal nem először (és nem utoljára) a felelős és kritikus önismereti számvetés alkalmának kellene lennie.

POMOGÁTS BÉLA

Már Burgenlandban is!

Március 14–15-e hétvégéjén ismét ellopták az alsóőri kétnyelvű helységnévtáblákat. Az ismeretlen tettesek az Alsóór/Unterwart feliratú táblákat kicsavarták a keretből, úgy mint az előző alkalommal is.

A kétnyelvű – magyar/oszlák – falu tábláit tavaly február óta már negyedik alkalommal lopták el. Először azt hitték, hogy farsangi tréfa, de két hónappal később ismét eltűntek a táblák. Szeptemberben harmadszorra távolították el ismeretlen tettesek a táblákat, most pedig pedig már negyedszer. Horváth József, Alsóór polgármestere számára ez a talán tréfának szánt dolog most már nagyon idegesítő és nem tudja elképzelni, hogy a tetteseknek mi jár az eszükbén. Az elkövetőknek tudniuk kell, hogy a lopás büntetendő és nem tréfa – mondta Horváth József. A rendőrségnek talán ezúttal sikerül kiderítenie a tolvajokat. Egy tábla 300 euróba kerül.

JOHANNIS BERLINI LÁTOGATÁSA

Az interneten követve, a nagyszebeni (Sibiu, Hermannstadt) születésű román államelnök február végi berlini látogatása nem igazán került a német média középpontjába. Annál inkább az erdélyi sajakok hírportáljain, honlapjain olvashatók németül az elnöki látogatás szinte legapróbb részletei is. A kormánypárti magyar sajtóban – az MTI alapján – viszont ez volt a főhír: Johannis: Nincs „magyar kérdés” Romániában (Magyar Nemzet, 2015. február 26., csütörtök 23:35, forrás: MTI, szerző: MA)

A közel egyórás berlini sajtótájékoztató legutolsó újságírói kérdése valóban a romániai magyar kisebbség helyzetét feszegette. Azonban ellentétben az MTI-jelentéssel, a „magyarkérdés” (*Ungarnfrage*) szó, kifejezés nem hangzott el. Johannis államelnök szó szerint ezt mondta: „Biztosíthatom Önt/Önöket: Romániában nincs magyar probléma”. (*Ich kann Ihnen versichern: Es gibt in Rumänien kein ungarisches Problem*)

Az MTI tudósítása lehet, hogy valamiféle fricska akart lenni, mert Johannis Berlinbe érkezése előtt a német ARD rádió Orbán moszkvabarárságáról megjegyezte: „A magyar szomszéd kapcsolata Oroszországgal már egy kicsit messzire ment (kockázatos)” („*Das ist schon ein bisschen weit aus dem Fenster gelehnt, was die ungarischen Nachbarn da in der Beziehung mit Russland (...) tun*“)

Politikai megfigyelők már Johannis megválasztásakor – tavaly novemberben – jelezték: amikor Európában terjed a nacionalizmus, szokatlan, hogy egy többségében ortodox vallású országban, egy nagyon kicsi kisebbséghez tartozó evangélikus államelnököt válasszanak. Ugyanakkor hozzátették: szerencsés döntés volt, hiszen az erdélyi szász politikus sokat segíthet Romániának az EU és Európa gazdasági motorjának számító Németországhoz való szorosabb kapcsolat kiépítésében. Kelet-Európáról (a volt szocialista országokról) általános vélemény, hogy az „északiak” (Lengyelország és Baltikum) hagyományosan orosz-ellenesek. Ezzel szemben a többiek, a pán-szláv gondolat hívei „elnézőbbek”. Két ország és nyelv, kultúra „lóg ki” ebből az etnikai tömbből: Magyarország és Románia. Románia, – erdélyi szász államelnökövel – egyértelműen az EU-ban domináló németek mellé, mögé sorakozik fel. Az Orbáni Magyarország egyéni úton próbál haladni. Hogy Orbán Putyinnal barátkozik és gazdasági kapcsolatokat igyekszik ápolni (különösen a gázszállítás terén) nem zavar senkit. A probléma ott van, hogy sok hasonlóság fedezhető fel a két (orosz, magyar) állam szervezeti felépítésében, és ez az, ami a Nyugatnak nem tetszik. Különösen, amióta Orbán Tüsnádfürdőn bejelentette: az illiberális államot tekint a jövő út-

jának. Ez ellen emelt szót budapesti látogatásakor Merkel kancelláraszony is, amikor kijelentette: „..... *Az én pártom, a CDU mindig is három gyökérrel rendelkezett, a keresztényszocialis, a liberális és a konzervatív gyökérrel. Ezek adják számunkra a néppárti gyökereket. És én személy szerint ezért az illiberális szóösszetétellel a demokráciával összefüggésben nem tudok mit kezdeni.*”

Johannis berlini látogatásakor ilyen elvi problémák nem merültek fel. Nyílt, őszinte eszmecsere folyt. Johannis elmondta, a németek segítségét jött kérni, hogy Románia mielőbb tagja lehessen a Schengen-i övezetnek, és minél gyorsabban és határozottan vissza tudja szorítani a korrupciót. Valamint erősebb NATO jelenlétet szeretne.

Merkel kancellár viszont Románia geopolitikai helyzetét és szerepét ecsetelte. Utalva az Ukrajna és Románia között található egykori szovjet tagköztársaságra, Európa legszegényebb országára, Moldovára. Moldova története elég „bonyolult”, hiszen a 19. század elejétől Besszarabia néven Oroszországhoz tartozott, és a kényszer-orosztítás következtében az itt élők többsége ma is ciril betűvel író román anyanyelvű. A párizsi békeszerződés (1920) után került a Román Királysághoz. A Molotov-Ribbentrop paktum titkos záradéka viszont visszaadta a Szovjetunióknak. Cserében az itt élő németek-

nek 1940-ben Sztálin engedélyezte, hogy áttelepüljenek a Harmadik Birodalomba, miközben a többi nemzetiséget Szibériába száműzte. 1941-ben a Szovjetunió náci megtámadása után, megint Romániához került, majd 1944-től a Szovjetunió megszűnéséig ismét szovjet tagköztársaság. A Moldován észak-dél irányban keresztül folyó Dnyeszter keleti partján fekvő terület, Transznisztria, más néven Dnyeszter Menti Köztársaság, lakói többségükben oroszok és ukránok. Ezért tartja a jelenlegi feszült nemzetközi helyzetben a merkel Németország Románia szerepét olyan fontosnak ebben a térségben.

A berlini látogatást pozitívan értékelték az erdélyi szászok is. Hiszen mindkét államfő (Johannis és Gauck) az evangélikus egyház tagja, és Gauck különösen jól ismeri a kommunista múlt feldolgozását, amiből Románia is profitálhat. Erről különben Johannis is írt a Facebook oldalán, dicsérve Gauck-ot, mint aki az emberi (és civil) jogok szimbóluma, és aki az igazság érdekében a múlt fájó sebeit is képes feltárni. Ezért Johannis örülne, ha a német államelnök át tudná adni tapasztalatait a kommunizmus bűneit bemutató román múzeum alapításához. Az erdélyi szászok nem felejtik el megemlíteni, hogy Klaus Johannis a legkedveltebb európai politikus, hiszen a Facebook-on közel másfél millió híve, követője van.

ELEKES ISTVÁN

NEMZETKÖZI SAJTÓSZEMLE

Összeállította: FETES KATA

WIENER ZEITUNG .at

Napfogyatkozás volt, de védőszemüveg nem

Az előző napfogyatkozások alkalmával 1999-ben és 2003-ban minden sarkon lehetett alkalmas védőszemüveget kapni. A napilapok mellékletként ajándékozták meg ezzel olvasóikat, de dohányboltokban is megvásárolható volt. Az idén az egész városban hiába keresték a vásárlók, a védőszemüveg nem létezett.

Bár az optikusok, a kereskedelmi kamarától időben kaptak értesítést a napfogyatkozásról, nem tudták a megtekintéshez szükséges szemüveget a vásárlók rendelkezésére bocsátani. A problémát az okozta, hogy a gyártó cégek szinte kivétel nélkül Németországban székelnek. A német piac az idén hisztérikusan reagált az eseményre, és várakozáson felüli mennyiségű védőszemüveget vásárolt fel a gyártóktól, akik természetesen a hazai piacot részesítették előnyben.

Ausztóriába tehát nem jutott a keresett portékából. Azok a kereskedők, akiknek 12 évvel ezelőtről maradt néhány darab raktáron, hamar túladhattak rajtuk. Itt a diákok az autó elsősegélydobozában találhatók mentőfóliát darabolták fel, és azon keresztül néztek az iskolaudvarok, vagy az iskolák körüli járdákon a napfogyatkozást.

A nap egyik érdekes kereskedelmi akciójaként érdemes megemlíteni, hogy egy papírkeretes védőszemüveg Németországban az Ebay-en keresztül 329 euróért cserélt gazdát.

NEWS MEDICAL

Élőlények a pénztárcában

Az ohioi Wright-Patterson orvosi kutatóközpont munkatársai vizsgálatot végeztek a papírpénz felületén található kórokozókát illetően. A nyomtatott papír és az emberi kéz kapcsolata következtében *klebsiella pneumoniae*, *streptococcus*, vagy *staphylococcus aureus* vándorol kézzről-kézre, illetve pénzről-pénzre.

Bár papírpénz a neve, anyaga mégis több összetevőből áll. Pamut- és mikroszálakat is tartalmaz. Felülete sem sima, ezekben az apró redőkben telepednek meg, és szaporodnak tovább a baktériumok. A kutatók arra az eredményre jutottak, hogy akár 25 ezer baktérium is található egyetlen papírpénzen. Ezek több napig éldegélnek a pénztárcában, és kialakítják saját mikrofaunájukat. Olyan fajokat is találtak a bankjegyeken, melyek eddig ismeretlenek voltak. Ezek az összes ismert faj 8%-át teszik ki.

A *klebsiella pneumoniae* előfordul a bőrön, a szájon, a gyomorban és a belekben. Gyenge immunrendszer esetén tüdőgyulladást okozhat. A *staphylococcus aureus*, különböző kisebb fertőzések, bőrgyulladás, de szervleállást előidéző életveszélyes vérmérgezés okozója lehet.

Szerencsére a bankjegyeken élő fertőzők száma általában olyan alacsony, hogy egy egészséges emberi szervezetre különösebb veszélyt nem jelent.

A kutatók a baktériumok mellett kokain nyomokat is találtak a papírpénzekben. Mig Japánban csak a bankjegyek 20%-án vannak kokain nyomok, addig az amerikai dollár 80%-a szennyezett a droggal.

SVENSKA DAGBLADET

A magányos férfiak ellensége a melanómia

A svéd Karolinska Intézet orvosi egyetemének kutatói szerint az egyedül élő férfiaknak 30–50%-kal nagyobb esélyük van arra, hogy bórákban halnak meg, mint azoknak, akik párkapcsolatban élnek.

27 ezer melanómia páciensen 17 éven keresztül folytatott vizsgálat sorozat eredményezte ezt a megállapítást. Dr. Eriksson tapasztalata szerint a magányos férfiak ritkábban fordulnak bőrgyógyászhoz, illetve kevesebb figyelmet fordítanak a testük különböző felületein jelentkező foltoknak.

Az esetek 60%-ában a bőrváltozásokat a partnerek fedezik fel. Ők ragaszkodnak ahhoz, hogy társuk felkeresse a bőrgyógyászt. 40%-ban ezzel életet mentenek.

NewScientist

Rizs új génekkal

A Nemzetközi Rizskutató Intézet szerint az új rizs termesztése különösen nagy jelentőségű Dél- és Dél-kelet-Ázsiában.

A statisztikai adatok azt mutatják, hogy 800 millió hektárnyi terület szikesedett el. Az egyre gyakrabban visszatérő szárazság 23 millió hektárt érint. Ez csak Indiában 40%-kal csökkenti a termést.

Az újdonság a *triple-stack* rizs. Génmódosítását a kaliforniai Arcadia Biosciences fejlesztette ki. E rizsfajta nem igényel trágyázást, és a szélsőséges klímaváltozás sem zavarja. Egy talajbaktériumból, az *agrobacterium tumefaciens*-ből nyert gén hatására nem árt neki a vízhiány. A lúdfű, az *arabidopsis thaliana* génjének köszönhetően a sós földben is megerem. Az árpa, a *hordeum vulgare* egyik génje lehetővé teszi a hatékony nitrogéngazdálkodást.

A kutatók szerint, az új génekkal ellátott *triple-stack* rizs termesztése jelentősen megnöveli Ázsia rizsföldjeinek hozamát, és segíti a használaton kívül helyezett földek újratelepítését.

NZZ

A kutyasétáltatás és a tépőzár

George de Mestral (1907–1990), svájci mérnök 1948-ban észrevette, hogy a közönséges bojtortján, az *arctium lappa* termése, kis horgoskaival úgy megkapaszkodik kutyájának szőrében és saját ruhájában is, hogy nehezen lehet eltávolítani. De Mestral egy lyoni szövöstemterrel együttműködve (az egyetlen, aki hitt a megoldás sikerében) először pamut anyagú szövettel kísérletezett, de a pamut szakitószálardsága nem bizonyult elég erősnek, hamar tönkrement. Ezért a röviddel azelőtt elterjedt poliamid szálasanyaggal folytatta próbálkozásait, és ez vezetett sikerhez. Rájött, hogy ha a poliamidszálakat a szövés során infravörös sugárzásnak teszi ki, majd gyorsan lehűti, a szálakból képzett hurkok, alakjukat megtartva rögzülnek, de rugalmasak maradnak. Hosszas kísérletezés során arra is talált megoldást, hogy a szövésnél eredetileg zárt hurkokat még a gépen felvágja, így alakítva ki a szövét felületéből kiálló horgokat, amelyek azután – a bojtortjánhoz hasonlóan – bele tudnak kapaszkodni a másik, sokkal finomabb fonalhurkokkal borított bolyhos plüssfelületbe. Az egész eljárást 1955-ben szabadalmaztatta. A találmányt *Velcro*-nak nevezte el, ami a *velours* = bársony és a *crochet* = horog francia szavak kombinációja.

A feltaláló először Nyugat-Európában és Kanadában vezette be termékét, majd 1957-ben az USA-ban megalapította a Velco Industries céget. 1958-ban az USA-ban is szabadalmaztatta találmányát, és ott is megkezdte a forgalmazást. Valószínűleg ennek köszönhető, hogy az USA-ban sokan a NASA űrkeresési termékének gondolják. A *velcro* szabadalmi védettsége 1978-ban lejárt, és ma már más cégek is gyártanak ezen az elven működő tépőzárat.

deVolkskrant

A dollár neve Európából ered

Az USA mai területén először az ezüst holland *leeuwendaalder*, az oroszlan-tallérok kerültek forgalomba. 1575-től kezdve verték őket Nieuw Amsterdam tartományban, a mai New York területén. Ez a 440 évvel ezelőtt használt tallér vált a dollár előfutárává.

A hollandok a *joachimstaler*-t, a joachim-völgyi talérrt, a Slik nemesi család által vert ezüstpénzt használták már 1519 óta. A pénz értékével és minőségével egyre nagyobb teret hódított és lassan egész Európa területén ismert fizetőeszközzé vált.

Az első 13 amerikai államban a 18. században kezdték használni a dollár megnevezést a spanyol *real de a ocho* ezüstérmékre. Az USA megalakulása után, 1792-ben saját pénzverdejük megindításával egy időben hivatalosan is elfogadták a dollár elnevezést. Ezeknek az érméknek a súlya és összetétele megegyezett a spanyol dollárral.

Az amerikai függetlenségi háború után egyaránt volt forgalomban spanyol és amerikai ezüstdollár is.

NATIONAL GEOGRAPHIC

A világ legfiatalabb szigete

A Hunga Tonga nevű vulkán 2009 márciusában tört ki, majd legutóbb 2014 decemberében. A második kitörést követően műholdfelvételek is készültek a környékről, amelyek egy gyorsan növe sziklaalakzatot mutatnak. A sziget mára már eléri az 500 méter hosszúságot.

A közeli Tongáról már többen elutaztak, hogy közelebbről láthassák az új szigetet, amely egy víz alatti vulkánból alakult ki a Csendes-óceánban.

Mint mondják, az új képződmény viszonylag stabilnak és biztonságosnak tűnik, ám a partszállást egyelőre megnehezítik a körülmények. A talaj forró, a tűző napon nagyon nehéz felfedezni a kikötésre alkalmas helyet. Egyelőre azt sem lehet tudni, hogy várható-e a közeljövőben újabb vulkanikus tevékenység. A szakértők óva intik a turistákat attól, hogy felkeressék a helyet.

A nevezetességről már helyszíni fotók is készültek. A sziget egyelőre névtelen.

Dalos Gyuri azt üzeni...

Aki ismeri, rokonszenves embernek tartja humorával, felszabadító nevetésével. Aki ismeri, tudja róla, mi határozza meg egyéniségét, világképét. Kettős identitása: zsidó és magyar. Nem meglepő, hogy származásánál és neveltetésénél fogva az MSZMP-ben kötött ki, intellektuális helykeresése a maoizmusig nyugtalanította, amiért aztán kiközösítés járt a pártból. Egészen természetes – mint ahogyan ez 1956 előtörténetére is jellemző –, hogy bal oldalon kezdődött a szembe fordulás. Az 1943-ban született Dalos György akkor még túlságosan fiatal volt, később mégis megtalálta helyét a hetvenes-nyolcvanas évek kibontakozó ellenzéki mozgalmaiban. Ezt a harcot a kijózanodásig megharcolta. Mert végül is nem a „megálmodott” demokráciát hozta a rendszerváltozás. Dalos már a hetvenes-nyolcvanas években itt élt Bécsben, majd Berlinbe költözött. Azóta végement nála az eltávolodás: kerítésen túli szemlélettel figyeli, mi történik Magyarországon.

Évekkel ezelőtt ő is Orbán Viktor ostromozói közé tartozott, így is szokott nyilatkozni. Mára módosult nála a kép. Éppen Bécsben tartózkodván, ahol a Határjáró/határgondolkodók c. rendezvény vendégeként lépett fel, nyilatkozott az Osztrák Rádió 1. csatornáján. (Ezt megelőzően a Wiener Zeitungnak is adott interjút.)

A március 5-én sugárzott adást *Ki fél Orbántól?* címmel jelentették be. Aki ismeri Dalos Gyurit, elébe tené: Ugyan, ki fél Orbántól? Mert – különösen a kellőképpen elterjesztett kétharmados többség elvesztésével – Orbán Viktor mégsem az a fenyegető veszélyt jelentő politikus, akiről bizony sok mindent kikiabáltak a nyugati médiákban. Nem, Orbán már nem jelent veszélyt, azaz nem egyedül a Fidesz jelent gondot Magyarországon.

Dalos György mintegy szeizmográf érzékeli és jelzi a magyar valóságban észlelhető nyugtalanító tüneteket. És itt pontosít: Orbán nem lenne veszélyes, ha nem lenne ennyire gyenge a magyar társadalom; az ország légköre legalább annyira gondot okoz. Magyarországon ma kulturharc folyik, aminek nincs tárgya. Nincs vita, csak szidalmazás van. Esélytelenné válik az, akit a média tisztességesnek tart, annyira lejáratják ezt a minősítést. Művészeket és értelmiségieket hibáztatnak, és árulóknak szidalmazzák azokat, akik nyugati fórumokon kritizálják az Orbán kurzust.

A kétharmados többség elvesztése s a korrupció, a szociális- és az adópolitika elleni tüntetések nem a „demokratikus ellenzéknek” használnak, sokkal inkább az Orbán-kormány hibáiból előretörő, ma már 20%-on felüli szélsőjobb Jobbik húz hasznát belőle. Csak-hogy minden pártpolitikán túl a gyűlölet kultúrája tombol. Akik ezt hajhásszák, nincsenek tisztában ennek következményeivel.

Magyarország és szomszédjainak helyzete 2015-ben

The Economist 2014. decemberi külön száma 81 országban elemezte a várható gazdasági és politikai fejleményeket. Ebben hazánk és szomszédjai is – Szerbia kivételével – ki lettek értékelve.

Világazdasági háttér: A GDP várható növekedése a világ különböző részein: 1.) Kína, 7%; 2.) Ázsia (Kína és Japán kivételével, 6%); 3.) Afrika Szahara alatti része, 4,5%; 4.) Észak-Afrika és Közép-Kelet, 4,1%; 5.) Észak-Amerika, 3,2%; 6.) Dél-Amerika, 2,8%; 7.) Ausztrália és Új-Zéland, 2,7%; 8.) Közép- és Kelet-Európa, valamint Oroszország, beleértve az ázsiai részt is 2,1%; 9.) Nyugat-Európa 1,4%; 10.) Japán, 1,1%. – GDP növekedésben élenjáró országok sorrendje: 1.) Pápua Új-Guinea, 14,8%; 2.) Makaó, 9,0%; 3.) Kongói Demokratikus Köztársaság, 8,6%; 4.) Türkmenisztán, 8,5%; 5.) Eritrea, 8,3%; 6.) Mongólia, 8,0%; 7.) Laosz, 7,7%; 8.) Mozambik, 7,6%; 9.) Brazzaville-Kongó, 7,4%; 10.) Bhután, Kambodzs és Tanzánia, egyaránt 7,3%.

A Világ Gazdasági Fórumának ez évi gyűlésén, Davosban (Svájc), a Nyugat gazdasági helyzetével kapcsolatban a gazdasági elit nem volt annyira optimista, mint 1 évvel ezelőtt. A GDP növekedését illetően egyedül az Egyesült Államokban vártak javulást: 3,2%-ot. Ez Kínában 6,3% lesz az előző évek 10% körüli értékéhez képest.

Az Egyesült Államok gazdasága egy relatíve jó év után lassan tovább fog javulni. A munkanélküliek száma 5,8%-ra csökken; a lakosság vásárlási kedve tovább növeli a fogyasztást és az infláció alacsony marad. – Németország GDP növekedése 1%-ra csökken. Oroszország gazdasága is lényegesen hanyatlott az ukrainai krízis, az olajárának csökkenése, az amerikai-EU szankciók és a külföldi befektetések elmaradása miatt. Japán gazdasági fejlődése is stagnál a fogyasztói adó korai emelése miatt, megismételve az 1997-ben elkövetett hibát.

Az olaj árának csökkenése a 2014. júniusi, hordónként 110 dollárról, a 2015. januári 50 dollár alá, sokkolta a világpiacot. Ezzel kapcsolatban érdemes felfigyelni Alwaleed bin Talal herceg, szaúdi milliárdos interjújára Maria Bartiromo újságíróval, év év januárjában. Ennek lényege: 1.) A 100 dolláros olajár a múlté, nem valószínű, hogy látni fogjuk még egyszer! 2.)

Remélhetőleg nem festi az ördögöt a falra, ugyanis a polgárháborúval terhelt Ausztriával példálózik a múlt század húszas-harmincas éveiből. Sebek, amiket nem lehet kiirtani Magyarországon, mert gyógyítás helyett állandóan felvakarják őket (roma probléma, antiszemitizmus). Veszélyhelyzet, s örülünk, amíg hi-deg a polgárháború.

Dalos György ugyan nem nevezi néven a gyermeket, csakhogy utalásából világosan kitetszik, melyik oldalt marasztalja el, és ebben nagyon-nagyon hibázik. Ha már gyűlöletkeltést emleget, nem hallgathatná el, hogy ebben mindegyik fél érintett. A cigányokon elkövetett gyilkosságokkal szemben meg kellene említeni a cigány gyilkosokat is, az antiszemitizmus pedig – eltekintve attól, hogy ennek több és radikálisabb válfaja minden államban megtalálható – nem magyarországi sajátosság. És óvatosan nem árt rákérdezni: ha már amúgy is puskaporos a levegő, akkor minek kell folyton felvakarni a sebeket napi politikai szinten?

Amíg nem szűnik meg az egymásra mutogatás, s a magyar társadalom tagjai nem képesek a saját hibáikat beismerni s azokért felelősséget vállalni, tapodtat sem mozdulhat előre a társadalom az előítéletmentes kiengesztelődés irányába. S ezért a Dalos Györgyök is felelősek, legalább olyan mértékben, hogy nem tesznek rendet a saját portájukon. Egy Magyarország van, de ezt ne tegye senki „kulturharc” színterévé. Ennek a Magyarországnak mindazonáltal pluralisztikusnak kell lennie, meg kell férniük egymás mellett a különböző színeknek, a részérdek hirdetői pedig ne törekedjenek kizárólagosságra. Különböző érdekeknek és nézeteknek meg kell férniük egymás mellett.

Végezetül nem egészen helytelen a feltételezés: a magyar társadalom elmarasztalása a jogos magába szállás ösztökélése mellett sértő azokra nézve, akik bármilyen okokból és mértékben, de azonosságot vállalnak vele.

*

A legutóbbi tüntetések, „Magyarország Európában” ezért szállnak sikra: felhívni a figyelmet arra, amiért tízezrek az utcára vonultak: leépítés szociális téren és a képzésben, adópolitika, gigantikus méreteket öltő korrupció és a polgári szabadságot korlátozó masszív kísérletek. Magyarországon zsidó polgárai éppen ezek miatt jobban aggódnak, mint a lappangó és kiélt antiszemitizmus miatt. Ők ugyanis kétségtelen a magyar polgári társadalomnak azon részét alkotják, amely nyugati értékrendszerben akar élni, és leginkább fél az Orbán által propagált „illiberális demokráciától”. (Orbán Thron uackelt noch nicht. Wina Das jüdische Stadtmagazin, 4. évf. 2015. márciusi sz., 7. old.)

PANNONICUS

A jelenlegi helyzet a túltermelés és a gyenge kereslet miatt jött létre, amiben a közeljövőben nem sok változás várható. 3.) A túltermelést fokozta még, hogy Amerika egy új eljárással elkezdett palából is olajat és gázt kitermelni, ami **olcsóbb**, mint a kutakból nyert olaj és gáz. 4.) Mivel az olajiparban a kereslet számottevő növekedésével egy ideig nem számolhattunk, ez sok kis- és középvállalat csődjét jelenti majd a következő 1–2 évben. 5.) A nagyvállalatok, mint Exxon, vagy Chevron, túlélik majd ezt a válságot, de, hogy a palá-olaj-vállalatok sorsa mi lesz, azt még nem tudjuk. Ez nagyon is egy most történő folyamattal megegyez.

Magyar gazdasági háttér: A gazdaság növekedése 2008 óta nem kölcsönök fölvételére, hanem a gazdaság növekedésére épült és ezért fenntartható lesz. – A kormány sikeres rezsicsökkentése következtében a háztartások költsége is csökkent, a fogyasztás emelkedésével. – Az infláció egyes években még 2% alatt is volt. A költségvetés hiányát sikerült 3% alatt tartani – amit egy megelőző kormány sem tudott felmutatni. Az Oroszországot sújtó amerikai- és EU-szankciók az oda-irányuló magyar exportot is súlyosan érintették, ami havi 50 millió forint veszteséget jelent. 2014-ben az állam 1732 milliárd forint uniós támogatást fizetett ki a pályázóknak, a 2013-as 1708 milliárd forinttal szemben. Kecskeméten megkezdődött a harmadik Mercedes-modell gyártása, ami a második olyan modell, ami kizárólag itt készül. – A bruttó havi átlagkereset a pénzügyi ágazatban volt a legmagasabb, 480 ezer forint. Ezt követte az információ és kommunikáció, 447 500 forint. A legkevesebbet a vendéglátó és az egészségügyi, szociális szektorban dolgozók keresték: 153, illetve 143 ezer forintot.

Térségünk gazdasági és politikai helyzete 2015-ben.

Magyarország: Lakossága változatlanul 9,9 millió, a csökkenő természetes fogyás (2014-ben 30 314 volt) és a bevándorlás segítségével. – A GDP növekedése 2,5% fölé is emelkedhet; az egy főre eső GDP 13 600 USD körül stagnál, ami kevesebb(!), mint az oroszoké: 14 820 USD. Az infláció alacsony (3% alatt) marad. A költségvetési hiányt sikerül 3% alatt tartani

Folytatás az 5. oldalon

ARDAY LAJOS

UKRAJNA

Történelem, etnikum, identitás, (geo)politika

– Befejező rész –

Ukrajna, a nemzetépítő állam jövőjét „civilizációs szemstátusa” (Nahaylo Bohdan) határozza meg. Kiss Gy. Csaba szerint az elmúlt csaknem negyed században már kialakult egy olyan szellemi-politikai vezető réteg, amely az állam egységének fenntartásában érdekelt. Tömegbázisukat, a galíciái nacionalisták mellett sok a milliós orosz- és kétnyelvű, az írhez hasonlóan keveréknyelvet használó, de ukrán tudatú népesség alkotja. Cseh-szlovákia, Jugoszlávia (s újonnan Skócia, Katalónia) példája viszont a nemzetállami szétválás irányába mutat, s Ukrainát kettévágja a nyugati és keleti nyelvi-kulturális (a ma már kevésbé) vallási civilizációt szétválasztó törvonal. Helyzetét súlyosbítja kiszolgáltatottsága hatalmas keleti szomszédjának, ahol a feltámadó birodalmi gondolkodás, a „közél-külföld” visszaszerzésének igénye mellett az életszínvonal is magasabb, s ez vonzerőt jelent, különösen a szoros gazdasági kapcsolatokkal rendelkező keleti-déli területeken. Egybehangzó szakértői (Gereben Ágnes, Nógrádi György), és kárpátaljai magyar vélemény szerint Ukrajna alapvető problémája az, hogy mind a Nyugat- mind pedig az orosz-barát politikai-gazdasági elit korrupt és vezetésre alkalmatlan, az ország pedig káoszba, szegénységbe és kilátástalanságba sülyedt. Keleten vonzó megoldást jelenthet Putyin stabil(nak látszó) autoriter rendszeréhez való csatlakozás.

Az áprilisban már előre látható orosz(országi) fegyveres támogatás bekövetkezett. A Luhanszk és Donyec megyében harcoló „szakadárok” hadfelszerelést kaptak. Hadműveleteiket csapat- és rangjelzés nélküli uniformist viselő orosz tisztek vezetik. Soraikban több ezer „önkéntes”, valójában jól megfizetett több száz zsoldos küzd. A világ közvéleménye csak akkor figyelt és háborodott fel, amikor július 17-én az Oroszország által átadott, csúcstechnológiát képviselő légvédelmi rakétával – vélhetően tévedésből – lelőtték a maláj gépet, közel 300, mit sem sejtő utasával. Katonai téren Ukrajna veszésre áll kiképzetlen, elavult szovjet fegyverekkel rendelkező, rosszul vezetett és fizetett hadseregével. Elszántan csak a kelet-ukrajnai, orosz nyelvű és tudatú „felkelők” harcolnak. A világ egyik legnagyobb hadseregével és atomerőművel rendelkező Putyin magabiztosan jelentette ki Barrosonak, hogy ha akarná, két hét alatt lerohanhatná Kijevet, nem kis ijedelmet kelte ezzel a szomszédos balti államokban és Lengyelországban.

De hogyan alakult ki ez a fegyveres konfliktus? A Kijevben és a nyugat-ukrajnai nagyvárosokban zajló, több hónapos tüntetés-sorozatot az robbantotta ki, hogy az oroszbarát(nak tartott belorusz származású) Janukovics elnök váratlanul megtagadta az Európai Unióval való társulási szerződés aláírását (Vilnius, 2013. november).

Folytatás a 4. oldalról

ni. – A kormány továbbra is kitart az amerikai–orosz hidegháborút elkerülő független politikája mellett. A szavazatok alapján 22-26%-ot kitevő ellenzék folytatni fogja tüntetéseit, ugyanazon résztvevőkkel. Az oroszokkal kötött, idén lejáró gázszerződést sikerül majd megújítani, ami a hazai szükséglet 80%-át jelenti.

Ausztria: Lakossága lassan 8,6 millióra emelkedett. A gazdasági mutatók változatlanul jók: a GDP növekedése 1-1,5% között lesz; az egy főre eső GDP értéke lassan elérheti a 49 500 USD-t, ami az egész térségben a legmagasabb. Az infláció 2% marad és a költségvetési hiány is 3% alatt lesz, bár lassan emelkedik. A jó mutatók ellenére a Szociáldemokrata- és a Néppárt kormányzó koalíciója nem népszerű és az euró-szkeptikus Szabadság Párt, választás esetén, ma valószínűleg több szavazatot kapna, mint a koalíció két pártja együtt.

Szlovákia: Lakossága változatlanul 5,4 millió. A GDP várható növekedése 2,5%; 0,2%-kal több mint 2013-ban volt. Az egy személyre eső GDP 900-zal, több mint 2013-ban volt: 18 200 USD. Várható infláció 1,6%, a költségvetési hiány 2,6% lesz. Az oroszok elleni szankció őket is hátrányosan érintette és Amerika-ellenes tüntetéshez vezetett a pozsonyi amerikai követség előtt. – Robert Fico, az Irány- Szociáldemokrácia Párt elnöke partner nélkül kormányoz függetlenségük elnyerése (1993) óta először. Következő évi választási sikere is biztosnak látszik. – A szlovák nyelvtörvény megadja a lehetőséget, hogy 512 községben magyar is lehetne a hivatalos írásbeli érintkezés nyelve, mégis csak 43 község (8%) él ezzel a lehetőséggel. Az anyanyelv használatának ügye változatlanul feszültséget jelent a magyar–szlovák kapcsolatban.

Ukrajna: Lakossága 44,8 millió, 2 év alatt 300 ezret fogycott! A feszült politikai helyzet miatt a gazdasági mutatók romlottak: a költségvetési hiány 5%, a korruptió sem változik, ami náluk a legnagyobb. A GDP növekedése 1,2%; az egy főre jutó GDP 2 430 USD; az infláció 8,2%. – Kárpátalján a magyarok száma kb. 180 ezer, a lakosság 12%-a. A nyelvtörvényük szerint 10% felett regionális nyelvvé kellett volna nyilvánítani a magyart, amit az ungvári megyei tanács megtagadott. – A Kelet-Ukrajnai szakadárok

Ez a lépés a robbanás erejével dobta felszínre az országot már régtől fogva megosztó ellentéteket. Az ukrán önazonosság, a nemzeti mozgalmak megítélése az ország nyugati/európai, vagy keleti/orosz „eurázsiai” elkötelezettségére. Hamarosan kiderült, hogy ez nem csupán ukrán belpolitikai kérdés, hanem „...Ukrajna csak egy eszköz a Kelet és Nyugat között folyó geopolitikai játszmákban”.

A mindenkori orosz vezetés – és közvélemény – továbbra is sajátjának, de legalábbis befolyási övezetének tekintette és tekinti az egykor Szovjetunióhoz tartozó területeket („közél külföld – blizsnyje zarubezslye”) mindekelőtt az orosz-keleti szláv Fehéroroszországot és Ukrainát. A birodalom feltámasztására irányuló szándékkal hozta létre Oroszország, Belarusz és Kazahsztán az Eurázsiai Uniót, amelybe kérte felvételét a muzulmán szomszédjaitól fenyegetett Örményországot is. Gazdaságilag indokoltnak látszott Ukrajna csatlakozása, mivel gazdasága ezer szállal kötődik az orosz gazdasághoz, és létkérdés az orosz(országi) olaj- és gázszállítás zökkenőmentes biztosítása. Közös nyugati-amerikai, EU-ós és a leginkább fenyegetett kelet-közép-európai államok – érdeke a birodalmi megerősödés-terjeszkedés megakadályozása, minthogy „...Ukrajna nélkül Oroszország megszűnik birodalom lenni”, így érthető, hogy „...Oroszország számára nemcsak gazdasági, de biztonsági kérdés is, hogy befolyási övezetében tartsa szláv szomszédját”.

A másik oldalról az EU és a NATO partnerségi együttműködést épített ki, és társulási szerződést ajánlott, az Egyesült Államok pedig, két helyettes államtitkára, Th. Melia és V. Nuland szerint „... a Szovjetunió szétesése óta körülbelül 5 milliárd dollárt költött el Ukrajnában a demokrácia és a rendszerváltás finanszírozására”, ami gyakorlatilag az orosz-ellenes, Európa-barát ellenzék (Majdan téri tüntetés-sorozat) támogatását jelentette.

Brzezinski pontosan látta, hova vezethet mindez: „...Egy Oroszországgal való uniót egyrészt gazdagítaná Oroszországot, másrészt hatalmas lépést jelentene Moszkva számára a birodalmi érdekszféra helyreállítása felé, amire több orosz vezető is mély nosztalgiával gondol. Emiatt valószínű, hogy a Kreml továbbra is nyomást fog gyakorolni Ukrajnára annak érdekében, hogy az csatlakozzon Oroszországgal együtt a „közös gazdasági térhez”. Talán erőszakhoz is kellene folyamodni, vagy legalábbis egy gazdasági válságot kellene előidézni Ukrajnában, hogy a gazdaságilag rugalmasabb Oroszországgal való formális uniót elfogadhatóbbá tegyék az ukránok számára... Az Ukrainát és Belaruszt egyetlen szláv „unióba” kényszerítő nyomásgyakorlás azzal a kockázattal járhat, hogy Oroszországot közvetlen szomszédjaival sodorja elhúzódó konfliktusokba”.

kal folytatott polgárháború és az ezzel kapcsolatos orosz–ukrán válság is patthelyzetben befagyott. Itt csakis diplomáciai megoldás lehetséges egy regionális háborúval szemben.

Románia: Lakossága 21,6 millió, 200 ezerrel több, mint 2013-ban. A gazdasági mutatók, a 2013-as értékekhez képest jók: a GDP növekedése ugyanaz, 2,5%; az egy főre jutó GDP 9 180 USD, 13,7%-kal javul. Az infláció ugyancsak javul, 2,4%. – A javuló gazdaságban a szociáldemokrata Ponta miniszterelnök helyzete stabil marad. A múlt évi választási csoda, mely a szélsz, jobbközp Claus Johannist emelte az államelnöki tisztségbe, a korruptióellenes küzdelemben hozhat majd javulást.

Horvátország: Lakossága 4,2 millió, két év alatt 200 ezret fogycott. A GDP növekedése stagnál: 0,8%; az egy főre eső GDP 13 230 USD, csaknem azonos Magyarországgal. Az infláció 1,7%-ra csökken, de a költségvetési hiány 4,4%-ra emelkedik. – A 2008-as 9%-os munkanélküliség most 19%. – A görög Tzipraszhoz hasonlóan nekik is van egy hirtelen feltűnt, 24 éves, populista politikusuk, Simic, akinek szerepe az ez évi választáson kiszámíthatatlan. Az EU-csatlakozás nem hozta meg számukra a várt gazdasági javulást.

Szlovénia: Lakossága változatlanul 2,1 millió. A gazdasági mutatók nem jók, de nem romlottak. A GDP növekedése 1%; az egy főre eső GDP marad 22 560 USD; az infláció 1,5%, a költségvetési hiány pedig 3%. – Az utolsó 4 év negyedik miniszterelnöke, Miro Cesar akadémikus, már régóta a politikusok tapasztalt tanácsadója és tárgyalóképességével a stabilitás szimbóluma. Az ország gazdasága, mintha a növekedés kezdeti jeleit mutatná.

Összefoglalva a gazdaság zsugorodása leginkább Ukrainát fenyegeti, de Horvátországban is lehetséges. – Az egy főre eső GDP értékében a sorrend a következő: 1.) Ausztria; 2.) Szlovénia; 3.) Szlovákia; 4–5.) Magyarország és Horvátország; 6.) Románia; 7.) Ukrajna. – Kárpátaljai honfitársaink helyzete változatlanul a legrosszabb a régióban és még reményük sincs, hogy rövidesen javulna.

A cikk elkészítésében és terjesztésében nyújtott technikai segítségért hálás köszönet Lestár Ferencnek.

DR. TÁPAY MIKLÓS

Nyilvánvaló, hogy Ukrainát messze meghaladó, világméretű geopolitikai kérdésről van szó, Oroszország hatalmi helyzetéről, hovatartozásáról. Egyetérthetünk Sz. Mihejével, aki szerint „... Oroszország nem Kelet vagy Nyugat része, hanem önmagában egy civilizáció”, azonban el kell döntenie, hogyan viszonyul Európához, az EU-hoz, valamint az Egyesült Államokhoz és Kínához. A Szovjetunió összeomlásával újból fellángolt a vita Oroszország jellegéről, szerepéről. „...E kérdések komolyan megosztották az értelmiségi és politikai elitet, nem kevésbé az egész társadalmat. Az egyik oldalon ott álltak a Nyugat-barátok, a „kozmodopoliták”, az „atlantisták”, míg a másikon a szlavofil utódai, akiket általában „nacionalistaként”, „eurázsiaistaként” vagy „gyerzsavnyiki”-ként (azaz: erősállam-pártiként) emlegettek”.

A „nyugatos” vonalat erősíti, hogy „...az orosz ortodox hagyományok az európai kereszténység szerves részét képezik, (s hogy) ... a politikailag egyre fontosabb orosz középosztály egyértelműen a Nyugat életstílusát veszi át, miközben Oroszország értelmiségének mind több tagja egyre nyíltabban beszél arról a vágyáról, hogy országa a modern Nyugat részévé váljon”.

Mind Huntington, mind Brzezinski Oroszországnak a Nyugathoz, konkrétan Európához, az EU-hoz való közeledését vizionálja, egészen a NATO-tagságig. A civilizációk összecsapásának elkerülhetetlenségéből kiindulva Huntington – 1996-ban – egy kínai - iráni - pakisztáni - arab katonai szövetséget valószínűsített, amelyhez – vonakodva ugyan – de Japán is csatlakozik, Oroszország pedig, Szibériát és a Távols-Keletet megvéendő, belép a NATO-ba. Az elkerülhetetlen szembenállás folytán „... az Egyesült Államok, Európa, Oroszország és India valóban globális háborút visel Kína, Japán és az iszlám államok ellen”, s mivel mindkét tábor rendelkezik nukleáris fegyverekkel, s azokat be is veti, az északi félteke gyakorlatilag megsemmisül; India túléli, de „... a világpolitikák központja délre költözik” Indonéziába, Ausztráliába és Dél-Amerikába

Brzezinski látomása kevésbé apokaliptikus. Ő egy „nagyobb Nyugat”-ot lát. „Amelyben helyet kap Oroszország és Törökország is, földrajzilag egészen Japánig... valamint Dél-Koreáig terjedne... Mindenesetre Amerikának, Európának és Oroszországnak is fontos, hogy Oroszország egy közös politikai és gazdasági értékekben gyökerező partnerségi kapcsolatot alakítson ki a Nyugattal. ... Ésszerű azt feltételezni, hogy a következő kettő vagy több évtizedben – írja 2012-ben – a Nyugat és Oroszország között ténylegesen olyan együttműködő és egymást összekötő megoldás születhet, ami optimális körülmények között végül Oroszország EU- és NATO-tagságát eredményezheti, ha időközben Oroszország rálép egy, az EU, valamint a NATO normáival összeegyeztethető és valóban átfogó, a jog uralmán alapuló demokratikus átalakulás útjára”. A szláv világot jól ismerő Brzezinski azonban azt is látja, hogy „... a jelenleg biztosan a nyeregben ülő – az állam hagyományos erőszakszerveihez szorosan kapcsolódó, a birodalmi múlt iránti nosztalgiával telített, valamint az emberek lelkében mélyen gyökerező nacionalista érzelmekre rájátszó – orosz hatalmi elitnek a nyugatbarát irányultság gátjai”. E hatalmi elitnek a birodalom (új)építésére irányuló szándékát bizonyítja a Krím márciusi lerohanása, majd egy népszavazási színjátékkal jóváhagyott annektálása. Oroszország megosztó módon kihasználhatja erőforrásait, és a nyugati megosztottságon felbátorodva gyorsan megkísérelheti Ukrainát magába olvasztani, felélesztve ezzel saját birodalmi törekvéseit, és hozzájárulva még nagyobb nemzetközi káosz kialakulásához. Amennyiben Európa passzív lesz, a különböző európai államok az előnyösebb kereskedelmi lehetőségek érdekében külön megállapodásokat köthetnek Oroszországgal, ...miközben Lengyelország és a balti államok kétségbeesetten könyörögnének újabb amerikai biztonsági garanciáért”. Egyelőre nyoma sincs a déli és a keleti határokon leselkedő veszély felismerésének, sőt Putyin Ázsia felé fordul és európai és amerikai szankciók okozta károk enyhítésére. „... Moszkva nagyhatalmi gögjét erősen megnyírálhatja az új déli határai mentén növekvő bizonytalanság az egyre erősebb iszlamista nyugtalanság miatt, valamint alig titkolt aggodalmai az ország lakatlan keleti része mellett fekvő erős és nagy népsűrűséggel rendelkező kínai szomszédját illetően”. Pedig az 1990-es években már „... Pavel Gracsov orosz honvédelmi miniszter arra figyelmeztetett, hogy a kínaiak vér nélkül, békés úton igázzák le az orosz Távols-Keletet”.

Úgy tűnik, a putyini vezetés a távolabbi jövő jobb kilátásait hajlandó feláldozni a pillanatnyi siker és népszerűség oltárán, az erőt mutató területnöveléstől (Krím, Kelet-Ukrajna?) mámoros tömegek körében Putyin népszerűsége, politikájával való egyetértés megközelíti a 90%-ot; az embargók kijózanító hatása csak lassan érvényesül. Az orosz vezetés kockázatos döntését a Krím bekebelezéséről és a szakadárok támogatásáról két megfontolás is vezérelhetette: elterelni a figyelmet a belső bajokról, a gazdaság stagnálásáról, sőt recesszióba fordulásáról; és ha a Nyugat elszakíthatta Koszovót Szerbiától, miért ne tehetné ezt meg Oroszország az orosz többségű Krímmel és Kelet-Ukrajná-

val? Az új, mindent behálózó és tönkretevő korruptió mocsarában vergődő Ukrajna képtelen (volt) betölteni a keleti és a nyugati civilizációk közötti híd-szerepét: a túlhajszolt nemzet-építés során elidegenítette, mintegy Oroszország karjaiba dobta orosz nyelvű, de ukrán tudatú polgárait is; a gyenge állam szinte kihívta maga ellen az orosz agressziót. Amelyet gazdasági megfontolások is motiválhattak? A hírekből ismerős Szlavjanszk körzetében, a Harkiv-Donyeck-Luhanszk háromszögben ugyanis „... hatalmas mennyiségű, 3,6 trillió köbméterre becsült palagáz rejlik, ezáltal a terület világviszonylatban is az egyik legnagyobb lelőhelynek számít; ... ez egyben azt is jelenti, hogy a Donyec-medence esetleges bekebelezéséhez sokkal több köze van Oroszország feneketlen zsebének, mint a patetikus szláv egység megteremtésének.

Brzezinski fenyegetőnek látja a helyzetet: felhívta Obama elnök figyelmét arra, hogy „... az ukrajnai válság a hidegháború óta a legnagyobb kihívás (az Amerika által uralt) nemzetközi rendszer ellen”.

Az Európai Unió, akárcsak a véres jugoszláv szétesés idején, e konfliktus kapcsán is megmutatta tehetetlenségét és megosztottságát. A büntető szándékú szankciók eddig még soha és sehol nem vezettek eredményre, kezdve az Olaszország elleniekől az 1930-as évek közepén, Kubán át Iránig, viszont kárt okoztak mindkét oldálnak és megnehezítették a probléma békés megoldását.

A fenyegető orosz előrenyomulásra adandó válasz nem csak Európát, de a Visegrádi Négyeket is megosztotta: a tragikus történelmi tapasztalatoktól vezérelve teljesen érthető, hogy Lengyelország – a három balti állammal együtt – hathatós NATO védelmet kért, külföldi/amerikai csapatokkal, míg Szlovákia, Cseh- és Magyarország ezt elutasította. Egyetértés van viszont abban, hogy egy erős Ukrajna, mint útközállam, álljon az orosz birodalmi terjeszkedés útjába, mert senki sem akar orosz tankokat látni Záhonynál, Przemyslél, netán a prágai Vencel-téren... A magyar kormány nehéz helyzetben van álláspontja kialakításánál, mert a fenti mellett még legalább három körülményt kell figyelembe vennie:

- a kárpátaljai, mintegy 150 ezres magyarság helyzetét
- a magyar (mező)gazdaságot is sújtó orosz behozatali válaszlépéseket
- a paksi atomerőmű bővítésére vonatkozó egyezményt (orosz kölcsön, technológia)

Ukrajna jövőjét, az orosz-ukrán viszony alakulását Huntington így látta: „... valószínű lehetőség az, hogy Ukrajna két külön entitássá válik szét kulturális határa mentén, melyek közül a keleti egyesül Oroszországgal”. ... Egy orosz tábornok keresetlenül így fogalmazott: „Ukrajna, vagy inkább Kelet-Ukrajna majd visszajön öt, tíz, tizenöt év múlva. Nyugat-Ukrajna meg menjen a fenébe”. ... Egy inkább valószínű forgatókönyv szerint Ukrajna... független és egységes marad, miközben szorosan együttműködik majd Oroszországgal!”1 – s ez az, amit a mindenkori moszkvai kormányzat igyekezett fenntartani.

A belátható jövőt illetően:

- Oroszország számára elfogadhatatlan Ukrajna NATO-tagsága (amelyet a lakosság többsége is elutasít) – így csakis ez lehet egy tartós rendezés alapfeltétele. EU-tagsága (a távolabbi jövőben) valószínűbb, mint csatlakozása az Eurázsiai Unióhoz;
- minden nagyhangú nyilatkozat ellenére semmi esély arra, hogy a Krím visszakerüljön Ukrajnához – a kérdés csupán az, létrejön-e a szárazföldi kapcsolat az orosz anyaországgal;
- elkerülhetetlen Ukrajna föderatív átalakítása, de legalábbis autonóm régiók kialakítása. Porosenko elnök széleskörű autonómiát ígért Donyeck és Luhanszk megyéknek, szabadon választott nyelvhasználatlalt, ami az orosz nyelv második hivatalos nyelvvé válását jelenti; ez olyan rendezési javaslat, amellyel, ha előbb jön, elkerülhető lett volna a fegyveres konfliktus;
- Moszkva vélhetően nem törekszik további területi hódításokra, már csak azért sem, mert a harcok és az embargók tönkretették az amúgy is elavult technológiával dolgozó kelet-ukrajnai nehézipari üzemeket és bányákat;
- Kárpátalja, mint (etno)régió, és az ottani magyarság nagyobb mozgásteret, érdekérvényesítési lehetőséget kaphat.

KÖNYVRESTAURÁLÁS, KÖNYVMENTÉS

– Beszélgetés Ádám Ágnessel –

“A könyv az az embernek, ami szárny a madárnak” (Bonus) (... nekem a könyv a(z egész) szárnyaló madár.)

Az Osztrák Nemzeti Könyvtár Restauráló Intézet Könyvrestauráló Műhelyében, éppen egy 14. századi kódexet lapozgatva beszélgetünk. Beszélgetésünknek ennél ideálisabb színhelye nem is lehetne.

A nagyméretű munkaasztalánál állunk. A polcokon kötéstechnikai modellek sorakoznak és szembe néz velem a falon a restaurálási fotók között Mátyás királyunk a trónján ülve.

Igen, ez a budavári Corvina kiállítás kisméretű plakátja, a másik pedig a Képes Krónikából való. A sarokban, a Régi Nyomtatványok Tárához tartozó Apponyiterem képe látható. Azon a színes fotón pedig a Zsigmond-torony, mögötte a Gellérthegy, amint bevilágítja a nap fénye. Úgy, ahogyan én láttam 24 éven át az Országos Széchényi Könyvtárban (OSZK). Itt Bécsben, az Osztrák Nemzeti Könyvtárban, a Restauráló Műhelyben mindenki maga alakítja a környezetét. Én szeretem, ha színes, tükrözi a munkámat és engem. Ezek a képek mind hozzám tartoznak, bennük van a múltam. Jó itt ülni és dolgozni.

A könyv- és papírestaurálás nagyon érdekes szakma.

Nehéz érzelmentesen beszélni a munkámról. Számomra a könyvrestaurálás, nem csak egyszerűen foglalkozást, vagy szakmát jelent. Annál sokkal több: hivatás, mesterség, felelősséggel járó mentőmunka. Nagy türelmet, precizitást igényel. Feladatunk a sérült kéziratok, könyvek helyreállítása, a funkció, a használhatóság, az olvashatóság visszaállítása.

Itt a Könyvrestauráló Műhelyben mindenkinek megvan a speciális területe. Az én napi munkámhoz tartozik a kéziratok, kódexek restaurálása, különös tekintettel a nagyon rossz állapot miatt zárolt anyagokra, a pergamen kéziratokra és kötésekre, valamint a kiállítások előkészítése. Rendszeresen ellenőrzöm a barokk Díszteremben (Prunksaal) megnyílt kiállításokat, a klimatikus viszonyokat. Ezeken kívül még különböző projekteken dolgozom; a karoling és szláv kódexek helyreállításában veszek részt.

Mikor jutott eszedbe, hogy ezt a pályát válaszd? Milyen tanulmányok szükségesek ehhez?

Humán és művészeti érdeklődésű nagy családban nőttem fel Szabolcs-Szatmár megyében, Nyírpazonyban és Nyíregyházán. Egyszerre készültem tudatosan zenei és képzőművészeti pályára is. A festményrestaurálás érdekelt. A nyíregyházi Zrínyi Ilona Gimnázium befejeztével Budapestre kerülve rögtön könyvek vetek körül a Vörösmarty téri Kossuth könyvesboltban.

A Pest Megyei Levéltárban fordultam a könyvrestaurálás irányába. Dr. Lakatos Ernő, a Levéltár akkori igazgatója, azzal a feltétellel vett fel oda, hogy előtte tanuljak ki egy mesterséget. Így, a Levéltár könyvkötő műhelyében tanultam a szakma fortélyait. Ott tettem szakmunkás-, majd mestervizsgát. 1981-ben indult az országban az első könyv- és papírestaurátorképzés a Török Pál utcában, a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolában és Gimnáziumban az OSZK-val közös szervezésben azoknak, akik már érettségivel rendelkeztek. Így még egy érettségivel gazdagodtam, a régi kiegészült szakirányú rajz és művészettörténet, anyagismeret, restauráláselmélet és gyakorlati vizsgával.

Az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) Vári Restauráló műhelyében csaknem 24 évet töltöttem el.

1985-ben kezdődött el egy különleges restaurálási eljárás gyakorlati kidolgozása, amely az Egyetemi Könyvtár pergamen kódexeinek megmentésére irányult. Beöthyné Kozocsa Ildikónak, a Vári Restauráló Műhely osztályvezetőjének köszönhetően beleszóppentem a Corvina programba.

Mi is volt tulajdonképpen ez a Corvina program? Miért szervezték ezt?

A budapesti Egyetemi Könyvtár páncélszekrényei-ben hosszú éveken át őriztek 35, különböző mértékben sérült kódexet, köztük 12 corvinát. Ezeket a XIV-XV. századi pergamen- és papírkéziratokat Buda elfoglalása után vitték magukkal a törökök Konstantinápolyba. A kedvezőtlen körülmények között tárolt kódexek átnedvesedtek, penészgombák, baktériumok, rovarkártevők támadták meg őket. Ezen köteteket 1877-ben II. Abdul Hamid szultán adta vissza “a magyar ifjúságnak”, szolidaritásukért a török-orosz háború idején.

Az 1980-as évek elején a Művelődési Minisztérium úgy döntött, hogy a kódexek restaurálása az OSZK Restauráló Laboratóriumának lesz a feladata.

A külföldön beszerzett tapasztalatok és konzultációk után kiderült, hogy ezt a rendkívüli feladatot a magyar szakembereknek, új restaurálási módszereket kialakítva kell megoldaniuk. Az OSZK Restauráló Laboratóriuma több évre szóló programot dolgozott ki, amely a helyreállítás etikai elveinek megfogalmazásától kezdve a kódexek anyagainak és a károsodások okainak vizsgálatán, elemzésén keresztül, az alkalmazható eljárásokon át, azok eredményességének vizsgálatára is kiterjedt. Egy-egy speciális kérdésben összehívott szakértői bizottság döntött, amely restaurátorokból, könyvtárosokból, paleográfusokból, művészettörténészekből, vegyészekből, mikrobiológusokból állt.

1984-ben Beöthyné Kozocsa Ildikó ötlete alapján több évtizedes tapasztalattal és szakszerű irányítással, vele együtt Ballagó Lászlóné, Kálmán Péterné, Szlabey Györgyi a budapesti Egyetemi Könyvtárból s jómagam, kialakítottuk a pergamenöntés módszerét. Az eljárás lényege egy mesterségesen előállított pergamenpótlásra alkalmas anyag kifejlesztése volt, aminek összetevői csak természetes anyagokból állhattak, mint például pergamen-rost, valamint japánpapír, illetve cellulórozst.

A kifejlesztett pergamenöntési eljárás külföldön is elismert, a restaurátorok alkalmazzák munkájuk során. Igazán hálás vagyok B. Kozocsa Ildikónak a bizalmáért, nem feledve, hogy ő segített hozzá. A megszerzett tapasztalatok ma is kamatoznak a bécsi munkámban.

A Corvina program, Mátyás halálának 500. évfordulójára szervezett, csodálatos nemzetközi kiállítással zárult 1990-ben. A Bibliotheca Corviniana felkerült 2005-ben az UNESCO Világemlékezet listájára.

Igazán változatos a munkátok, nem mondható el, hogy unalmas a restaurátor élete.

Lehetőségem nyílt kézbevenni a Könyvtárban fellelhető kódexeket az állományvédelmi vizsgálatuk során. Sok restaurátor “álma” megérinteni tisztelettel és csodálattal az eredeti Képes Krónika (Chronica Hungarorum) lapjait, amely egyébként a bécsi Udvari, később az Osztrák Nemzeti könyvtár tulajdonában volt a 16. századtól, majd a velencei egyezmény eredményeként került vissza 1934-ben Magyarországra. Ki ne szeretné látni a Leuveni kódexet a 13. századból származó Ómagyar Mária-síralommal, amelyet az OSZK 1982-ben kapott vissza csereanyagként, vagy a Pray kódexet az 1195 körül keletkezett Halotti beszéddel és könyörgéssel, a Korvinákat és egyéb értékeinket.

A kódexek állományvédelmi felmérését a diplomadolgozatom témájának köszönhettem az ELTE könyvtörténész- könyvműzeológus szakon. Fülöp Géza professzor elhunytával megszűnt ez a képzés. Így az országban restaurátorként csak én végeztem el.

Hogyan kerültél ide, az Osztrák Nemzeti Könyvtár Restauráló Intézetébe?

Nemzetközi pályázatra jelentkeztem. Többször hívtak ide Bécsbe elbeszélgetésre. Kiderült, az állásra különböző országokból heten jelentkeztek, de engem vettek fel. Az már csak ráadás, hogy én vagyok az utolsó olyan restaurátor ebben a műhelyben aki teljes munkaidőre státuszba, fix állásba került ide. Ma már, ha valaki elmegy, a helye megszűnik. Nem volt nehéz beilleszkednem. Április elsején lesz nyolc éve, hogy itt dolgozom. A restaurálási munkámon kívül itt is tarthatok szemináriumot, résztvehetek a továbbképzésben, konferenciákon.

Találkozol munkád során fontos magyar, ill. magyar vonatkozású művekkel?

Persze. Nagyon gazdag az itteni gyűjtemény, magyar nyelvű, magyar vonatkozású könyvekben, plakátokban, egyéb anyagokban. Sokszorosa az otthoninak. Ha a Korvinákra gondolok; fájó, de itt több példány található belőlük, mint otthon.

A világon mindenhol számontartják a “Bibliotheca Corviniana” darabjait. A maga korában a vatikáni után a legnagyobb reneszánsz könyvtár. Az Osztrák Nemzeti Könyvtárban igen becses helyen szerepelnek a Korvinák. Ők maguk is regisztráltatták 39 Corvina az örökséglistára vételét.

A Schedel krónika is érdekes eset számomra. Az OSZK-ban restauráltam, de itteni példány is került a kezembe. Ugyan nem Magyarországon készült, de a Schedel-krónika, a 15. századi könyvművészet különlegesen kimagasló alkotása. Koberger 1493. július 12-én Nürnbergben jelentette meg latin, majd német kiadásban, csaknem 600 lapot tartalmaz. Szerzője, Hartmann Schedel (1440-1514), humanista tudós és orvos. A műben részletesen ír Attila király hódító hadjáratairól is. A fametszetes portrék között szerepel az államalapító István király is.

Az első nyomtatott világrákronika, amelyben Buda legrégibb hitelesnek tekinthető látképe maradt fenn. Szabács várának képe is szerepel.

Itt az első oldalon ez az írás “sambuci”, nem Zsámboky János?

De igen! Ezt szerettem volna neked megmutatni. Ő Nagyszombatban született 1531-ben. Polihisztor tudós, filológus, bölceleti és orvosdoktor, könyvgyűjtő, aki a császári udvarban orvosként és történetíróként működött. Könyvtára a korabeli Európa egyik legnagyobb magánkönyvtára volt. Értékes gyűjteményének nagy része halála után az itteni Udvari, később Nemzeti Könyvtár állományába került be. Már többször találkoztam a sajátkezű bejegyzéseivel, a nevével, különböző módon írta a könyvekbe. Például: *Sambucus, Johannes Sambucus, Sámbooki János, Ioēs Sabucus, Joannes Bocius* és még jó néhány változatban.

Karrier?

Azt csinálom, amit szeretek. Megbecsülnek. Elértem azt a munkámban, ami kevés restaurátornak adatik meg. Azt hiszem, ezt nevezhetem a saját karrieremnek. Ennél többet nem is kívánhatok.

“Könyvekről szólni egy kicsit mindig annyi, mint magunkról szólni” (Bonus) Ez vagyok én, – a könyvekkel együtt. -deák-

Nagykövet, aki hazatalált

DR. PERÉNYI JÁNOS múlt év decembere óta Magyarország bécsi nagykövete. Mielőtt felkerestem rezidenciáján fel-felöltöttek az ismerkedés körülményei, a korábbi kapcsolatok. 1985-ben lehetett, amikor fiatal akadémikusként felkeresett munkahelyemen, természetesen történeti és magyar vonatkozású témában. Akkor-tájt költöztek Svédországból Ausztriába, Bécsbe. Szemlélődő, kissé elvontan gondolkodó értelmiségi benyomását keltette. Aztán közvetlen a rendszerváltozáskor egyszerűen követségi tanácsosként kapcsolódott be magyar ügyeinkbe. A nagy vízválásztón kísérelte meg a két ellentétes tábor, a tűz és a víz egyezkedését egyik kávéházban – sikertelenül.

Akkor egyetemista fia egyik alapítója volt itt Bécsben a Magyar Diákegyesületnek; biztatására vette fel a Központi Szövetséggel a kapcsolatot. A két év, amit Hunkár Dénes bátyánk nagyköveti szárnyai alatt töltött el, nagyon röpké időnek bizonyult. Pedig akadt egyéb kapcsolódási pont is: mint mostani beszélgetésünkör említi, tudatosan készült jövő pályájára. Feladva állását a stockholmi egyetemen, svéd–magyar, kettős állampolgárként közelített Ausztrián keresztül Magyarországra felé. Gorbacsov színre lépésekor megsejtett valamit, ami később a megvalósulás útját jelentette számára. Korábbi ismeretkötésre építve fordult Jeszenszky Gézához: szívesen kapcsolódna be az új magyar kormány (kül)politikájába, hiszen szükségében van olyan embereknek, akik nem kompromittálódtak a múltban. Az újdonsült külügyminiszter Svédországban szeretne volna tudni nagykövetnek, Antall József azonban más beosztást szánt neki.

Mint említi, útja – mai szemmel – diplomataként törtélennek látszik, csakhogy akadtak azért “kihagyások” is. Bécsben pl. az „átmenetiség” idejében olyan „diplomáciai” tevékenységet is folytatott, hogy a Magyarországon beszerzett eredeti Havanna szivarokat árusította Bécsben, sőt, egy időre a Libro & Discoban, az egyetlen magyar könyvesboltban vállalt munkát.

Bécs után két periódus diplomáciai küldetés következett Strasbourgban, amit Antall József szorgalmazott. Szaktanácsadóként különböző feladatokat ellátva megmaradt a külügyminisztérium állományában. Közben munkanélkülivé vált. Akkor futottunk össze az Országház kupolatermében. Éppen Nicolas Sarkozy francia elnök (2004-2007) volt látogatáson. Mint idegenvezető és tolmács mutatta be az elnöknek a koronázási kincseket. Villanásnyi találkozás volt, mégis fontos, mert sikerült ismét feleleveníteni a korábbi emlékeket. Igen, aztán következett az újabb kihívás: nagykövetség Marokkóban képviselte Magyarországot.

És most, jó néhány év után Bécsben lép színpadra, éppen a március 15. tiszteletére rendezett fogadáson. Ezek sorában a nagyon frappáns üdvözlésében történészként vázolta fel – éppen március 13-a lévén – a bécsi forradalom kitörését, amely a pesti előkészítője volt. Mint-ha összebeszéltek volna Potápi Árpád János államtitkárral, az ünnepi beszéd is nagyon tömören hangzott el.

Hivatalában filmszerűen villannak fel, peregek a képek: a mai Perényi János egész megje-

lenésével, érvelésével vérbeli diplomata. Nem titkolózva közvetlen hangnemben beszél, mégis ügyelve arra, mi tartozik a nyilvánosság elé, a tőle hallott utalásokból így is összeáll az a kép, ami egészen egyedien jeleníti meg azt a végső fokon összetett személyiséget, aki kontőr-falazás nélkül említi emigráns mivoltát, de nem csak 1956 után, amikor szüleiével Svédországban telepedtek le, de a későbbi éveire is ez volt jellemző, sőt, már előtte, Magyarországon is ez volt osztályrésze. Úgy érezte a legutóbbi időkig, hogy igazán sehol sem talált otthonra. A svéd–magyar állampolgársága sem változtatott ezen, azaz nem fejlődött ki benne a kettős kötődés-kötöttség, amihez az is hozzájárult, hogy a svéd törvények értelmében 16 év után megvonták tőle a svéd állampolgárságot.

A honkeresésben mégis úgy érzi, hogy amikor Bécsbe helyezték ki, ez egyben visszatérést is jelent számára. Nem csak az osztrák fővárosban töltött évek, de a rokoni szálak is szüntették az idegenséget. Kissé felborzolja az érzelmeket azon ősei felemlegetésével, akik életükkel fizettek a Habsburgokkal való összeütközésükért. Egyiküket 1849-ben végezték ki. Számára mindez mégis „békévé oldott emlékezet”, olyannyira, hogy még a korábbi évekből ma is tagja egyik osztrák konzervatív diákegyesületnek. Meg egyébként is kamatoztatni tudja korábbi ismeretséget, összeköttetéseit. Végső fokon nem mindegy, hogy a kulcshelyzetű Bécsben ki tölti be a nagyköveti tisztséget. Jelenleg még a hivatalos kapcsolatfelvétel szintjén látogatja végig az egyes tartományfőnököket, tárgyal a minisztériumokkal. Tudja, hol vannak a magyar kommunikáció gyengéi. Tud az osztrákok nyelvén beszélni, meg tud értetni értetlenséget kiváltó problémákat, és úgy véli, elmozdultak a mélypontól az osztrák–magyar kapcsolatok. Az osztrák oldal nemcsak kezd felismerni, de fel is fogja, hogy a jelenlegi kormány nem a Gyurcsány-féle Magyarországot vetíti az osztrák fél felé. Ismét kezd erőre kapni a korábbi sógorság. Fontosnak tartja – nem utolsósorban magyar–magyar ügyekben – a magyar kormány pártatlan, de tényeken alapuló folyamatos tájékoztatását.

Perényi János végül is otthonosan mozog, ha ez mindenekelőtt diplomáciai szinten jelentkezik is. Egyébiránt a diplomáciai kiküldetés mindig is egyfajta otthontalansággal jár. Annál inkább megérlelődött benne az igény az igazi hon, az otthon iránt, amit Kárpátalján vél felfedezni: Nagyszöllősen (nemzetiségek ősi birtokán) lelte meg mindkettőt, ami természetesen családi örökségnek is számítható. Igen, mert a nagykövet származása, családja múltja mind-mind érlelő és fenntartó erő: tudja és vallja, hogy a megtartó gyökerek nélkül ugyancsak nehéz jövő perspektívákkal helytállni a világban. Éppen leendő diplomaták fiatal csoportját várja, s nekik többek között ezt is akarja adni útjukra.

Mik a tervei? Jelenlegi kiküldetése végzetével vissza akar térni eredeti szakmájához: történészként akar kutatni, és természetesen Nagyszöllősen folyamatosan ízelelni az ott-hont, hogy végleg feloldódjon benne az emigráns lelkiület.

DEÁK ERNŐ

A komáromi bencések kálváriája Szlovákiában

A szlovák katolikus egyház nagyszombati érseksége összhangban a szlovák állami szervekkel, páratlan durvasággal támadta meg a komáromi bencés rendházat azzal a céllal, hogy megszerezzék a rendház vagyonát és felszámolják magát a rendházat. A módszereik az első és a második világháború után alkalmazott módszerekre emlékeztettek, amikor szinte mindent, ami magyar volt kisajátítottak, elkoboztak a cseh-szlovák állam javára.

De lássuk mi is történt. **Ján Orosch** érsek 2014. július 17-én a nagyszombati egyházmegyé-re íratta a szerzetesrend Kolozsnéma és Füss határában (Mindkét helység Komáromtól pár kilométerre a Csallóközben van.) elterülő 660 hektárnyi föld ingatlanát, amelynek összértéke több, mint 3 millió euró. Orosch érsek arra az 1977-ben kiadott szentszéki rendelkezésre hivatkozott. Az érvelés azonban téves, mert a hivatkozott pápai bulla kizárólag a területi apátságok, vagyis a plébániák vagyonáról tett említést. A szerzetesrend vagyonára nem tért ki, mert az a kánonjog értelmében az adott szerzetesrendi közösség tulajdonát képezi. A komáromi rendház az egyértelmű csúsztatásra épült beadványt a szlovák főügyészségen megtámadta. Az ügyészség a bencések beadványa alapján, 2014 novemberében, a nagyszombati érsekség

javára történt kataszteri bejegyzést törvénytelennek nyilvánította és elrendelte a törlését. Az indoklásban az ügyészség kifejtette, hogy a hivatkozott szentszéki rendelet nem igazolja a nagyszombati egyházmegye tulajdonjogát. Ugyanígy vélekedett az önkényes kisajátításról a szakvéleményre felkért brünni kánonjogi akadémia is. Szerintük is illegális egyházi jogi lépésről van szó.

A sikertelen, önkényes vagyonelkobzást követően, Orosch érsek egyházz jogilag, saját hatastörét túllépve, feloszlatta a komáromi bencés rendházat. Egyúttal kezdeményezte a szlovák kulturális minisztérium egyházügyi osztályánál, hogy töröljék a komáromi bencés rendházat a jogi személyek nyilvántartásából. A minisztérium pedig nem vizsgálódott, nem mérlegelt, hanem azonnal eleget téve a kérésnek, megszüntette a rendház jogalanyiságát. Jellemző, hogy a szlovák állam és a Szlovákiában domináns katolikus egyház a magyarok elleni fellépésben, félretéve egyéb más ügyekben fennálló ellentétes érdekeiket, mily előzékeny egyetértésben képes cselekedni.

Miután **Várszegi Asztrik** pannonhalmi főapát, értesült a bencés rendház alattomosan végrehajtott megszüntetéséről a Vatikánhoz fordult, kérve a komáromi bencés rendház működésé-

Folytatás a 7. oldalon

TAPS ÉS FÜTTY KÖZÖTT

Március Erdélyben

Évtizedek óta nem élt meg Erdély ilyen feszültségekkel telt márciust, mint idén. Kezdődött a székely szabadság betöltött napjával, amely az utóbbi években a '48-as forradalomra való emlékezés igen erős hangolójaként zárkózott fel. Idén azonban Marosvásárhely polgármesteri hivatala csak a székely mártírok emlékhelyénél tervezett rendezvényt engedélyezte, az azt követő, immár menetrendszerűvé vált menetelést és petíció átnyújtását már nem. Kifogás volt sokféle, köztük olyan abszurd is, miszerint a rendezvény megzavarhatja a böjti periódus békéjét és elmélyültségét. Az intézkedést követően Izsák Balázs, a szervező Székely Nemzeti Tanács elnöke bejelentette, hogy – provokációtól tartva, illetve a jogsértőnek tartott tiltás ellen tiltakozva – eltekintenek a felvonulástól, s erre kérte fel az eseményre készülöket is. Kapott is érte hideget-meleget egyaránt, a hazaárulótól a meghunyászkodóig repedtek a minősítések.

Az annalesek mindenesetre azt rögzítik, hogy több székelyföldi településen megtartott kisebb léptékű, néhány száz személyt mozgósító emlékezésre szűkült az elmúlt években már a 20 ezer főt is meghaladó vásárhelyi rendezvény. Szerencsére az ennél jóval népesebb budapesti, nyugat-európai és amerikai szimpátiatüntetések nemzetközi dimenziót adtak az újabb jogsértések elleni tiltakozásnak, amelyekhez nem sokkal előtte szinte biztatásszerűen érkezett Klaus Johannis berlini kijelentése, miszerint Romániában nincs magyarkérdés.

Ezek után szinte papírforma volt, hogy a korábbi éveknél „eseménydúsabb” megemlékezések pontozzák majd az 1848–49-es szabadságharc 167. évfordulóját. A Kelemen Hunor felépése révén központivá minősült sepsiszentgyörgyi rendezvény felütése igazán harcosnak ígérkezett, Antal Árpád, a háromszéki főváros polgármestere ugyanis egyértelműsítette: a román állam felelősséggel tartozik a területén élő nemzeti közösségekért. Az előljáró felszólította Bukarestet, hogy ne tekintse mostohagyerekeknek az erdélyi magyarokat, hanem figyeljen rájuk, tegye lehetővé, hogy egyszerre legyenek jó magyarok és jó román állampolgárok.

A folytatás azonban egészen váratlanul alakult: az emlékező tömeg jelentős része kifütyülte az RMDSZ beszédre jelentkező elnökét. A pfűjolás akkor érte el a csúcspontját, amikor Kelemen Hunor az autonómiáról kezdett beszélni, a közel tízezres nagyságrendű közönség valószínűsíthetően Kelemennek a Székely Szabadság Napja ügyében tett hárfító megnyilvánulásai miatt büntetett. Arról ugyanis úgy nyilatkozott, hogy nem is tudja, nem ismeri a vásár-

helyi eljáróság döntésének okait, nem konzultált Izsák Balázzsal, különben is, az ő dolguk, no meg a marosvásárhelyi polgármesteri hivatalé. Újságírói kérdésre pedig már-már pontosította: számos gondja van a magyarságnak, sok mindenről tárgyalnak is Klaus Johannis államfővel, de az autonómiáról nem.

Az idei márciusi szöveget ugyanakkor aligha hagyhatta hidegen Marosvásárhely fekete márciusának immár 25 éves emléke sem. Annak a kísérletnek az árnyéka, amely ugyan nem sikerült kiöltői szándékainak megfelelően, ám így is drámai következményekkel járt – nemcsak a vásárhelyi magyarság szempontjából. Az egykori székely főváros évtizedes magyar közéleti „dermedtsége” nagymértékben ide vezethető vissza, a város két meghatározó közössége közötti átjárás a minimálisra csökkent, s ezzel párhuzamosan nőtt az egymással szembeni gyanakvás. Nem beszélve arról, hogy a negyedszázadal ezelőtti véres összecsapások nemcsak az etnikai arányokat változtatták meg radikálisan, hanem a magyar közösségi tudatot is szétverték.

Fájdalmas, hogy ma is milyen mértékben szét-tartanak az álláspontok a fekete március ügyében. Merénylő és áldozat persze csak ritkán kerül azonos platformra, de egy idő után általában a legmélyebb seb sajkása is tompul, s vele együtt az indíték és cselekedet, ok és okozat viszonya is megbeszélhetővé válik.

Úgy tűnik azonban, hogy a fekete márciusnak egyelőre arra sincs esélye, hogy legalább a szürke kategóriájába költözzön. Többek között azért, mert rettenetes az a hallgatás, amelybe a magyarság korabeli, ma is hatalomközelben lévő vezetői burkolóznak. Miközben egymástól független kutatások következtetései értenek egyet abban, hogy a fekete március kirobbantása a Szekuritativ újralegitimálását szolgálta – vér, áldozat, évtizedekre kiható emberi és társadalmi szenvedés kíséretében. Amikor – úgymond a további vérontás elkerülése érdekében – magyar vezetők asszisztáltak a vásárhelyi eseményekről készült televíziós beszámolók leállításához. Amelyek aztán néhány nap múlva immár egy egész közösség viktimálását szolgáló módon összevágott formában kerültek a nyilvánosság elé.

A szellem azonban kint van a palackból. Ott hömpölygött Bereck és Kökös között 2013 októberében a Gábor Áron-i úton is, a Székelyek Nagy Menetelésének 50 kilométerén, és morzsányit talán visszaadott a frontvárosi állapotba merevített Marosvásárhely magyarjainak önbecsüléséből is. Mert ma már egyre többen tudják, hogy nem elég létezni. Látszani is kell.

CSINTA SAMU

Nagyköveti vélekedés a muravidéki magyarságról

(Népújság, 2015. február 5.) **Szent-Iványi István öt évet töltött Magyarországon nagyköveteként Szlovéniában. Kiküldetése elteltével nyilatkozott a Népújságnak a szlovén–magyar kapcsolatokról alakulásáról, a muravidéki magyarság helyzetéről, megmaradása esélyeiről. Az utóbbiakról nem éppen derűlátóan nyilatkozott.**

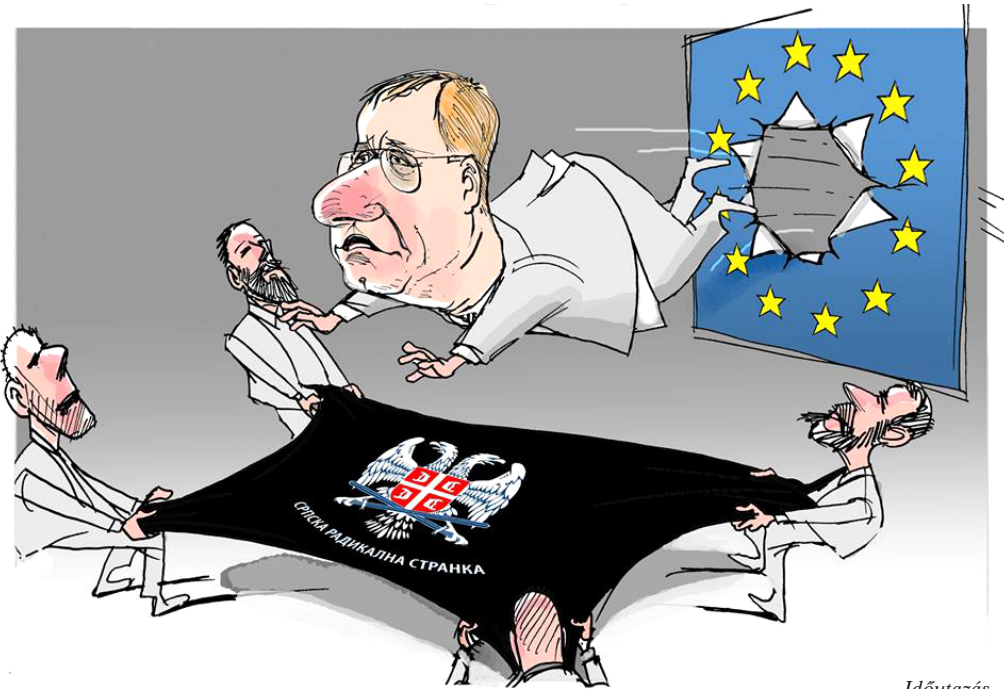
Úgy látom, a két ország jó kapcsolatai mindenképpen pozitívan hatnak a muravidéki magyarságra. Elsőként a lendvai magyar konzuli iroda megnyitását említeném, amely nagyon komoly eredmény ebből a szempontból. Komoly eredménynek tekintem a Rédics–Göntérháza és a Kercaszomor–Domonkosfa összekötő út megépítését, mert ezek a kapcsolatok fejlődését, lehetőségét jelentik. Említhetném ebben a kontextusban a különböző magyar emlékek közös felállítását, így a Mikszáth-emlékművet Rogaška Slatinán, a Bölcs-emléktáblát Murszombatban, illetve akár Rostás Pál katonaszobrának felállítását Ajdovščina mellett.

A muravidéki magyarság helyzete, különösképpen a többi magyar kisebbséghez mérten jó. Rendelkezik egy jó intézményrendszerrel, amelyet Szlovénia nyilvánúan finanszíroz is. A jogi keret is alapvetően

rendben van, különösképpen, ha elfogadásra kerül az általános nemzetiiségi törvény is. A megmaradást beárnyékolja az előrehaladó asszimiláció, amelyet nem az állam erőltet, hanem egyszerűen természetes folyamat. Teljes egészében ezt visszafordítani nem lehet, de lassítani igen. Kulcskérdésnek tartom ebből a szempontból az anyanyelv széleskörű használatát, gyakorlását, amelyet nem csak a hatóság részéről kell biztosítani, ezzel a muravidéki magyarságnak is élnie kell. Jelenleg mind a két oldalon látok problémát, sőt fontosabbnak tartom azt, hogy a muravidéki magyarok használják saját anyanyelvüket és ezzel úgymond nyomás alatt tartásuk a hatalmat. Ha visszazsorul a magyar nyelv a családokban, esetleg egyes egyesületekbe, akkor veszve van a helyzet. A másik fontos terület az oktatás, amelyben a párhuzamos nyelvel-oktatás pozitív irányt mutathat. Fontos az anyanyelvű vallásgyakorlás is. Ha ez a három megoldódik, akkor stabil maradhat a muravidéki magyarok száma, ha nem, akkor sajnos egy-két nemzedéken belül csak skanzen-nemzetiség lesz a muravidéki magyarság. Úgy látom, a muravidéki magyarság vezetői tudatában vannak ennek, elképzeléseik is vannak, de ez csak akkor sikerülhet, ha van mögöttük tábor.

Ez a döntés a magyarul érző emberek számára, ámbár örömteli, de két szempontból is meglepő. Az első meglepetés az, hogy a vatikáni hivatalok, esetenként akár évszázadokra is elnyúló döntési mechanizmusához képest, ez a mostani villámgyors döntés volt. A másik meglepetés, hogy a vatikáni hivatalok a 20. századi szlovák–magyar egyházi viták döntő többségben, mindig a szlovák felet részesítették előnyben. Ez most megváltozni látszik. Az ügynek azonban még nincs vége. A szlovák fél egy magasabb vatikáni instancia döntését kéri.

V. S.

Időutazás

A SORSRÓL, AMI MUNKÁVAL MEGVÁLTOZTATHATÓ

– gazdaságfejlesztési lépéselőnyben a Vajdaság

Március 15. – magyar nemzeti ünnep és országos gyásznapi Szerbiában.

Megváltoztathatjuk-e a sorsunk? Erről beszélt Pásztor István, a Vajdasági Magyar Szövetség elnöke a március 15-i nemzeti ünnep vajdasági központi rendezvényén, Szabadkán. S ha röviden akarjuk összefoglalni az erre adott választát, akkor azt kell mondani, hogy igen. Hogyan? Munkával és kohézióval.

De nézzük a tényeket! Szerbia államadóssága a 2000. évi 14 milliárd euróról mára 24 milliárd euróra duzzadt. Mindössze egy hónap leforgása alatt 1 milliárd euróval nőtt az államadósság, így Szerbia minden egyes polgára 3500 euróval tartozik. A társadalmi termék összértéke tavaly 1,8 százalékkal csökkent 2013-hoz képest, a termelés értéke pedig 8,6 százalékkal. A szerbiai bankrendszer kihelyezéseinek 22,5 százaléka nem megfizethető. A munkanélküliségi ráta majdnem 20 százalékos. Az átlagbér 333 euró. Ténylegesen a legtöbben még 200 eurót sem keresnek havonta. S ritka az a család, amelyben egynél többen dolgoznak. A szociális és egzisztenciális kilátástalanság miatt egyre többen indulnak neki a nagyvilágnak. Egyetemi diplomával Németországba, Angliába mosogatni. Magyarországi középiskolába, egyetemre tanulni, s többé nem hazajönni.

Van-e megoldás? Mit tehet a Szerbiában hivatalosan alig 250 ezer fős vajdasági magyar közösség legnagyobb politikai szervezete? Főleg, ha a jobbítás, a javítás nem tőlünk, nem csak tőlünk függ.

A társadalom válsága minden eddiginél mélyebb, és nem csak az itteni magyarokat érinti, hanem az ország egészének lakosságát sújtja.

Pásztor István beszédében úgy fogalmazott: “Mi az, amit mi, vajdasági magyarok, most és holnap, a múltat tisztelve, de a jövőre is gondolva, tenni tudunk? Amit tenni tudunk, reálisan felmérve a helyzetünket, az nem más, mint az egymásba kapaszkodás, Magyarország kormányával közösen megfogalmazott programok megvalósítása, az itteni partnerekkel való együttműködés szívós akarása, jelenlétünk egyértelmű, céljaink, értékrendünk elfogadtatása. Szívós küzdelem, folyamatos emlékezés és emlékeztetés. Napi munka. [...] Nekünk, akik itt vagyunk, partnerkapcsolatot kell építenünk, országos jövőképet kell, és abban látnunk kell önmagunk elfogadható egyéni és közösségi biztos jövőjét. Amire most leginkább szükségünk van, az a kohézió. Mert csak akkor tudunk szembenemenni a negatív folyamatokkal, lassítva, megállítva azokat. Anyaország támogatással, saját elképzelésünk mentén van felsőoktatási ösztöndíjunk, küzdünk az anyanyelvi oktatás megtartásáért a csökkenő gyereklétszám ellenére, megújítjuk építészeti örökségünket, erőteljes támogatásban részesítjük a hagyományörző és értéktartó tevékenységet. Azonban a leginkább hűbba vágó területeken hónapok óta várjuk, hogy Magyarország kormányával megtörténjenek a végső egyeztetések, és elinduljanak a folyamatok: kedvező anyaoországi segítség a vajdasági magyar kis- és középvállalkozásoknak, gazdasági lehetőségek megteremtése. A tanyagondnoki szolgálat felállítás, emberek átképzése, helyzetbehozása. Orbán miniszterelnök úrral egyeztetve és megállapodva az elmúlt két évben több mint száz szakértő bevonásával a fejlesztési stratégiánk cselekvési tervek szintjére bontva papírra kerültek. Több alkalommal ültünk és terveztünk negyvennél több vajdasági magyar

vállalkozóval, akik készek arra, hogy fejlesztéseikkel munkahelyeket és beszállítói lehetőségeket teremtsenek. Azt mondtam, az ország helyzetén mi magunk nem változtathatunk. De azt is mondom, hogy nincs jogunk lemondani arról, hogy a sorsunkon megpróbáljunk változtatni. Ennél többet nem tehetünk, de ennél kevesebbet tennünk önmagunk elárulása volna, a szívós küzdelem feladása.”

S erről beszélt Varga Mihály, Magyarország nemzetgazdasági minisztere is a Vajdaságban 24 órás magyar TV és rádióműsört sugárzó, internetes felületen is jelen levő médiaháza, a Pannon RTV-nek adott interjújában. Arról, hogy Vajdaság lépéselőnyben van. Mert a külhoni magyar területeken elsőként a VMSZ fogalmazta meg és dolgozta ki saját gazdaságfejlesztési stratégiáját. Ezért a következő hónapokban, amikor az uniós pénzekből finanszírozott magyarországi gazdaságfejlesztési programok határon túli kiterjesztéséről döntenek, akkor a legkedvezőbb helyzetben Vajdaság, a Vajdaságot érintő döntések vannak, hiszen itt van gazdaságfejlesztési program, vannak elképzelések, hogy mely ágazatban és hol kell fejlesztéseket végrehajtani. Az elkövetkező időszak tehát arról szól majd, hogyan tudja a vajdasági magyar közösség megváltoztatni a sorsát.

Miközben a vajdasági magyarok március 15-ét ünnepelték, Szerbia gyászolt. Heten vesztették életüket egy helikopterszerencsétlenségben az ünnepet megelőzően a szerb főváros közelében. Egy katonai gép beteg, ötnapos csecsemőt szállított Belgrádba Novi Pazarból. A gyereket ugyanis egy földcsuszamlás miatt nem tudták mentőautóval elszállítani a kórházba, s mivel légzőszervi problémái voltak, fennállt annak veszélye, hogy oxigén nélkül marad az úton. Ezért mozgósították a katonai helikoptert. Leszállni azonban nem tudott, a rossz időjárási viszonyok, a sűrű köd miatt a gép kénytelen volt a Nikola Tesla repülőtér felett körözni, hogy megfelelő helyet találjon a leszállásra. Aztán egyik pillanatban a helikopterrel megszűnt minden kapcsolat, nem messze a repülőtértől, az autópálya mellett találták meg a lezuhant gépet. A helikopter fedélzetén heten voltak, ebből négyen a légénység tagjai, a csecsemő mellett pedig két egészségügyi dolgozó utazott. Senki sem élte túl a szerencsétlenséget. A védelmi miniszter szerint a katonaság legjobb pilótái vesztették életüket, s az ország legjobban felszerelt helikopterét használták, amelyet mentéseknél vetettek be Szerbia-szerte. A szerencsétlenség okait még vizsgálják, egyelőre biztosnak tűnik, hogy a helikopter műszaki szempontból kifogástalan állapotban volt. Számos spekuláció látott egyébként napvilágot, egyes ellenzéki médiumokban és közösségi oldalakon, internetes felületeken. Sokan támadták a csecsemő kiskorú édesanyját. Őt okolták a balesetért, hiszen saját felelősségre hagyta el a kórházat a párnas babával. Nem világos, hogy milyen parancsnoki lánc nyomán indult el a gép Belgrádba. Olyan feltételezések is napvilágot láttak, hogy egyes miniszterek mindenféleképpen a szerb fővárosban szerették volna a helikoptert látni, mert így a média és a közvélemény figyelme rájuk irányult volna. Ha és amennyiben ez igaz – nem ez lenne az első eset, hogy a szerb kormány valamely tagja gyermekek megmentője szerepében tetszeleg. Talán az elkövetkező hetekben, hónapokban a katasztrófa okai és körülményei is kiderülnek...

FEHÉR MÁRTA

A komáromi bencések...

Folytatás a 6. oldalról

nek visszaállítását. Az ügyben a Megszentelt Élet Intézményeinek és az Apostoli Élet Társaságának Kongregációja döntött. 2015. január 19-én hozott döntésével semmisnek nyilvánította Orosch érsek dekrétumát, amellyel jogellenesen fosztotta meg működési jogától a komáromi bencés rendházat. A döntésről **José Rodriguez Carballo**, a kongregáció főtitkára értesítette az érintett feleket. A levélben a kongregáció kifejti, hogy a komáromi rendház független az egyházmegyétől. Megszüntetni csak a szentszéknek áll jogában.

Bogárka

Nem emlékszem rá pontosan, hol ismerkedtünk meg, de annál inkább megjegyeztem a kölcsön vett nevet. Szlovákia magyar közösségeit, nevezetességeit látogattuk autóbusszal. Ő eleve feltűnt, nő létere szikár magas termetével és kissé érdes hangjával. Megjegyzéseivel meg külön is felhívta magára a figyelmet. Így volt vele az idegenvezető is, aki annyira közvetlen hangnemet ütött meg vele szemben, hogy egyszerűen Bogárkának szólította. Neki meg annyira meglepő volt ez a közvetlenség, hogy mindjárt az első kiszálláskor elűsárgolta, képzeljem el... Úgy vettem észre, nincs is annyira új beceneve ellen. Nekem meg egyenesen jól jött, mert nem tudtam dűlőre jutni, hogyan is szólítsam. Addig-addig egyezkedtünk, hogy elfogadta, s azóta csak Bogárkának szólítottam. Igaz, viszontzaskánt ő is elkeresztelt engem.

Tudtommal nem volt tagja egyik magyar egyesületnek sem, de mindenhova eljárt, figyelmesen végighallgatta az előadásokat, utána meg a legtöbbször akadt mondanivalója az előadóhoz. Amikor meg lazítottunk, szívta szipkába tolt cigarettáját és mesélt, úgy mintha hallgatói ismerték volna élete egyik-másik fordulóját. Szóhasználatá nem volt arisztokrátikus, volt benne valami „parlagias“. Előszere-tettel használta ezeket a kifejezéseket, mert valamilyen módon még büszke is volt arra, hogy a kitelepítésnek, majd osztályidegenségének köszönhetően fuvaros lett. Nehéz férfimunka, kemény, faragatlan emberek között, akik részéről teljes „egyenjogúság”-ban részesült. Megtanulta a nyelvezetüket, szokásaikat, tudott inni, de főként életre szóló szenvedélyévé vált a dohányzás.

Olyan személyiség volt, aki nem tartotta terhesnek származását, de soha nem kérkedett vele, soha, senkitől nem várt el azért hajbókolást, mert Esterháznak született és grófnő volt a cím nemes értelmében. Bogárka szeretetre-

méltó hölgy volt, mert senkit sem kezelt le, legfeljebb letolt, ha az illető sértegetően viselkedett másokkal szemben – és természetesen segített, amennyire módjában volt.

A Bécs belvárosi Esterházy palotát lakta a Kärtnerstraße és az Annagasse sarkán. Egyik napilap egész oldalas beszámolót írt a házimesternéről, aki valójában grófnő. Ebből is tudható volt, hogy nem dűskált jólétben. Mégis segített, ahol csak tudott. Majkon járva érdeklődtek utána a helybéliek, ismerem-e, és mi van vele, mert nagy szeretettel emlékeztek rá, a gumicsizmás grófnő, de akit nem tört meg a kommunista rendszer, sőt, a megaláztatásban nőtt igazán naggyá, emberközeli emberre.

Egyesületi tagságát illetően pontosítanom kell: kértem és belépett az interetnikus Népcsoportúgyek Bécsi Munkaközösségébe. Lelkiismeretesen fizette a tagságdíjat, ha nem tudott elegend tenni bármely meghívásnak, kimentette magát. Még arra is vett magának fáradságot, hogy első agyvérzése után bejelentse: egészségi állapota nem teszi lehetővé, hogy részt vegyen az egyesület munkájában, ezért lemondott tagságáról. Természetesen németül, hiszen ő mindkét nyelvben otthonosan mozgott.

És még egy szó a köszönet hangján: Bogárka látva és hallva szervezetségi hiányosságainkat, felajánlotta segítségét. Éveken át vállalta a „titkárnői” szerepet. Hetente, kéthetente eljött munkahelyemre, tollbamondtam neki a leveleket. Ő lejegyzetelte a szöveget, odahaza meg legépelte és hozta magával a letisztázott leveleket, amiket csak alá kellett írni és feladni postán. Nélkülözhetetlen segítség volt minden ellenszolgáltatás nélkül.

Esterházy Mónika grófnő 87. életében elhunyt 2015. február 24-én, Bécsben a Hietzing-i temetőben helyezték örök nyugalomra 2015. március 19-én.

Megbecsülő szeretettel: Miszlívec

BŐSZE BALÁZS EMLÉKE

Életének 69. évében, február 13-án, türelemmel viselt súlyos betegségben, szülővárosában elhunyt Bősze Balázs költő, író. Személyében aktív szervezőt vesztített a soproni művészeti élet. Közel három évtizeden át szervezte a Soproni Fiatalok Művészeti Kollégiumát, elnöke volt a Kulturális Egyesületek és Baráti Körök Szövetségének, titkára a Soproni Irodalmi Társaságnak, kiadója a Soproni Füzetek című művészeti antológia-sorozatnak, s óraadóként hitant tanított a Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnáziumban. Versei és prózai írásai napi- és hetilapokban, folyóiratokban, antológiákban, önálló könyvekben jelentek meg. Többek között a Bécsi Naplóban is publikált. Ipartörténeti könyvet is jegyzett, több tankönyv társszerzője. Összegyűjtött verseit Ablak a csillagokra címmel adták ki 2006-ban, akkor kapta meg a Sopron Kultúrájáért-díjat.

Emlékezetes maradt számomra a ’70-es évekből, hogy első írásaim legépeléséhez lehetősé-

get biztosított akkori munkahelyén, majd megkért, hogy írjak cikket egy megyei lapba a helyi kultúrház kórusáról. Hithű katolikusként maga is énekelt a Julianeum (Árpád-házi Szent Margit-templom) kórusában. Számos irodalmi esetet szervezett, s jellemzője volt, hogy ezeken nemcsak a saját műveiből olvasott fel, hanem Becht Rezső egyik helyi vonatkozású munkáját is közönség elé vitte. Rendszeresen nyitott meg képzőművészeti kiállításokat a városban és környékén.

Tavaly ősszel, amikor a Jel folyóirat általam szerkesztett irodalmi felolvasóestjein Kubik Anna Kossuth-díjas színművésznő felolvasásában Magyarország több nagyvárosában elhangzott Bősze Balázs Temető: Halottak napja című verse, tudtunk betegségéről, de nem sejtettük, hogy hamarosan végső nyughelyére, a soproni Szent Mihály-temetőbe ér.

Isten nyugosztalja!

(zsirai)

Elment egy „nagyárnyékú ember”

Szomorúan értesültünk arról, hogy 2015. január 31-én, életének 72. évében végleg távozott közülünk DR. PUSZTASZERI LÁSZLÓ író-történész, volt főiskolai docens, könyvkiadó szerkesztő, újságíró, ny. kormányhivatalnok. Amellett, hogy írástudó és olvasó ember volt, kitűnően rajzolt, festett, nem volt idegen tőle a színpad világa, s olykor előadóművészi kvalitásait is megcsillantotta. Igazi polihisztor, reneszánsz ember a 20. századból, aki a korábbi századok terhé is olykor a vállára vette. Egész könyvespolcot megtöltenek írásai, tanulmányai, eddig megjelent kötetei.

Pusztaszéri László nevét az 1980-as évek végétől ismerte meg a világ, amikor a Magyarok Világszövetsége gondozásában megjelenő Magyar Hírek, majd az Új Magyarország újságírója lett. Főiskolai tanárként otthonosan mozgott a katedrán, s nem volt ismeretlen az előadó termekben sem. Számos történettudományi előadásának lehettek tanúi Bécsben, Pozsonyban, Zágrábban éppúgy, mint Budapesten vagy más hazai városokban, falvakban. Kormányhivatalnokként, nem kis odaadással, a diaszpórában élő honfitársaink ügyeit intézte, Ausztriától, Európán és Amerikán át Ausztráliáig.

Nem túl gyakori, de nem is ritka eset, ha valakit többféle művészeti készséggel áld meg a Teremtő. Rózsahegy Kálmán színiiskolájában ismerkedett meg a színészmesterséggel. Ugyan soha nem lett belőle színész – bár akár az is lehetett volna – színjátszó kört szervezett, irodalmi műsorokat szerkesztett, s gyakran maga is pódiumra lépett. „Megvallott életeim” és „Szerelmes huszadik századom” című zenés, irodal-

mi estjeit több hazai és határon túli város irodalomkedvelő közönsége láthatta – Komáromban, Szabadkán, Nagyváradon, hogy csak néhányat említsünk. Görgyéről szóló monodráájának átdolgozott változatát – A nagy árnyékú ember címmel – számos alkalommal magajátszotta el, többek között Innsbruckban, Salzburgban, Párizsban, Montrealban, Kassán, a Thália Színház Stúdiószínházában és Budapesten a Tér Színház színpadán. Önletrajzi kötetében így vall magáról: „Múlt századi ember vagyok, a rövid és kegyetlen huszadik század gyermeke. Túléltem egy világháborút és egy háborúval felérő forradalmat. Továbbá mindazt, ami a kettő között és utána következett. (...) Ha életem ebben a percben véget ér, akkor is elmondhatom, hogy nem éltem hiába. Akartam és tudtam élni, színesen, érdekesen, olykor veszélyesen is. Sokat dolgoztam, és pályám nagyobbik részében a munkám kedvtelése is volt egyben. Nem voltam munkamániás, a test és a lélek örömszerzésére is mindig találtam időt. Sokat szerettem és talán engem is sokan szerettek.”

Igen! Valóban nem élt hiába. Amit maga után hagyott, gazdag hagyatéka – másoknak kevesebért is adtak már magas kitüntetés! Hogy kiket szeretett, az maradjon az ő titka. Talán akadtak olyanok is, akik nem szívlelték, de hogy sokan szerették, nagy bizonyossággal állítható. Kedves László vagy Laci – ahogyan szólítottuk – bár elmentél, nem haltál meg, csak átlényegültél, s az emléked velünk marad. Nyugodj békében!

C. TOTI JÁNOS

Veszélyben a szlovákiai magyar kis létszámú iskolák

Alapiskolák (Általános iskolák)

III. rész

A nyolcéves gimnáziumok jövőjéről

Az ezredfordulót követően érdekes jelenségnek lehettünk tanúi. Megnyíltak a lehetőségek az egyházi és magániskolák előtt, de az állami intézmények hálózata is bővült, miközben a gyereklétszámok csökkentek. Megindult az ádáz küzdelem a tanulókért. Ennek egyik mellékhatása volt a nyolcéves gimnáziumok megjelenése a piacon.

Szakmai szempontból ez a kínálat bővítését is jelentheti, de saját bevallásuk szerint az igazgatók egy részét elsősorban a túlélés motiválta. Több községben (egy-egy régióban) konfliktusok is keletkeztek e lépés nyomán, hiszen a nyolcéves gimnáziumok az alapiskolákból merítettek. Már az ötödik évfolyamból elvették a jó tanulókat és ez a tény negatív befolyásolta a megmaradt tanulók tanulmányi eredményeit és végső fokon a képzettségi szintjüket is. Arról nem is szólva, hogy a lecsökkent tanulói létszám miatt a kisiskolák fenntarthatósága vált kétségessé.

Az OECD ajánlásaiban a nyolcéves gimnáziumok bizonyos fokú leépítése szerepel. Az oktatásügyi tárca „*Jelentésében*” is hosszantartó problémaként tartják számon azt a tényt, hogy a nyolcéves gimnáziumok elszívják az alapiskolák legjobb tanulóit. **Számol-ni kell tehát azzal, hogy a közeljövőben (de már ma is) jelentős nyomást fejtenek ki az említett képzések leépítésének irányában.**

b) Szakközépiskolák

A 2013/14-es tanévben 11 önálló magyar tanítási nyelvű szakközépiskola működött Szlovákiában, és további 30 intézmény kínál magyar nyelvű oktatási programokat is. A 41 intézményben összesen 7 644 diák tanult magyar nyelven. Sajnos a magyar nemzetiségű tanulók 31,57%-a (3 525 diák) nem magyar tanítási nyelvű szakközépiskolában tanult. Ennek egyik oka az oktatási programok beszűkült kínálata.

A szakközépiskolák esetében is problémát jelentenek az alacsony osztálylétszámok, ezért több önálló szakközépiskolát és a vegyes iskolák több „magyar” osztályát a bezárás veszélye fenyegeti.

Az érettségivel végződő szakközépiskolák esetében (ipariskolák, kereskedelmi akadémiák stb.) hasonló megoldást javasolunk, mint a gimnáziumok esetében.

A két-hároméves szakmunkásképzők esetében viszont egyénileg kell eljárni, hiszen ezekben az esetekben ún. duális képzés folyik. Az elméleti képzés az iskolákban valósul meg, a gyakorlati képzést viszont különböző vállalkozások, szolgáltató vagy gyártó üzemegységek végzik.

Sok volt, és sok maradt a végiggondolnivaló

Két időpont: 2015. február 11. és március 18. SZABÓ ALAJOS FERENC halálának és porai temetésének napja. Gyász és szomorúság, mert nincs többé – sem családjának, sem barátainak, távozott. Távozott? Ritka felemelő élményben volt része annak, aki elment búcsút venni, hogy aztán valójában rendkívüli találkozásban legyen része.

A Farkasréti temetőben a hamvveder mellett ott volt fényképe (színesen), de megtapasztalhatta minden jelenlévő: Szabó A. Ferenc (1943–2015) nyugalmazott egyetemi tanár nem halt meg, hanem szellemmé váltan volt jelen, szólt, nyilatkozott Harai Dénes kollégája és Arday Lajos tolmácsolásában. És természetesen a tiszteletes úr hangján, aki úgyszintén ritka őszinteséggel és beleérzéssel beszélt a feltámadásról, ami az ő igehirdetésében hitbeli meggyőződésé magasztosodott.

Kedves Feri, most igazán rádöbbsentem, mennyire elfordult velünk és mellettünk az idő kereké: ma húszéves kapcsolatunk ellenére a temetéseden tudtam meg, ismertem fel igazi emberi mivoltodat, származásodtól, emberi fejlődéseden át egészen a beérésig. „Kutatóként, közíróként és oktatóként a nemzeti eszme elkötelezettje volt” – méltott Arday Lajos.

Utolsó előtti, 2013-ban megjelent kötete, **Levelek Budapestről** a Bécsi Naplóban megjelent cikkeit tartalmazza. Múlt évben a budapesti könyvbemutatón meg nem hibázott semmi, utána kedélyesen költöttük el a vacsorát. Novemberben szerkesztőségi ülésre hívtam, de meghökkenésemre jelezte, kórházban van. Azt hittem, korábbi szívpanaszait kezelik, akkor viszont a tüdejére panaszkodott. Nem tudott eljönni, pedig, bár mindig visszafogottan, de nagyon bölcsen vélekedett: a **Bécsi Napló az ő baráti köre** is volt. Egyik alkalommal úgy jellemezte: **szelle-mi fórum**. Valóban, húsz éven át felelősen nyilatkozott az újság hasábjain. Voltak, akik írásait nacionalista vonásokkal illették, viszont tud-

Az iskolaközpontokról

A gazdaságilag fejlett országokban már évtizedek óta ún. **iskolaközpontokat** működtetnek. Az adott régió tanulói az alapiskola elvégzése után nem különböző szakiskolába jelentkeznek, hanem az oktatási központban (iskolaközpontban) folytatják tanulmányaikat, ahol a régió számára szükséges valamennyi szakmát oktatják. Ez lényegesen megkönnyíti az alapiskolák végzőseinek és szüleiknek dolgát. A nem átgondolt döntés vagy elhibázott pályaválasztás a tanulmányi idő alatt is módosítható, hiszen az intézményen belül biztosított az átjárhatóság, a pályamódosítás.

Magyarországon is történt hasonló elmozdulás az új évezred küszöbén. Szolnokon például öt szakközépiskolát vontak össze egy iskolaközpontba, csaknem 3000 tanulóval.

Gúth Ferenc, az iskolaközpont igazgatója erről a következőképpen nyilatkozik: A Szolnoki Műszaki Szakközép- és Szakiskola 2008-ban jött létre, öt önállóan működő szakképző iskola összevonásával. Az intézményben ekkor közel 3000 diák tanult, 250 tanár és 70 technikai alkalmazott dolgozott...

...Az a sokszínűség, ami jelenleg iskolánkat jellemzi, egyben az erőssége. Iskolánk kihasználtsága 90%-os, nem kevés szakképző van a megyében, amelyik 20-25%-os kihasználtságú...

...Személyes tapasztalatom és meggyőződés, hogy az ilyen nagy intézmények életképesek, gazdaságosan működtethetők, lehetőséget teremtenek a tantestületek jobb foglalkoztatásához és a diákok tagozatok és szakmák közötti átjárásához. Színvonaluk és hatékonyságuk a kisebb méretű iskolákhoz képest jobb.

Az viszont kétségtelen, hogy más vezetési módszerrel működtethető egy integrált intézmény, mint egy kis létszámú iskola.

Hasonló méretű (létszámú) intézmények működnek Békéscsabán, Kecskeméten, Szegeden stb.

Elképzelhetőnek tartjuk azt is, hogy pl. a kislétszámú gimnázium nem egy távolabb eső, hasonlóan kislétszámú gimnáziummal integrálódik, hanem becsatlakozik a helyi iskolaközpontba. ALBERT SÁNDOR

• LAPZÁRTA UTÁN •

A Történelmi Vitézi Rend

és a Magyar Vidék Országos 56-os Szervezet Isten akarátában megnyugodva tudatja, hogy **vitéz Serényi István** hírlapíró, távfutó atléta, a Történelmi Vitézi Rend tb. törzskapitánya 2015. március 27-én **életének 97. évében** Bécsben megtért teremő Istenéhez. Temetéséről a család később intézkedik, melyről a rendtársakat, bajtársakat is tájékoztatjuk. Történelmi Vitézi Rend – vitéz Pintér Kornél törzskapitány

tuk róla, amit ír és hangoztat, meggyőződésből vallja, nem pedig politikai elkötelezettségéből.

Haimvaiddtól kényszerűen búcsút vettünk, a gondolat, szellem, ami összetartott minket, Te is részese, megfogalmazója voltál, él és hat, **ezáltal Te is élsz és hatsz közöttünk**: valóban sok volt, és sok maradt a végiggondolnivaló – ahogyan tolmácsolta összegező kijelentésedet Harai Dénes.

Elhunyt munkatársaink között, mint Borbándi Gyula, Te is élsz és hatsz közöttünk. Köszönjük fáradozásaidat!

A szerkesztőség nevében: Deák Ernő

Csonka Margaréta

Hajnal, vérző homlok

*Az ég bárdja alatt indultak,
A dűlők szíve dobogott...
Kukoricás pengék
Arcukba susogtak:
Fussatok, fussatok!
Vérző homlokkal lépett
A hajnal. Kődök kürtjei
Furiózót harsonáztak.
Sötét ugaron három
Vén akác a faluvégen
Vaksin álldogáltak.
Ássatok árkokat,
Ássatok gödröket
Édes gyökérükhöz,
Túl a faluvégen...
Sirjuk kikaparták
A dolgos apácskák...
Ezerkilencszáznegyvennégyben...*

MERRE TARTUNK, MERRE MENJÜNK?

Kedvezőtlen népesedés, elcsángósodás

Folyamatosan csángósodunk – állapíthatjuk meg az állítólagos demokráciát hozó rendszerváltás után emberöltőnyire. Bár pozitív példák mindig adódnak, az erdélyi magyarságra leginkább a fogyás, elvándorlás, beolvadás, elidegenedés, hagyományvesztés, borúlátás, kilátástalanság jellemző. Megdöbbentő statisztikai adat: egy székely város diákjainak a többsége el kívánczik atyáik földjéről.

Bár igazuk nincs, nem lehet, a szülőföld feltétlen elhagyására berendezkedett fiataloknak, mégis meg kell értenünk őket. Nekik egészen más az értékrendjük. Nincs összehasonlítási alapjuk az egykori diktatórikus kommunista rendszerrel. A könnyebb élet ígéréstől túl, arra csak utólag ébredhetnek rá (sajnos, nem mindannyian), hogy mit jelent hátrahagyni szüleik örökségét, és mivel jár a szülőföldjük, hazájuk, nemzetük iránti felelősség elfojtása.

Nagymértékű térvesztésről számolnak be a demográfiai mutatók: *a legutóbbi két népszámlálás között kétszázézer lélekkel csökkent a romániai magyarság létszáma*, így az egy és negyedmillió határ alá került. A fogyás, bár a szórányletelekeseknél kisebb mértékben, a székely városokat és falvakat sem kíméli. Bánság, Dél-Erdély és Észak-Erdély magyar lakossága 2002 és 2011 között egynegyedével apadt, és együttesen alig haladja meg a kétszázezer főt. Mára a Székelyföld magyarsága félmillió alá csökkent, miközben a Partium és Közép-Erdély magyarjai együttesen még valamivel meghaladják az ötszázezret. A szóránysodás leginkább nagyvárosainkat fenyegeti. Idős nemzettársaink gyermekkorában Szatmárnémetiben és Nagyváradon a magyarság olyan magas arányban élt, akárcsak jelenleg a Székelyföldön, és mára az összlakosság egyharmadára, illetve egynegyedére csökkent. Kolozsváron már csak minden hetedik lakos magyar. Továbbá: a rendszerváltás óta mintegy harmincezer magyarral kevesebb él Marosvásárhelyen; ez a szám mára alig több mint nyolcvan százalékban magyar megyeszékhely, Csíkszereda székelymagyar lakosságával egyenlő. Szomorú jelenség és ugyanakkor számos egykori magyar, székely település elcigányosodása.

Példát vehetnénk a 2011-es népszámláláskor magukat örményeknek vallóktól: arányuk 17%-kal nőtt. Úgy látszik, az erőteljes önszerveződés, identitást javító civil tevékenységek kedvezőbbé tették az örmény származásúak közérzetét és ezzel együtt apáik nemzetiségének a vállalását.

Marad azért a nagy kérdés: a magukat magyarnak vallókon kívül vajon mekkora a potenciális magyarok létszáma Erdélyben, Moldvában? Akik talán magyarnak tartanak magukat, még részleges származás esetén is, ha az kíváncsatos lenne számukra.

A családi állapot vizsgálata során az egykori hagyományos nagycsaládos modell megszűnésével és az egy nőre eső igen alacsony gyermeklétszámmal kell számolnunk. A kedvezőtlen folyamatot megakadályozó politikára és világnézetre lenne szükség: hagyományokra épülő értékrend, családközpontúság, szülőföldön boldogulás, autonómiaformák, egyéni példamutatás. Hiszen nem lenne szégyen, ha ma is minél többen vallanák őseikkel együtt: *„Hazánk, hitünk, családjunk a szentháromságunk.”*

Tanügyi mutatók romlása, gazdasági lemaradás

De nemcsak mennyiségi változással, fogyással kell számolnunk a szülőföldünkön. A magyarság térvesztése kiemelten a nagyvárosokban, a városokban és a szóránysban a beiskolázási mutatók romlásával jár együtt. A magyar osztályok számának csökkenésén túl ma már azzal sem dicsekedhetünk, hogy bezzeg a mi oktatási intézményeink jobbak lennének. *Csökken a „kímült emberfők sokasága”,* apad a magyarság humán erőforrásának a mértéke. Olyan ez, mint amikor szegényednek az ország, mert általajkincsei fogynek.

Nem csak másokon múlik, hogy a magyarság lélekszámahoz képest jóval kisebb százalékos arányban jutnak be értetségizett fiataljaink a romániai egyetemekre. Miközben számos esetben iskoláink tevékenysége, „túlpolitizált”, az évnnyitő és évről ünnepségek kampánycélul szolgálnak, azt nem sikerül elérnünk, hogy magyar többségi területen működő vegyes iskoláinkban az A betűvel jelzett osztályok magyarok legyenek a helyi lakosság képviselőéhez mérten.

Országos statisztikai adatok mutatják, hogy *Romániában a legkevesebbet Hargita megyében keresnek az emberek.* Hadd ne soroljam fel Moldva és a Regát általunk oly elmaradottaknak vélt megyéit... A sorban előbbre kerülő „versenyhátságot”. (Azért megemlíteném, hogy összességében, életszínvonal tekintetében Hargita a 22., Kovászna pedig a 31. a rangsorolásban.)

Úgy tűnik, Magyarország létezése, potenciális támogatása nem erősített meg eléggé gazdaságilag, nem elég a magyar befektetés. Ugyanakkor számos hátrahagyott érték mások tulajdonába vándorolt, nem lévén semmiféle stratégia a sok esetben elárvult magyar földek és házak megőrzésére (sem). Pedig hiszem és vallom, hogy *a gyermekvállalás mellett a tulajdonjog megtartása és gyarapítása, a gazdasági potenciál növelése és a jóléteől fakadó adományozás bármely közösség számára alapvető megtartó erő.*

Depresszió, Trianon-szindróma

A mindannyiunk által óhajtott cél, a boldogság eléréséhez állítólag három dolog szükséges: egészséges test, szabad lélek és tiszta szív. Sajnos sokan nincsenek eléggé tudatában annak, hogy az egészségünk

HAZA FIÁK

alapvető emberi érték, megfizethetetlen kincs. Községi szinten *az egészséges, életképes nemzetnek több az esélye a túlélésre.*

Világszinten nem rossz a helyzete az erdélyi magyaroknak. Azonban az Európai Unió országaival összehasonlítva, az egészségügyi mutatóink a születéskor várható élettartamot, számos halálozási és megbetegedési adatot tekintve a kullogók közé sorolnak. A kedvezőtlen romániai és ezen belül székelyföldi mutatók mögött – számos más tényező mellett – *az egészségtelen életmód és/vagy az egészséggel való törődés hiánya* húzódik meg. Ez kiemelten érvényes a magyar lakta területekre is, ahol a szív-érrendszeri és a dagatos megbetegedések várhatóan magas értékén túl (a halálozás háromnegyedét teszik ki) a májcirózis, a tüdőrák, a fertőző betegségek előfordulása rendkívül magas. Bár egészségi állapot és egészségügyi ellátás tekintetében országos középmezőnybe sorolható a Székelyföld, mégis elmondható, hogy az átlagnál valamivel kevesebbet élnek e vidék lakói. Miközben a magyar beteg számára sokszor nem adatik meg a jog nyújtotta lehetőség, hogy orvosához anyanyelvén szóljon. Köszönhető mindez a rendkívül magas orvos-elvándorlásnak is; hozzátéve az adatok szerint mára minden harmadik marosvásárhelyi magyar diplomás orvos és fogorvos elhagyta a szülőföldjét.

Az elvándorlással együtt egyébként fokozódik az itthon hagyott idősök száma, szociális gondjaik mennyisége. Bár egyházaink nagy erőfeszítést vállaltak az idősök, rászorultak gondozása terén, és eredményes civil kezdeményezések is léteznek, sokkal több filantropikus tevékenységre lenne szükség. Akár egyéni segítségnyújtás, adományozás által.

A testi-lelki egészség elemzésénél nem tekinthetünk el attól a tényről, hogy Hargita megye évtizedek óta országos szinten vezető helyet foglal el az öngyilkossági statisztikákban. Az önfeladás, a borúlátás, az önpusztításhoz vezető frusztráció hátterében meg kell

említenünk a „Trianon-szindrómát”. A közel száz évvel ezelőtti igazságtalan ítélet és annak mai napig fel-lelhető hatásai ki nem beszélt feszültséget, stresszt okoznak, és kóros magatartási formákhoz (pl. alkoholizmus) vezetnek. A magyar lelkiállapotra napjainkban is jellemző sokasodó kudarcélmények, *a kataritikus állapotok hiánya, a fokozódó frusztráció és romló közérzet egészségkárosító hatása egyértelmű.*

Kisebbségi sorsunk a fenti érzéseket évtizedeken át fenntartotta, sőt fokozta is a számunkra kijáró negatív diszkrimináció miatt. Az 1989-es rendszerváltás sem hozott alapvető változást: a becsületes magyar emberre a mai napig érvényes hátrányos helyzetének a megélése ebben a demokráciát hirdető, ám balkáni módszereket alkalmazó és egyéni ügyintézéseken alapuló társadalomban. Eközben a többségi nemzet tagjai, kiemelten a kiváltságosak viszonylagos pozitív megkülönböztetésben részesülnek, munkaráfördítással és erkölcsi tartásukkal aránytalan sikerélmények várományosai. A fentiek alapján, közösségünk vezetői és tagjai erőteljes dilemma előtt álltak, állnak. A dilemma feloldásaként egyesek emberi gyarlóságuknál fogva magatartásukkal, be nem vallott gondolataikkal azonosultak a „kor szelleméhez”, és – akár többszörösen – pozitív megkülönböztetést élveznek.

Igen, közösségünk tagjai között is vannak jó néhányan, akik előtt minden ajtó kinyílik, akik saját érdekében sikeresen tudnak kilincselni. Annál rosszabb hatékonysággal képesek eredményt elérni másokért, akár a magyar közösség érdekében, hiszen arra már nem terjed ki a hatalmuk. Ráadásul számosan előbb inkább korrupciók és megvesztegethetőkkel válnak.

Eközben a közember morálja és közérzete romlik. Ezért is el kívánczik szülőföldjéről. *A gazdasági válságon túl leginkább az erkölcsi válság korát élt, a liberálisizmus és a fogyasztói társadalom csődjének a részesévé válik.*

ÁBRÁM ZOLTÁN

Folytatása következik

ÉSZAK-AMERIKÁBAN JÁRTUNK

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Körsusa, és a Somorjai Csalló Zenekar, múlt év októberében eleget téve az Amerikai Magyar Református Egyház meghívásának háromhetes turnén vett részt Kanadában és az USA-ban, Torontótól kezdve, Chicagóig. A körutat a Gömörből elszármazott Poznán Béla, a Krisztus Egyesült Egyházához /UCC/ tartozó Kálvin Egyházkerület püspöke szervezte. A torontói repülőtéren Vass Zoltán tiszteletes úr a torontói magyarok lelkipásztorja fogadta a körust, egy Chicagóból érkezett autóbusszal, amely aztán a kórus rendelkezésére állt három héten keresztül.

Ennek a körútnak a nemzeti identitás szempontjából is óriási jelentősége volt, hiszen az amerikai magyarság létszáma a népek kohójának tégléjében csökkenő tendenciát mutat, így a kórus vendégszereplése küldetés, misszió is volt. A Csalló zenekar meghatározó színtöltője, nagyszerű kiegészítője volt a fellépéseknek. A nagyszámú közönség fellépéseiket érdeklődéssel és szeretettel fogadta. Szeretetteljes fogadtatás, az örömkönnöket voltak a bizonyítékai annak, hogy ezek a fellépések erősítették az Amerikában élő magyarok nemzeti öntudatát, megmaradásuk zálogát. A kórus és a zenekar 17 alkalommal lépett fel: református és katolikus templomokban, iskolában, városházán, New Yorkban a Magyar Főkonzultuson, de szerepeltek idősök otthonaiban és szeretetotthonban is. A fellépések Torontóban, Manchesterben, Fairfieldben, New Yorkban, Carteretben, New Brunswickban, Ligonierban, Lorainban, Clevelandban és végül Chicagóban történtek. A csoport tagjai nagyjából magánházaiknál voltak elhelyezve, de két alkalommal szállodában is. Ami az étkezést illeti: reggeli a vendéglátóknál volt. Az ebédet, vacsorát, gyümölcsöt, ásványvizet a gyülekezetek, a közösségek biztosították. Poznán püspök úr szervezése, lelemnyessége és hallatlan munkabírása volt a lényeg, hiszen a felsoroltakon kívül sok esetben az alapanyagok beszerzése mellett még főzött is számunkra.

Toronto Ontario tartomány fővárosa. Világváros, óriási térségben, nagy zöld övezetekkel összekapcsol-

va. Városnézés közben jegyezte meg az egyik ötvenhatos magyar, hogy amikor ő 1957-ben ide érkezett, a betelepültek aránya két százalék volt, s ez az arány mára már ötvenkét százalékot tesz ki. Ez így van, mert a város a világ legmultikulturálisabb városa, hiszen 5,5 millió lakossága, közel 100 nációból áll. A rendszerváltás előtt itt élt és alkotott Faludy György is. Torontó jelképe a CN Tower/ torony/, amely több mint 500 méteres magasságával világszerte volt 2007-ig. A kilátóból szemléljük a várost és az azt körülvevő régiót. Tiszta időben a 160 km-re lévő Niagara vízesés is látszik.

Vízesés és focimeccs

Torontói szereplésünk után három nappal már indultunk a Niagara vízeséshez, s késő délután már a vízesés zuhatagában gyönyörködünk. Tudvalevő, hogy ez két részből áll: a patkó alakú rész Kanadában, az egyenes vonalú rész már az USA területén található. A nagy zuhatag döbbenetes látványa és dübörgése mellett volt egy kis izgalomra is okunk. Aznap játszották a Románia–Magyarország labdarúgó mérkőzést és Vass Zoltán tiszteletes úr telefonjának képernyőjére hogyan-hogyan nem bejött a mérkőzés. Kezdetben a románok vezettek egy nullra. A végén Dzsudzsák egyenlítő gólja győgyírként hatott felzaklatott idegeinkre. Nézéledés közben egy közös fotóra „összeállt” az énekkar és közben dúdoltak, majd énekeltek. Pillanatokon belül több száz néző, hallgató verbuválódott össze, a világ minden nációjából és filmezték, fotózták, megtapsolták az énekkart. Talán egy kalapot is ki lehetett volna tenni.

Barangolásaim során a világ különböző országaiban sok magyar disszidenssel találkoztam, de ezek általában diaszpórában – szétszóródva – éltek. Ezeknek az embereknek a disszidálás után évekig keményen kellett dolgozniuk azért, hogy megalapozzák egzisztenciájukat. Amikor ez megvalósul, a megszerzett lakás, ház, autó és egyebek birtokában megpihenhetnek, lehigadhatnak, ekkor jelentkezik a legnagyobb lelki teher, a honvágy, amit életük végéig „cipelniük” kell. Valahol azt olvastam: „Az emigráció csigalépcső, az

ember annál jobban kifulladás, minél magasabba mászik az évek kegyetlen csavarvonalán.” Az Amerikába menekült magyarokról keveset tudtam, most azonban alkalmam volt beszélgetni papokkal, magyar értelmiségiekkel, vállalkozókkal, mesteremberekkel, vendég-látóimmal, akik elmesélték a kezdeti nehézségeiket, de a jelen gondjairól is tájékoztattak. A gond a megmaradás, a beolvadás lelassítása. Kanadában a becslések szerint 143 ezer magyar él, a hivatalos statisztika szerint 80 ezer. Az USA-ban 1,582 000 magyar származású ember él, ebből állítólag még 148 ezer beszél magyarul. A magyar emigránsok több hullámban érkeztek az Új Világba: a 19. század végén, majd a két világháborút követően, de legtöbben az 1956-os magyar forradalom után, amikor több mint 200 ezer ember hagyta el Magyarországot. A szabad világban, ahol mindent előről kellett kezdeniük. Ha nem akartak beleesni a nosztalgia és a múltirítás taposómalmába, önmeghatározásra kényszerültek. Mégis sokuk, lelküdvé a nehézségeket, néhány év alatt „megcsinálta” karrierjét. Gyárakat alapítottak, tudományos intézmények vezetői lettek, politikai pályát futottak be, meghódították a filmművészetet, az üzleti világot. Intézményeket alapítottak, nyomdát, a Bocskai Rádiót, amely az Észak Amerikai Magyarok Hangja és minden vasárnap d. u. 14 és 17 óra között sugároz. Amerika magyarsága Kossuthnak több szobrot állított, de az 56-os forradalom emlékét is köbe és márványba foglalja. Az amerikai magyar emigránsok hátrányból előnyt kovácsoltak. Felemelkedtek és meghaladták korábbi önmagukat. Megmaradásuk feltétele – mint mindenhol a világon – az anyanyelv ismerete, illetve használata. Csak vele, benne és általa tudják megőrizni magyar identitásukat. Ennek hathatós eszközei a **hitbéli közösségek**. Ezen a téren a Kárpát-medencében élő elszakított magyar nemzetrészek is példát vehetnének tőlük.

A reformátusoknál, a katolikusoknál, sőt a baptistáknál is volt alkalmunk ezeket a közösségeket megismerni és részt venni rendezvényeiken. Az unitáriusoknál nem voltunk, de ők is a hitbéli közösségi élet keretén belül ápolják nyelvüket és hagyományait. Min-

Ismét helyzetbe került Szili Katalin

2015. március 1-jétől Szili Katalin az Országgyűlés volt elnöke, majd a KMKF elnöke Semjén Zsolt miniszterelnökhelyettes felkérésére miniszterelnöki megbízottként ismét bekapcsolódott a politikai életbe. Autonómiakonceptiók kidolgozásával foglalkozik, tevékenységét függetlenül végzi. „Igyekszem a határon belüli és túli civil szervezetek, pártok, politikai szervezetek kooperációját elősegíteni. Nem lehet, hogy ez az ország a végtelenségig megosztott maradjon, mert az nem vezet jóra” – nyilatkozta a nyilvánosságnak.

den templom mellett szociális létesítmények és kultúrterem található, ahol közös programokat, előadásokat, bálakat rendeznek, évfordulókat ünnepelnek. Van itt vasárnapi iskola, könyvtár, de sok helyen még külön múzeum is. Nemzedékről nemzedékre kialakítottak egy sajátos, kettős kultúrát megjelenítő világot, a MAGYAR AMERIKÁT. Nem egyszer hallottam hangsúlyozni, hogy: „Szégyenletes dolog, ha valaki apját-anyját – származtató nemzetét megtagadja, nyelvét elhagyja.” (Szomorúan gondoltam arra, hogy nálunk a megtévesztett magyar szülők önként, tömegesen, szinte dalolva adják idegen nyelvű iskolába gyermekeiket, megtagadva őseik nyelvét, kultúráját és hagyományait). Más nemzeti magatartást ismertem meg. Hiszen az évszázadok során távol az anyaországtól, olyan szellemi és anyagi értékek halmozódtak fel, amelyekről hivatalos forrásokból itthon – legalábbis széles körben – szinte semmit sem lehet tudni. Hatalmas energiával és lelkesedéssel felépítették maguk körül egy virtuálisan és a valóságban is létező magyar világot. Magyar templomok, iskolák, színházak, éttermek, szobrok, emlékművek, magyar újságok, rádió, TV és még sorolhatnánk, mind-mind figyelemre méltó és időtálló teljesítmények. Kinti világ, amely egy kicsit távoli, egy kicsit más, de mégis magyar. Az ilyen magyar-magyar találkozások mindkét felet erősítik és azt üzenik, hogy ha egy közösség hisz, ha remél, ha küzd, megmarad. Nem szabad borulótónak lennünk.

DR. FÓTHY JÁNOS

BODOR PÉTER, az elfelejtett székely ezermester

Az egykori Maros-Torda vármegyei Erdőszentgyörgyön született 1788. június 22-én. Már gyermekkorában feltűnt a technika iránti érdeklődése és hajlama.

A marosvásárhelyi kollégium elvégzése után asztalos, órás, lakatos, kertészet ismeretére képezte magát, s az erdélyi főurak udvaraiban dolgozott. 1806-ban a bécsi politikumon szerzett diplomájával külföldi vándorévek következtek, új ismeretekkel gazdagítva építészeti ismereteit.

1818-ban végleg Marosvásárhelyen telepedett le, számtalan saját elgondolású gépet, és műszaki létesítményt hozott létre. Óráit, orgonát, szétszedhető részekből összeállított gitárt készített. Több malmot, vízvezetékét, szőkőkutát épített szülőföldjén.

Az egyik kedvelt foglalkozásainak tekintette a kertészetet és a parkok rendezését. Marosvásárhelyen felépítette a Japán-házat, amelynek minden része fából készült, a homlokzatát a faszobrászat remek műve díszítette, s a kertet halastóval tette látványossá. Ezzel az alkotásával kiemelt tekintélyt szerzett, s a városatyák megbízatást adtak több középület megépítésére, amelyek személyes tervei alapján készültek. Különös bizonyágtételnek számítható alkotásának a 63 méter hosszú és nyolc méter széles Maros-híd, amit tisztán csak fából, vasszegek nélkül épített meg.

Több kastély megépítése fűződik nevéhez, de ugyanúgy az akkor még alig ismert fürdőházzal és vízvezetékkel beépített lakószoba.

Megbízatást kapott gróf Bethlen Lajostól hasonló építmény kivitelezésére. Cserhalmon, az egykori Bereg vármegyében, építette fel a grófi kastélyt, amiért gazdag jutalomban részesült. A gróf „tündéri alkotásnak” nevezte az elkészült kastélyát.

Bodor Péter legismertebb munkája a marosvásárhelyi piactérn 1820–22-ben megépített zenélőkút. Alapzata kör alakú tömör építmény volt, négy oldalán ömlött a csövekből jövő jéghideg jóízű víz, ami a várból érkezett egy medencébe összegyűjtve, s ahonnan facsővön tovább vezették a főtérre.

„Alapzata fedélzetét négy oszlopon elhelyezett kúp alakú tető borította, a csúcson vörös rőzből készült Apollo szobor állott és minden hatodik órában a nap állását mutatta. A kút kupolájában, orgonaszerű építményben az emelkedő és süllyedő víz-sípok játékba hozták a zeneszerkezetet, amely három dalt adott minden hatodik órában: reggel, délben, este és éjjelkor.” (Pál Andor)

Kullancscsípés által okozott betegségek

A természetet járó vagy kertjében gazdálkodó ember számára kora nyártól őszig problémát jelenthet a kullancscsípés illetve az általa okozott fertőzések.

A kullancsok sok fajtája közül Közép Európában a leggyakoribb a közönséges kullancs (Ixodes ricinus). Ez a kullancs önmaga ártalmatlan lenne emberre, állatra, ha nem hordozna magában önmaga veszítét is okozó kórokozókat. Lényegében két kórképről beszélhetünk, melyek tüneteikben, lefolyásukban és terápiás lehetőségeikben különböznek egymástól.

A vírusos agyvelő- és agyhártyagyulladás (meningo-encefalitisz) egy heveny, súlyos tünetekkel járó betegség. A kullancscsípés után 5–7 nappal influenzaszerű tünetek kezdődik, mint magas láz, végtagfájdalmak. Ezek néhány nap múlva elmúlnak, majd 3–4 hét múlva – ismét magas láz kíséretében – intenzív fejfájás, tarkókötöttség, hányás, eszméletvesztés következhet be. Szerencsére az esetek döntő többségében a drámai tünetek ellenére is spontán gyógyulást látunk. Kis százalékbán viszont akutan halálhoz vezető súlyos kórképpel kell számolni, illetőleg az agyvelő elváltozásai maradandó károsodásokat hagynak hátra, mint végtagbénulások, epilepsziás rohamok, intellektuális leépülés stb.

Mivel a betegség oki kezelésére (a vírus elpusztítására) nem áll rendelkezésre gyógyszer, a terápia a tünetek enyhítésére, a szövődmények megelőzésére és kezelésére, a vitális életfunkciók - mint a légzés, szívműködés- élettani keretek között tartására és az anyagcsere folyamatok normalizálására irányul. Ez a súlyosabb esetekben az intenzívosztályon történik, és néha magába foglalja a gépi lélegeztetést is.

A fentiekből következik, hogy e súlyos kórkép megelőzésére kell a hangsúlyt fektetni. Ennek a kullancscsípés megelőzésén kívül (zárt ruha, kirándulás vagy kerti munka utáni egész testre kiterjedő “vizit”, a kullancs csipessel vagy körömmel történő eltávolítása) a leglényegesebb része a védőoltás. Az alapimmunizálásnál három oltást kapunk 1, illetve 8–12 hónap különbséggel, bár létezik a nyári “gyors” séma is. Ezek után általában elég három évenként egy emlékeztető oltást kapunk a teljes védettséghöz.

A Borreliozis vagy Lyme-kór egy bakteriális fertőzés. Az agyvelőgyulladással ellentétben egy lassú lefolyású esetenként évekig tartó betegség, melynek diagnózisa időnként próbára teszi az orvos szakértelmét és a beteg türelmét. Az esetek felében a kullancscsípés után 7–10 nappal és annak helyén megjelenik egy kórkórszerű „vándorló” vörös folt,

A legendák szerint éjjeli szerenádként szólalt meg először a zene annak a lengyel hercegnőnek a tiszteletére, akinek sikerült felkeltenie a csak munkájának élő Bodor Péter figyelmét.

A marosvásárhelyiek szerint: csak Bodor Péter ismerte a zenélő gépezethez vezető titkos ajtót, és szeltemi bánatában ő némitotta el örökre. Ugyanis időközben, amíg pénzhamisítás vádjával a szamosújvári börtönben raboskodott, a szép lengyel hercegnőt a botránytól feltve a családja haza hívta, a szabadulása után búskomorságba esett Bodor Péter visszavonultan élt, s főfoglalkozását a zongoraépítésben ke-reste nyugalmának visszanyerésére.

Utolsó műszaki alkotása a sokcsövű orgonaágyú láncos golyókkal, ami az 1848-49-es szabadságharcból vált ismertté.

1849-ben Kolozsváron Bem tábornokkal tárgyalt és felajánlotta újabb ágyútervek megvalósításához szakismereteit, azonban ajánlata nem valósult meg.

Még abban az évben augusztus 17-én Kolozsvárt vég-ső búcsút vettek a székely feltaláló ezermestertől, aki magába olvasztotta páratlan tudásának értékeit, ezáltal ékesítette szülőföldjének elévülhetetlen történetét.

A híres zenélőkútból a század végén már semmit sem találtak. Eredeti mását 1936-ban Margit szigeten építették fel a marosvásárhelyi születésű Pál Andor technológus tervei szerint, akinek hosszas kutatás után sikerült a kút eredeti tervrajzát megsejtenie. Köztudott, hogy a háború rombolásai sem kímélték a szigetet, de a Budapesti Városszépítő Egyesület tagjai modern technika segítségével újjá varázsolták s a Bodor-kút újból ékesítette a Japán-kert minztaszerű helyzetképét, újra felcsendülhetett a muzika, bár nem eredeti szakszerkezetével, hanem az új technika felhasználásával.

1945-ben a visszatért „hatalom” céljai közé tartozott a magyar emlékek eltávolítása. Ennek az eszmének a valóságban érvényt adó esetek közé sorolható a Bodor-kút alapzatának eltüntetése is. A „hatalom” döntő bírósága megtalálta a számára hízegő megoldást, felépítette az ortodox templomot, hirdetésen a többségű „őshonos” tulajdonjogot.

Bodor Péter „Termőfája” nem vesztett homályba, a példaértékű gondolatébresztő hagyatékából a ma nemzedéke tudást és bátorságot meríthet, s tovább gyarapíthatja a székely ezermester egykori építészeti és más természetű szellemi örökségét. Nevét beírta a magyar feltalálók és építészek „aranykönyvébe”

RÁDULY FERENC

Magyar negyedszázad Csehországban

Színes ünnepi találkozóval emlékeztek meg február 20-án Prágában a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége (CSMMSZ) megalakulásának 25. évfordulójáról.

Rákóczi Anna, a CSMMSZ országos elnökének üdvözlő szavai után Cséfalvay Ildikó és Szaló Béla a Hogyan jött létre a CSMMSZ? műsorukkal felidéztek a szervezet születésének előzményeit és körülményeit.

Csémy Tamás, a szövetség első elnöke, ünnepi beszédében felidézte az alakulás körülményeit és az akkori célkitűzéseket. Megállapította, hogy a szervezet az elmúlt negyedszázad alatt számos sikert ért el és jelentősen hozzájárult a csehországi magyarok önazonosságának, anyanyelvének és kultúrájának megtartásához, ápolásához.

Magyarország támogatja a csehországi magyarokat és a CSMMSZ tevékenységét nagyon fontosnak tartja – fejtette ki Pető Tibor, prágai magyar nagykövet. Beszédében rámutatott, hogy Magyarország és a határon túli magyarok az elmúlt negyedszázad alatt nagy utat tettek meg, és a határon túli magyarok ügyének kezelésében pozitív változások történtek. Méltatta a szövetség tevékenységét és leszögezte: a CSMMSZ ma a magyar és a cseh államnak is elismert partnere. Szerinte a CSMMSZ tevékenysége egyértelműen ezt jelzi, hogy a csehországi magyarok a megmaradás mellett döntöttek.

A jubileumi eseményeket szombaton a hagyományos, immár 24. Prágai Magyar Bál zárta, amely a kezdeti helyi rendezvényből mára országos rendezvénnyé nőtte ki magát. Az idei bálba, amelynek társrendezője az Ady Endre Diákkör volt, az ország minden szögletéből érkeztek magyarok.

Csehországi magyarok kistükre

A Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége (CSMMSZ) 1990. február 24-én alakult meg Prágában: önkéntes társadalmi szervezet, amely nem politizál és munkájában az országban élő magyarok számontartására, művelődési és kulturális igényeik kielégítésére helyezi a hangsúlyt. Természetesnek tartja a cseh-magyar kapcsolatok megismerését és ápolását is.

A szervezet első elnöke Csémy Tamás volt.

A szövetségnek jelenleg hét alapszervezete van: Prága, Brünn, Osztava, Teplice, Lovosice, Pilsen és Karlovy Vary. Ez utóbbi a CSMMSZ évforduló előestéjén alakult meg. A tagsági bejelentkezési ívet harmincan töltötték ki. Országosan a tagok száma 700 körül mozog.

A népszámlálások alapján a csehországi magyarok száma csökken: míg 1991-ben mintegy 20 000 magyart mutatott ki a népszámlálás, 2001-ben 15 ezret, 2011-ben 10 ezer alá csökkent ez a szám. Cseh szociológusok és a szövetség becslése szerint is azonban a csehországi magyarok valódi száma néhány ezerrel magasabb.

A magyarok számontartása igen nehéz, mert szór-ványnépességről van szó. A csehországi magyarok különböző időkben, s különböző okok miatt kerültek mostani lakhelyükre. Sok esetben nem is nagyon tudnak egymásról, hiszen a szocializmus éveiben a csehországi magyarokat senki, még a Csemadok sem tartotta számon, mert ez a tevékenység nem volt engedélyezve.

A mai csehországi magyarok többsége egyébként nem a 2. világháború utáni kitelepítések idején került a volt Csehszlovákia nyugati részébe, bár ilyen megjegyzést még ma is lehet olvasni a sajtóban. Annak a generációnak a többsége már nincs köztünk. A mai magyarok döntően a későbbi, békés évtizedek folyamán érkeztek Csehországba, s főleg a szlovákiaiaknál jobb munkalehetőségek vonzották őket ide.

A CSMMSZ alapszervezetek tevékenysége szerteága-zó, de a legnépszerűbbek a rendszeres klubestek és a kulturális rendezvények. A prágai magyar bál ma már országos népszerűségnek örvend. Szinte mindigik alapszervezet évente magyar kulturális napokat rendez, és hagyománnyá vált a megemlékezés március 15-ről is. Prágában és Brünnben néptáncsoport (Nyitnikék és a Kóris), Osztaván női népdalkör (Csalogányok) működik. A szervezetenk 1998-ban sikerült elérnie, hogy a morvaországi Mírov rabtemetőjében emlékművet kapjon

Esterházy János, a csehszlovákiai magyarság 1918 és 1945 közötti vezető politikusa, aki a 2. világháború után a kommunista börtönben halt mártírhálált. Az emlékmű a Magyarok Világszövetségének anyagi támogatásával jött létre. Ugyancsak a kilencvenes években a szövetségnek és a prágai magyar reformátusoknak közös erővel sikerült kialakítaniuk Végh János magyar református lelkész és lelkészárszai új sírhelyét a Prágához közeli Libišben.

A szövetség kezdeményezésére 1992-ben szociológiai felmérés készült a csehországi magyarok körében, amelynek eredményei a Magyarok a Cseh Köztársaságban című, 1993-ban magyar és cseh nyelven kiadott könyvben olvashatóak. Ez az első, egyben eddig utolsó ilyen jellegű felmérés a csehországi magyarok körében. Azóta a szövetség több más könyvet is kiadott.

A magyar szövetség 1993 óta jelenteti meg a Prágai Tükör című kulturális és közéleti folyóiratot. Az eredetileg évente ötször, 2013-tól pedig hatszor, tehát kéthavonta és immár színesen megjelenő, lap kiadását a cseh kulturális tárca és a magyar állam pénzügyi támogatása teszi lehetővé. Másik kiadványunk a Brünni Futár, amelyet évi két alkalommal a brünni helyi szervezet ad ki.

A Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége képviselve van a cseh kormány mellett működő nemzeti-ségi tanácsban, valamint a kulturális tárca kisebbségekkel foglalkozó szakbizottságában.

Nemzetközi szinten képviselve vagyunk a magyar Diaszpóra Tanácsban, amely szerte a világban szór-ványban élő magyarság szervezeteit tömöríti, és a Nyugat-Európai Országos Magyar Szervezetek Szövetségében (NYEOMSZ). A szervezetek ülésein a CSMMSZ-t az országos elnök képviseli.

Jó és rendszeres a kapcsolat a prágai magyar nagykövetséggel, a különböző magyar képviseletekkel, és az illetékes magyarországi állami szervekkel, valamint a szlovákiai Csemadokkal is, hiszen a mai csehországi magyarok mintegy 90 százalékaának szülőhelye az egykori Felvidéken található.

A jövő szempontjából komoly, sajnos megoldhatatlan gond, hogy alig van helyi „magyar” utánpótlás, s a többnyire vegyes házasságokból származó fiatalok cseh iskolába kerülve a legtöbb esetben gyorsan feledik magyar szülőjük örökségét, egyre nehezebben beszélik a magyar nyelvet, s egyre kevesebbet tudnak a magyar kultúráról, történelemről.

Magyar iskolákra az adott helyzetben természetesen nincsen lehetőség, ezért a szövetség az oktató-nevelő munkát kiemelt fontosságúnak tartja. Minden alapszervezet megpróbált nyelvleckéket is szervezni, de nem túl nagy sikerrel. Prágában a fiatal magyar szülőknek azonban sikerült megszervezni az Iglice egyletet, amely amolyan időszaki óvodaként-iskolaként működik. Ezt a munkát nagyon pozitívan kell értékelni. Brünnben az alapszervezeten belül foglalkoznak a gyerekekkel.

Az 1989-es rendszerváltás előtt nehéz volt magyar társadalmi-kulturális életről beszélni Csehországban, de ma ez már valóság. Bár a CSMMSZ az egyetlen országos magyar szervezet, rajta kívül ma már több más szervezet is működik: Csehországi Magyar Gazdasági Társulás, Csehországi Magyar Orvosok Társulata, Görgey Artúr Társaság, Együttélés politikai mozgalom magyar tagozata, a prágai magyar szülők egylete, az Iglice, a Concordia, a csehországi magyar képzőművészek szervezete. A fővárosban működik továbbá a Magyar Református Egyház missziós gyülekezete is, az istentiszteletek vasárnaponként rendszeresek. A gyülekezet keretében működik 2006-tól a Mille DoreMI kórus. Ugyancsak meg kell említeni a csehországi magyarok tevékenységét támogató prágai Rákóczi Alapítványt.

Prágában és Brünnben diákklubok működnek: az Ady Endre Diákkör (AED) és a Kazinczy Ferenc Diákkör (KAFEDIK). Az AED a ötvenes évek közepén, a KAFEDIK a hatvanas évek végén alakult meg, így a legrégibb csehországi magyar szervezeteknek tekinthetőek. Tagjaik azonban alapvetően a cseh egyetemeken tanuló szlovákiai fiatalok. Mindkét klub, és a többi szervezet is, rendszeresen együttműködik a CSMMSZ-szel.

KÖKES JÁNOS

Alkoholizmus

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 1961-ben E. Morton Jelinek orvosprofesszor tanulmánya szerint definiálta és betegségnek nyilvánította az alkoholizmust. Röviden ez azt jelenti, hogy az alkoholbeteg a bentlakásos intézetben vagy ambuláns (járóbeteg) kezelése alatt az orvosi ellátás és rehabilitáció költségeit a társadalombiztosítás részben átvállalja. Ne gondolják, hogy az évtizedek óta megszokott ivást könnyű abbahagyni. Van akinek sikerül máról-holnapra és van, akinek soha. Az alkoholisták nagy többsége lekicsinyli szenvedélye veszélyeit; meghülés miatt megy el az orvoshoz és papírsebkendőért a patikába. Füllent a pszichiáternek, pedig annak elég nehéz. S mit tesz az alkoholista egyharmada? Nem tagad vagy avaráz, hanem feltárja zülése tényét. A kialakult alkoholizmus visszaeséssel gyógyuló betegség. Az absztinencia és a visszaesés között vékony a palló. Az intézetben taktikai tanácsokkal vétezik föl az elbocsájtott páciénst. Mire vigyázzon... Például mondjon le a vörösboros marhapörköltről, fi-

nom az anélkül is. Az első elvonókúra után – csak a férfi – olyan büszke magára, mint a jó magaviseletéért megdicsért gyerek. Dicsékszik fűnek-fának, hogy leszokott a borról! (Így azok is megtudják, hogy alkoholista, akik korábban nem tudták.) Számon tartja (a férfi), hogy melyik naptól, hónaptól „száraz”, s az évfordulót boldogan megünnepli, mint az asszonyok is, az aranylakodalmat. Eliramlik az év, sokszor több is, s megtörténik az első visszaesés. Rossz a bioritmusok görbületeinek a konstellációja? Számtalan oka lehet. A visszaesés viszont megtörtént és van. Habár a mámor öröme árad szét a vérében, s úgy érzi magát, mint a szerelmese ölelő karjaiban, hajdan, másnap reggel végtelenül szomorú. Lelke fájó seb. Nem megy orvoshoz, úgyis elmegy, de nem siet. Iszik! Bottal veri a szőlejét, amit a jég meghagyott. Sokáig nem kell várnia, amíg az ismerős tüneteket észreveszi magán. Emeli a mennyiséget, s valahol a napi három liter bornál már pályamódosítás nélkül lebeg a révületben.

DR. BARTOS DÉNES

LATINOVICS GYÖRGY ÖNGYILKOSSÁGA

194 esztendővel ezelőtt, 1821. március 16-án látta meg a napvilágot Latinovics György, az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc alezredese. Születésének ezen kerek évfordulója alkalmából most néhány szóban az életéről és katonai pályafutásáról, illetőleg egy kicsit részletesebben a Bécsben bekövetkezett haláláról szeretnék röviden megemlékezni.

Latinovics György, Latinovics Gedeon földbirtokos és Gábor Klára fiaként a Bács vármegyei Borsodon született. A középiskola elvégzése után jogot tanult és ügyvédként tevékenykedett 1848. május 10-ig, amikor is Bács Vármegye törvénszékének bírájává nevezték ki. A szabadságharc alatt nemzetőr százados lett, majd 1848. október 12-én a Zomborban szerveződő 34. honvéd zászlóaljhoz helyezték át. Alakulatával részt vett a délvidéki harcokban. 1849 januárjától a felsőtiszai hadtestnél szolgált, majd segéd tiszt lett Görgey Artúr tábornok mellett. Április 12-én kitüntették a katonai érdemjel 3. osztályával és nem sokkal ezután, április 30-án áthelyezték a Hadügyminisztériumba. Május 25-én örnaggyá léptették elő és Klapka György tábornok egyik segéd tisztje lett Pesten, később Komáromban. Itt kapta meg szeptember hónap folyamán az alezredesi kinevezését. Ő maga is a vár őrségével tette le a fegyvert és így, mint komáromi kapituláns, mentesült a büntetés alól. A passzív rezisztencia időszakában, az 1850-es évek elejétől saját, Bács vármegyei birtokán gazdálkodott, végül 1874. október 26-án öngyilkosságot követett el Bécsben.

Erről a szomorú eseményről a patinás Vasárnapi Újság is beszámolt 1874. november 1-én. A cikk szerint „*Latinovics György, földbirtokos és volt honvéd alezredes m. hó 26-án fölment Budapestről Bécsbe, s ott a „magyar királyhoz” címzett szállodában lakást fogadva, egész új öltözetet vásárolt, s aztán eltávozott. Alig néhány percczel éjfél után nyílt utcán, a Spitalgasseban agyonlőtte magát hatsövű revolverrel. Két lövést intézett fejére, s midőn a lövésre többen oda mentek, az utca kövezetén már halva találták. Mi kényszeríté e kétségbeesett tette-re, még nem tudni. Zsebében a kórházhoz intézett levél volt tly tartalommal: „Életütségéből főbe löttem magam. Latinovics.” Találtak még nála 60 frt pénzküldeményről venényt és 20 frtot levélben temetésre; 10 frtot oly táviratok költségére, melyekben Budapesten lakó rokonait kíméletesen tudásák halála felől. Volt még egy távirati fogalmazvány*

a „Pester Lloyd” szerkesztőségéhez, mely így szólt: „Latinovics alezredes ma agyonlőtte magát.” S a táviratot el is küldte s a nevezett lap meg is kapta. A szállodában hagyott holmijáról írásban rendelkezett.”

A bécsi Der Vaterland című újság 1874. október 29-ei száma ennél sokkal szűkszavúbban, csupán annyit közölt, hogy „Der gewesene Honvedoberlieutenant, Gutsbesitzer G. v. Latinovics aus Pest, hat sich gestern Nachts hier auf offener Strasse (Spitalgasse, in der Nähe des allgem. Krankenhauses) erschossen.”

A bécsi Alser Vorstadt-i római katolikus plébánia halotti anyakönyveiben pedig még ennél is kevesebb adatot találtam. A halotti matrikulában mindössze annyi olvasható, hogy a magyarországi, borsodi születésű, 53 éves „Georg v. Latinovics” alezredes és földbirtokos 1874. október 27-én (valójában 26-án), öngyilkosság következtében Bécsben elhunyt.

Amúgy a Budapestén, 1874. október 27-én kiadott gyászjelentése sem túl „bőbeszédű”. Abban az áll, hogy „Nagy Sidonia – Latinovics Györgyné szomorodott szívvel jelenti maga és kiskoru gyermekei Latinovics Mihály és Ilona nevében feledhetetlen férjének, illetőleg édes atyjuknak BORSODI LATINOVICS GYÖRGYNEK, 1848/49 években volt hovéd-alezredesnek, élete 53-dik évében, f. hó 1874. október 26-án történt gyászos kimúltát.”

Érdekes egybeesés, hogy bő 100 évvel később, 1976. június 4-én egy másik Latinovics, Latinovits Zoltán is önkézzel vetett véget az életének. A vezetéknevek egybeesése nem a véletlen műve, a honvédtiszt és a színészfejedelem távoli rokonságban álltak egymással. A Magyarországra betelepült Latanovicz Tádénak két fia volt: Latinovics István és Dániel, akik a család idősebb- és ifjabb ágának voltak a megalapítói és 1719. szeptember 23-án ők szerezték meg a magyar nemességet és a címet a familia számára. István egyik dédunokája volt Latinovics György, míg Dániel egyik dédunokája – tehát Latinovics György egyik negyedfokú unokatestvére volt – Latinovics Illés, akinek pedig egyenes ági leszármazottja, úkunokája volt Latinovits Zoltán. Amennyiben tehát pontosan, genealógiai szaknyelven akarunk fogalmazni, akkor Latinovics György honvéd alezredes, Latinovits Zoltán színész úkapjának volt a negyedfokú unokatestvére.

DR. MERÉNYI-METZGER GÁBOR

Az első dunántúli református püspök

Éppen negyedszázada készült el Czellárné Csiba Judit bölcsészettudományi értekezése *A Helvetiai Confessio első dunántúli püspöke, Pathai István* címmel, s maig ez az egyetlen összegző munka a tevékeny szuperintendens életéről. A disszertáció egy antikvár beszerzésnek köszönhető: Pathai addig csak szakirodalmi utalásból ismert ágendájának lappangó példányát fedezte fel a szerző. Ahogyan az egykori témavezető, Bitskey István professzor emeritus megjegyezte: az elmúlt évtizedek alatt sok új eredmény született a reformációkutatásban, ám a kisebb javításoktól eltekintve változatlan szöveg hasznos alapul szolgálhat a jövőbeli kutatók számára. A 2012-ben negyedszázadik évfordulóját ünneplő Dunántúli Egyházkerület püspöke, főtiszteletű Steinbach József püspök ajánló sorai mellett a kötet hat nagyobb fejezetből épül fel.

Czellárné Csiba Judit elsőként Pathainak a korábbi szakirodalom elfoglalt helyét mutatja be, az egyháztörténet mellett kitérve az irodalmi szövegközlésekre is.

A dunántúli protestantizmus történetének a reformáció kezdetétől 1612-ig terjedő vázlatát követően Pathai István (1555–1632 k.) életrajzával ismerkedhetünk meg. A híres tolnai iskolában szerezteheti műveltsége jelentős részét, külföldi egyetemre nem jutott el. Batthyány Boldizsár rohonci papként kezdte egyházi pályafutását, majd a pápai kitérő után ismét Rohoncon, majd Veszprémben, Kiskomáromban, ezt követően ismét Pápan, végül Belényesen lelkészkedett. Az evangélikusok különválásával önállósuló dunántúli egyházkerület református prédikátorai az 1612. évi körmendi zsinaton választották püspökké.

A nagyobb lélegzetvételi IV. fejezet a Pathai és Kanizsai Pálfi János pápai lelkész barátságából kibontakozó, közel két évtizedes levelezés alapján született. E levelekből részlegesen rekonstruálható volt például Pathai István műveltsége, melynek részeként biblikus és gyógyászati ismereteibe is betekintést nyerhetünk. A Bethlen poliükáját támogató lelkész etikai nézeteit követően az ironikus hajlamú prédikátor gyakorlati teológiai elveiről tájékozódhatunk.

A kötet talán legértékesebb része Pathai írói munkásságát tárgyaló V. fejezet. Ennek részeként megismerkedhetünk az első dunántúli református katekizmussal (*Az sacramentumokról in genere*), melyre érezhető hatást gyakorolt a protestantizmuson belül zajló úrvacsora-vita. A Csiba Judit által felfedezett, 1617-ben kinyomtatott Pathai-ágenda főként keresztelest és esketést szabályzó szövegének egyediségét a más hasonló szövegekből többnyire hiányzó kiközö-

sítési és egyházkövetési részek adják. Az agenda egésze leginkább Melius Juhász Péter hasonló munkájának nyomát viseli magán. Harmadikként Pathai katolikusokkal hitvitázó munkáját, a *Parázna Babilonak...* *tükörét* részletesebben is bemutatja a szerző, forrásait tisztázza és elhelyezve a korabeli polemikus irodalom tengerében. A mű megjelenése felkeltette Esterházy Miklós nádor haragját, s emiatt a püspöknek végül el kellett hagynia kerületét. Bethlen Gábor hívására az ország másik végében, Belényesen kezdett új életet.

A két egyházi énekből és egy Janus Pannonius-fordításból álló, meglehetősen szűk költői munkásságról külön alfejezet tájékoztat. Egyik énekét katolikus közegben, a Kájoni-féle *Cancionaléban* látjuk viszont. A Johanna nópápról szóló epigramma-fordítása erőteljes, ugyanakkor nem árulkodik eredeti költői tehetségről. Szenczi Molnár Albert utalása nyomán ismerünk egy, a korabeli moralizáló filozófiai fordításokhoz csatlakozó Vives-fordítását is (*De institutione feminae Christianae*), amelynek azonban nyoma veszett.

Csiba Judit értékelése szerint a püspök életműve alapján elsősorban mint egyházszervező volt jelentős. Széles körben publikált, többnyire gyakorlati célok érdekében, legfőképpen pedig a hívek keresztyén szellemen történő megerősítésére. Mint író-költő a reformáció korának másodvonalbeli prédikátorai közé pozicionálható, ugyanakkor nem szabad megfeledkezünk arról, hogy az összehasonlításban szereplők (Szegedi Kis István, Melius Juhász Péter, Szenczi Molnár Albert) kivétel nélkül a legkiválóbb protestáns egyetemeken (Wittenbergben vagy Heidelbergben) koronázhatták meg tanulmányaikat.

A jövőendő Pathai-monográfia megírásához hasznos segítséget jelenthet a kötet végén közölt, 1979-ig megjelent művekből összeállított bibliográfia, a rész kérdések iránt érdeklődőnek pedig útmutatást a továbbolvasáshoz. Csiba Judit munkájának érdemét nem feltétlenül a naprakészsége jelenti, ezekről több tekintetben is le kell mondania az olvasónak. Ugyanakkor a könyvespolcunkra kívánczik egy olvasmányos, közerthető, tudományos alaposággal megírt összefoglalás, amely értő vezetőként kalauzol a dunántúli reformátusság változatos történetének első századában.

Czellárné Csiba Judit: *A helvetiai confessio első dunántúli püspöke* Pathai István. Pápa: Dunántúli Református Egyházkerület, Pápai Református Teológiai Akadémia, 2014. (Acta theologica Papensia, 14.), 135 p.

OLÁH ROBERT (Debrecen)

Monográfia Kompországról

A modern társadalomtudományok szelíd megvilágításában...

Terestyéni Tamás könyve két, egyenként is nagyigényű vállalkozást kísérel meg egyesíteni. Egyrészt, empirikus kikerdezések alapján is, történelmi egymásutánban vizsgálja a magyar társadalomnak a nyugati értékekhez való viszonyát, ami annál is aktuálisabb, mert végül is mi másról szólna az 1989 utáni történelem, mint egy végre lehetségessé váló, értékekre alapozott kapcsolódásról ehhez a nyugati világhoz. A második, s egyben mélyebb szintje ennek a tematikus tanulmánykötetnek a modern társadalmi lét tudományos rekonstrukciójának végig vitele, amelyből egyértelműen kirajzolódik az az útvonal, amelyen járva a helyes lépések megtétele után már szükségszerűen jönne létre az a társadalmi lét és közszellem, amelynek közegében Magyarország már minden nehézség nélkül csatlakozhatna a nyugati értékvilághoz.

A magyar közbeszéd igen gazdag *helytelenül* feltett alapkérdésekben. A *Kompország* bátor egyértelműségében például rögtön kiderül, hogy nem az az igazi kérdés, vajon vitathatatlanok-e a nyugati értékek, netán hogy hanyatlak-e Nyugat, hanem az, hogy nekünk mi a *valóságos viszonyunk* ezekhez az értékekhez. Terestyéni ezt méri és értelmezi, kérdésfeltevése tehát nagyon is helyén való. Magunk némi hüledézzel szemléljük, ha valaki enciklopédikus előmunkálatok nélkül a Nyugat hanyatlásáról értekezik.

A nyugati értékekhez való viszonyulás változásainak komplexitása már más, újabb kutatások szükségességére is utal. A magyar társadalom ugyanis elég állhatatlanul, sőt, egyenesen szélsőiesen képviseli ezeket az értékeket (nem csak ezeket, tehetjük hozzá).

A létező szocializmus világában a nyugati értékekért való rajongás majdhogynem kényszerűen kifejlesztett automatizmus, sajátos pavlovi feltételes reflex volt, miközben azok megkérdőjelezhetetlen minősége nagyon is beleillett a társadalomnak önmagáról kialakított, idealizált önképébe. Nem volt nehéz szeretni a nyugati értékeket akkor sem, ha ez éppen egyéneknek vagy közösségeknek közvetlen előnyökkel is járt, amire sokszor és sok változatban volt releváns példa. Eközben igen ritkán lehtettünk tanúi annak, hogy ezeket az értékeket önmagukért vállalták volna, adott esetben a saját érdekekkel szemben, vagy egy-egy következmény váratlan veszélyeivel szembesülve.

Terestyéni monográfiájának terjedelmesebb és megközelítésében ugyancsak eredeti része a *tudományokon átnyúló társadalomrekonstrukció*. A *kommunikatív cselekvés* vagy éppen a *beszédaktus-elmélet* már nevében is hordozza a társadalomelméleti modelleknek azt a *vágyát, hogy átcsapjanak valóságos társadalomelemzésre*, s ez napjainkra már Luhmann rendszerelméletével baljós módon már valósággá is vált. A társadalmi lét elemeivel legközvetlenebbül, *semmiképpen sem normatívan* foglalkozó tudományok felsorakoztatásával tart tükröt a mai magyar társadalom elé.

A valódi társadalomtudományok szelíd logikájával azt akarja demonstrálni, hogy ha mindenki ésszerűen és racionálisan cselekszik, a jó társadalom kialakulása elkerülhetetlen. Üzenete napjaink számára ezért ugyanolyan egyértelmű, mint a nyugati értékekhez való viszony, azzal az adott összefüggésben egyébként azonos is.

Terestyéni tehát empirikus társadalomtudományok, a szélesen értelmezett nyelvtudományok, a kommunikáció új tudománya, a cselekvésemélet fegyvertárával fog neki a mai viszonyok elemzésének. A szelíd társadalomkutató megbízható módszertanát és apparátusát használja annak alapkérdésnek a tisztázására, hogy *miként sikerült ismét bizonytalanánnennünk a már többször is bizonyosra vett végérvényes csatlakozást*.

Terestyéni törekvéseinek mindkét nagy fejezete, az empirikus jellegű első *közvetlenül*, a modelleket kirajzoló második *közvetetten* megszívlelendő válaszokat ad arra az alapvető kérdésre, amit *ma sem lenne szabad szem elől tévesztetni, vagy még babonából sem megkérdőjelezni*.

A *Kompország* háttérének megértéséhez vissza kell mennünk a magyar tudományfejlődés '70-es éveibe, amikor a neomarxizmus lehanyatlása után, még korántsem lebecsülendő, erős és visszavágásra éhes sztálinista maradványok szorításában, *sajátos tudománypolitikáinak nevezhető nyitás* történt Magyarorszá-

gon. Ez elsősorban a modern nyelvtudományra és az abból kinövő jeltudományokra alapuló fordulat azt ígérte, hogy *politika-* és *filozófiamentes* utat képes kiépíteni a társadalom olyan tudományos szemléletéhez, amelyre a politikai rendszernek szüksége volt, miközben a politika és filozófiaballaszt (az *ideológia*!) nyomasztó terheitől megszabadulva erőteljesen közeledni tudott a kor nyugati paradigmáihoz is. Napjaink verszomjas antikommunistáinak szívesen ajánljuk figyelmébe az MSZMP némiképp csikorgó erőfeszítéseinek tanulmányozását, amelyek során alapvetően technokrata kormányzásába miként sikerült beépítenie az amerikai társadalomtudományi gondolkodás virágait...

A **'60-as évek nemzetközi tudományosság**a (amire a '70-es években az említett magyar fordulat rácsatlakozott) magán viselte a sikeres 1945 utáni nyugati konszolidáció nyomait, megtestesítette az 1945-ös konszenzust, demokratikus, kommunikatív és esélyki-egyenlítő volt. Minderre ráerősített az akkori Amerika vezető szerepe ezekben a tudományokban, amelynek társadalmi realitásai igen hamar spontán módon megindították az egyes tudományok gyakorlati felhasználásának végtelen skáláját, a reklámtól az iskola, a hadsereg vagy az egészségügy problémáinak megoldásáig (kulcsszó: *dollár a NASA-nál*). Ebben az akkor legitim és vonzó keretben, amelynek problematikus oldalait egyébként Kelet-Európából nem lehetett látni, az elméletek rendre alkalmazására is kerültek, az alkalmazás sikere döntötte el igazságtartalmukat.

A *Kompország* megvalósított koncepciója megmutatja, hogy a társadalom, immár tehát nem modell, sem szerkezeteiben, sem anyagi eredményeiben, de mindenekelőtt emberi magatartásaiban nem tudja, vagy nem akarja létrehozni a modellekben evidens módon megfogalmazódó társadalmi optimumot.

Terestyéni vizsgálatának két folyama ezen a ponton egyesül. Anélkül, hogy ezt a kérdést a maga bántó élességével vetné fel, érzékelteti, hogy *a társadalmi aktorok szándékai sem mindig ebben az irányba mutatnak*.

Terestyéni a '70-es évektől Magyarországon is felemelkedő modern társadalomtudományt használta fel a mai magyar állapotok értelmezésére. Nem tudta (nem is akarhatta) sztfeszíteni ennek a paradigmának a kereteit (a globalizáció értelmezésében is ezeket az eszközöket használja), de eljutott e paradigmának azokhoz a szélső határaihoz, amelyen a valóságos politikai és a valóságos társadalom összevethetővé válik az optimalitást körvonalázó modellekkel. A szerző maga nem teszi tudományelméleti értelemben politikai tartalmúvá a komplex társadalomtudományok színvonalas együttesét – ez az olvasóra marad. Az európai értékekhez való valóságos csatlakozás kitolódásáról amúgy is jócskán akadhat gondolkodnivalója.

Terestyéni Tamás, *Kompország a Nyugat iskolájában*. A társadalmak szerveződéséről. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011.

KISS ENDRE

JELEN SZÁMUNK KÉPEI

LÉPHAFT PÁL az Újvidéki Magyar Szó szatirikus mellékletének szerkesztője. Szülővárosában Nagybecskerekben (Zrenjanin) régi barátai ma is hiányolják a Bega-parti összejövetelekből. A tudáséhség Újvidékre hajította az egyetlen bölcsészkarára, hogy a magyar nyelv- és irodalomból szerzett diplomája után hírszerkesztő legyen az Újvidéki Televízióban. Innen a Magyar Szóhoz szegődött és a Grimasz szerkesztője lett. 1973 óta jelennek meg karikatúrái otthon és külföldön. „Palikaturáival” hódítja meg az olvasót. Nem bántóan, hanem szeretettel kritizál. Úgy mondja el egy témáról véleményét, hogy csak finoman szurkál, de nem dőf kést senkibe sem. Szereti az embereket. Kritikájával néha borotvaellen táncol. Úgy jeleníti meg karikatúrái szereplőit, ahogy csak a legnagyobbak tudják. Könnyed világfi, de mégis szilárd lokálpatrióta. A Telepi Rádió műsoraiiban kollegáival együtt a „halálközeli humort” népszerűsíti. Közel 2 évtizede a Magyar Nemzet is munkatársai közé fogadta.

SZEGEDEN ISMÉT...

Úgy látszik, néha felszínre törnek szőnyeg alá szöport, megoldatlan kérdések, amikről a rendszerváltozás után 25 évvel sem lehet higgadtan, szakszerűen nyilatkozni, netán vitatkozni.

Egyedi eset, vagy cseppként a tengerben a magyarországi egyenletlenségek jellegzetes megnyilvánulása? Pártoskodás nélkül érdemes vele foglalkozni. (Szerk.)

Iskolák és neveik

Jóború Magda, a Vallás- és Köznevelési Minisztérium államtitkára 1955-ben levelet írt a szegedi egyetem újonnan létesített és Hunyadi Jánosról elnevezett gyakorló gimnáziuma igazgatójának, és elrendelte, hogy az iskolát Ságvári Endréről nevezze el. Bő év múlva, 1956 forradalmi napjaiban, Hunyadi nevét állították vissza – néhány hétre. Azóta máig Ságvári-gimnázium. S most az ezekre szaporodott egykori tanítványok között néhányan kötik az ebet a karóhoz, hogy ne fosszák meg az iskolát a megszokott névtől. Pedig a gimnázium jó híre teljesen független a rákényszerített név egykori viselőjének tetteitől.

A középiskolák Trianonig nem viseltek egyedi nevet. A Vallás- és Köznevelési Minisztérium 1922-ben szöveltette föl az iskolákat, terjesszenek föl három nevet, amelynek viselőit méltónak tartják, hogy tanulóik elé példaként állíthassák. Szegeden így lett Szent Imre polgári, Szent Erzsébet leányliceum, Dugonics András kegyesrendi gimnázium, Klauzál Gábor reál-gimnázium, később gimnázium; Baross Gábor főreáliskola, 1924-től csak reáliskola, 1934-ben egyetlen reál-gimnáziumi osztály, 1935-től gimnázium, 1942-től gyakorló gimnázium.

S mindezt 1951-ben a diktatúra egy tollvonással eltörölte. Senki meg sem mert mukkanni, amikor az éppen százéves Baross Gábor Gimnáziumot megszüntették. Szerencsére méltó nevet találtak az építőipari technikummá szervezett szakközépiskolának: Szeged nagy-névű mérnökének, írójának nevét: Vedres Istvánét. Bár szerelmes volt Klauzál nevével oktanul megfosztani, de szintén talált nevet kapott a Radnóti-gimnázium. A mártírköltő egy lustrumot – öt évet – töltött a szegedi egyetemen. A leánygimnázium is stílusosan kapta Tömörkény István nevét, hiszen a szegedi író – azóta lebontott – lakóháza éppen szemben állt „a piros iskola” kapujával.

Csak így. Egyszerűen, minden cicoma nélkül. 1913 ugyanis kultikus év. Florian Illies könyvét olvasva kiderül, miért.

A szerző újságíró, művészettörténész, a Villa Grisebach berlini aukciós ház társtulajdonosa. Bannban és Oxfordban tanult művészettörténetet és újkori történelmet, a 19. századi művészet szaktekintélye. A *Frankfurter Allgemeine Zeitung* kulturális rovatánál kezdte újságírói pályafutását, 2008-tól a *Die Zeit* irodalmi és tárcarovatának felelős szerkesztője volt. A közelmúltban Ludwig-Börne díjjal kitüntetett Illies 2012-ben Németországban megjelent könyve rövidesen bestseller lett. A szerző a tapasztalt művészeti újságíró kíváncsiságával kísér bennünket a Nagy Háború előtti utolsó békeév pezsgő társasági miliójében. Vihar előtti csend – gondolhatnánk! Pedig 1913 minden, csak nem csend. 1913 lenyűgöző kulturális kavalkád! 12 hónap – számtalan szín. Főszereplők – a teljesség igénye nélkül: Oskar Kokoschka, Alma Mahler, Gustav Klimt, Egon Schiele, Franz Werfel, Georg Trakl, Karl Kraus, Adolf Loos, Peter Altenberg, Arthur Schnitzler, Ludwig Wittgenstein, Franz Kafka, Robert Musil, Sigmund Freud, Rainer Maria Rilke, Heinrich Kühn, Thomas Mann, Heinrich Mann, Bertold Brecht, Ernst Jünger, Else Lasker-Schüler, Gottfried Benn, Ernst Ludwig Kirchner, Emil Nolde, Oswald Spengler, Albert Schweitzer, Arnold Schönberg, Igor Stravinsky, Marcel Duchamp, Marcel Proust, Virginia Woolf, Rudolf Steiner, Franz Marc, Frank Wedekind, Coco Chanel, Charlie Chaplin, Louis Armstrong, Pablo Picasso, Henri Matisse, Marc Chagall, August Macke, Auguste Rodin, Adolf Hitler – és a Mona Lisa. Impozáns névsor... Ha csak ennyi lenne, már ez is igazolná az 1913-as év rendkívüliségét. Velük utazunk Bécestől Párizsig, Berlinton Velencéig, Münchentől Moszkváig, Prágától Barcelonáig, Londontól Triesztig, sőt, egészen Német Új-Guineáig, illetve Afrikáig. Ernst Jünger kónozza ugyanis „az unalom halálos mérge” a festői – szerinte tehén-, tőzeg- és öregemberszagú – Bad Rehburgban, ezért Afrikáig menekül, ahol reményei szerint a „vadság és eredetiség kvintesszenciájára” lelhet. Ott, ahol végül kiköt – a Francia Idegenlégióban – vadságban és eredetiségben valóban nincs hiány, kimenekítéséhez viszont diplomáciai fondorlatokra lesz szükség. 1913 nyarán a velencei Lidón együtt töltődik Trakl, Altenberg, Loos és felesége, Arthur Schnitzler élete párjával, Olgával és Hermann Bahr. Így soha többé nem látjuk őket viszont... Mint ahogy Kafkát, Joycet és Musilt sem, amint ugyanazon a gyönyörű napon élvezik cappuccinójukat az Osztrák–Magyar Monarchia mesés kikötővárosában, Triesztben. Sigmund Freud számára 1913 nyara kétségekkel teli. Ki gondol-

Akkor nem panaszkodhattunk. Ám joggal vártuk, hogy az új gyakorló gimnázium kárpótolja a Baross Gábertól megfosztott nevű iskola tantestületét. Ennek az iskolának volt tanára még főreáliskolai idejéből Babits Mihály, s tanítványa – a nyomtatott értesítőben vastag betűs – Rákosi Mátyás. Az akkori suttogó propaganda, hogy az ő bosszúja lett volna az „átnevezés”, hamis rágalom: semmi oka sem volt rá, valószínűleg nem is tudott róla. Az átnevezők sem tudták, hogy valaha ő az iskola eminens diákja volt. De ennek az iskolának volt kiváló igazgatója Fírbus Oszkár, tudós tanára Czögler Kálmán, Vajtai István, Visy József. Czögler Móra Ferenc barátja és múzeumi munkatársa, a természettudományi gyűjtemény kiváló gondozója; Vajtai később tanárképző főiskolai tanár; Visy egyetemi magántanár, és katedrát csak azért nem kapott, mert közismerten vallásához hű volt. Büszke vagyok, hogy mindhárman tanítottak, Fírbus igazgató pedig – miután tanítási gyakorlatom is egykori iskolámban végeztem – óraadóként is alkalmazott. Ha nem betegsem ki, nyilván tanári pályámat is ott folytathattam volna.

Ságvári Endre élete és halála

Ságvári Endre 1913. november 4-én Budapesten jómódú ügyvéd apától és szintén gazdag tanítónő anyától született. Elemi és középiskolái után jogot tanult, és 1936-ban államtudományi doktorátust szerzett. Tisztviselő lett a főváros előjáróságán. Belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, de radikális hajlamai hamarosan az illegális kommunista pártba vezették. 1937-ben szervezője volt a Tompa utcai nyilasház elleni támadásnak. Ezért 8 hónapi fegyházra ítélték. A börtönben írta halála után megjelent meséit és elbeszéléseit (*Óriások és törpék*, 1949; *Az árvaflvi gyerekek*, 1953). Szabadulása után néhány hónap katonai munkaszolgálatra kényszerült Hódmezővásárhelyen. A Népszava kiadóhivatalában, a terjesztési osztályon jutott álláshoz. De idejét már inkább az illegális pártmunka kötötte le: az Országos Ifjúsági Bizottság (OIB) titkára lett. 1940-ben már a Kommunista Magyarországi Pártjának egyik vezetőjévé emelkedett. 1941. október 6-án ő szervezte a történelmi jelentőségű tüntetést a Bathány-örökmécsesnél. 1942-ben illegálisba kellett vonulnia. Március 15-én szintén ő szervezte a Petőfi téri tüntetést. Ekkor – szegedi levénte-ifjúveze-

tőképző küldöttség tagjaként – én is Pesten voltam, egyenruhában vonultam föl. Ságvári szerkesztette 1944-ben az illegális Béke és Szabadság című időszakos kiadványt.

Az államvédelem már régóta figyelte. Hírt kaptak, hogy 1944. július 27-én találkozik Budán bizonyos Szabados Lajos elvtárssal, hadiüzemi munkással, a Budakeszi út 5. sz. alatt, a Szép Ilonka villamosmegállónál levő Nagy Béla-féle cukrászdában. (Ma a Remíz kávéház és söröző van a helyén.) Nyári este volt, háromnegyed hét: négy polgári ruhás nyomozó, két rendőr és két csendőr lépett a cukrászdába. Cselényi Antal rendőrdetektív igazoltatásra szólította föl Ságvárit. Ő látszólag igazolványt mutatott neki, majd váratlanul dulakodni kezdett vele, közben az asztalon heverő kopott orvosi táskájából előrántotta revolverét, és rögtön tüzelt. Szabadosnak közben sikerült meglepnie, bár utóbb elfogták.

Ságvári Cselényit a jobb vállán, utána Kristóf Lászlót a jobb combján sebesítette meg. Ezzel utat nyert, kiszaladt az utcára. Palotás Ferenc törzsröster és Cselényi sebesülten is utána futott. Kint tűzpárbaj keletkezett. Ságvári rálőtt a lövedőzés hallatára közben a nyomozók segítségére siető Pétervári János rendőr őrmesterre: ez haslövést kapott, és a kórházban behalt sérülésébe. Ságvári kiürült pisztolyát eldobta, s akkor érte Cselényi halálos lövése. Fél 8 volt.

Utóélete

Kristóf Lászlót, aki 1944-ben részt vett Ságvári leartóztatásában, az 1956-i forradalom után, ellenforradalmi tevékenység” vádjával bíróság elé állították. Mivel őt érte Ságvári első vagy második lövése, nem lehetett szerepe Ságvári halálában. Amikor az utcán a Ságvárit halálosan megsebesítő lövés eldőrdült, Kristóf őrmester sebesülten feküdt a cukrászda padlóján. Ennek ellenére halálra ítélték, és 1959-ben kivégezték. Tehát Ságvárinak már két ártatlan áldozata volt.

A Legfelsőbb Bíróság 2006-ban Kristóf Lászlót testvérhuga kérésére fölmentette a halálos ítélet alól. 2008-ban pedig elutasította Pintér Mariann föllegezését, mert az ő vádja, hogy vallatásakor Kristóf bántalmazta, jogos ugyan, de már elévült, s különben sem volna arányban az elviselt és jóvátehetetlen büntetéssel. Nagyon fontos a bíróság indokolásában ez a tétel: „Kristóf László – Ságvári Endrével ellentétben – nem ölt embert.”

PETER LÁSZLÓ

1913

ná, hogy a pszichoanalízis atyja jobban szorong, mint mi? Konfliktusa Junggal ekkorra feloldhatatlan, az utolsó nagy „csörte” előtt – a Pszichoanalitikai Társaság szeptemberi müncheni konferenciáján – kedvenc lányával, Annával a Dolomitokban próbál regenerálódni, de elájul... Már a gondolatától is, hogy hamarosan meg kell mérkőznie Junggal. Barátja és tanítványa, Ferenczi Sándor próbál meg erős lehelni belé... Nem sok sikerrel...

Amilyen forrongó 1913 nyara, úgy forrong némelyek lelke is. És persze erre a körre is érvényes a *cherchez la femme* örökérvényű igazsága: Alma Mahlerét vetélkedik Oskar Kokoschka és Walter Gropius, Sidonie Nádherny von Borutin pedig véget vet Kraus és Werfel legendás barátságának. Nem beszélve a hódítás nagyaszonyáról, Coco Chanelről, kinek ekkor bimbózik szelrelme Sztravinszkyyal. Illies krónikájában pikáns jeletekben sincs hiány. Talán fény derül Klimt sikerének titkára is: állítólag híres, bő köpenye alatt nem viselt semmit... Kokoschka és Alma Mahler héjanásza sem szokványos szerelmi történet. „Maga a pokol, maga a paradicsom” – ahogy Alma fogalmaz.

Adolf Hitler csak szeretne ehhez az illusztris körhöz tartozni, hol fásultán, hol örült esküztázisban festi akvarelljeit a brigittenauai *Männerheimben*, hogy azután májusban felüljön a müncheni gyorsra, és egy időre szem elől veszítjük. Bécsben irritálja a túl sok idegen, hangzatos szölamokkal hirdeti, milyen tűrhetetlen, hogy itt több cseh él, mint Prágában, több a zsidó, mint Jeruzsálemben, és több a horvát, mint Zágrábban. Bécs és Berlin: Közép-Európa két kulturális fellegvára. Ahogy Else Lasker-Schüler minden bizonnyal a lényegre tapintott: „A művész azért tér mindig vissza Berlinbe, mert itt kettyeg a művészet órája, amely nem késik és nem is siet.” Illies virtuóz mesélő: helyenként csak egy-egy mondat – például, hogy november 3-án megszületett Röck Marika, 7-én Albert Camus vagy hogy júniusban Edvard Munch megfesti Féltekenység című képét –, hogy aztán egy hosszabb beszámoló kizökkenésben bennünket ritmusunkból. Kiváló metódus monotonía ellen. S mire az 1913-as év véget ér, megkerül a Mona Lisa is...

Florian Illies kalandozni valóban lenyűgöző élmény. Lelkesedik és lelkesít. Úgy érezzük, mintha pertuban lenne szereplőivel. S mivel jelen időben mesél, bennünket is e sokszor különö, de szerethető zenik közé varázsol.

Arthur Schnitzler e kor intellektüeljeinek meghatározó attitűdjét hirdette: „Mi mindig játszunk. Bölcs vagy, ha tudod.”

S mindez valóban csak játék lett volna – ahogy Schnitzler érzekelte – vagy önámítás? Mindenesetre D. H. Lawrence 1913 karácsonyán egy egészen saját-ságos hitvallást fogalmazott meg: „Mélyesen hiszek abban, hogy a vér, a test bölcsőbb az értelemnél. Szellemünk tévedhet. De amit vérünk érez, hisz és mond, az mindig igaz.” És milyen illékony! Mint az 1913-as év szépsége is...

Valószínűleg azoknak okoz különleges felüdülést Illies kolláza, akiknek e milióban már van némi – legalábbis olvasói – előélete. Aki már megcsodálhatta Kokoschka Szélmenyasszonyát – a cím Traklnak köszönhető –, Klimt Csökját, Schiele, Otto Wagner és a kortársak mesterműveit, elmélyülhetett Thomas Mann, Franz Werfel és e rendkívüli írógeneráció soraiban, az tudja igazán értékelni Illies könnyed stílusát. Akiknek ez nem adatott meg, azoknak e kötet a szó legnemesebb értelmében kulturális kalauz – ajánló – is lehet.

Kattog a felvevőgép, peregnék a képek, nekünk pedig nincs más dolgunk, minthogy hátradőlünk egy kényelmes fotelban – akár egy jó pohár bor társaságában –, és egyszerűen szárnyaljunk-szenvedjünk Kokoschkával, Kafkával, Rilkével, Trakllal...

1913 – az évszázad nyara. És az évszázad nyarán az érzékeny művészvilág már érzi, hogy ami közeledik, az nemcsak könnyű nyári zápor lesz, hanem mindent elsöprő tornádó...

Florian Illies: 1913. Der Sommer des Jahrhunderts. Frankfurt am Main, 2012. Magyarul: Florian Illies: 1913. Az évszázad nyara. Budapest, 2014, 335 oldal

PALLAGI MÁRIA

OFFENLEGUNG

Az 1982-ben életbe lépett osztrák sajtótörvény értelmében az alábbi nyilatkozatot tesszük közzé: Offenlegung gemäß § 25 des Mediengesetzes: Medieninhaber: Zentralverband Ungarischer Vereine und Organisationen in Österreich, A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8. Unternehmensgegenstand: Interessenvertretung der Österreichischer ungarischer Sprach- und Kulturzugehörigkeit. Vorstand: Mag. József Hollós (Präsident), László Albert (Generalsekretär), Dr. Andrea Seidler (Kassier). Beteiligung: 100 %. Grundlegende Richtung: Pluralistisch - demokratische Meinungsbildung der Ungarn, Wahrung einer mit Österreich verbundenen Identität des Volkstums.

Botos Ferenc

FEKETEHEGYI EMLÉKEZÉS

(in memoriam Berda József)

egy túrajelzés hoz ide

itt hirtelen

aládól a hegytető

kis tisztáson áll a ház

felhőbe, szélbe

feszül konokul

a rakott kő

a lélek csendje mindenütt

az erdő, az ég

mind körbevesz

itt költő búcsúzott

egy áldás a szélben

még most is halkan

itt neszez

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358.

**Web: www.kozpontiszovetseg.at
www.becsinaplo.eu**

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49

E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der Ungarn in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger: Zentralverband Ungarischer Vereine u. Organisationen in Österreich. A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Bodzsóni István (Szabadka), Borbándi Gyula † (Budapest), Czellar Judit (Genf), Gömöri György (London), Kovács István (Budapest), Kovátsné Németh Mária (Győr), Kó András (Budapest), K. Lengyel Zsolt (München), Martos Péter (Bécs), Papp László (New York), Piri Zoltán (Utrecht), Pomogáts Béla (Budapest), Sárközi Mátyás (London), Szabó A. Ferenc † (Budapest), Szakály Sándor (Budapest), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:

Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fetes Kata, Kántás János, Radics Éva, Rumpler Diána, Varga Sándor.

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán
GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., Hauptanstaht A-1010 Wien, Graben 21.
IBAN: AT57201110000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 15,- Euro, Magyarországon 3000,- Ft, Nyugat-Európában 20,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúl 25,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:

Amerikában: Andrew Rekey, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856

E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856

Angliában: Hungarian Book Agency, P.O.B 1956, Durham DH1 2GA.

Hollandiában: Dr. Piri Zoltán. Croeselaan 254. NL-3521 CL Utrecht. E-mail: pirizoltan@hotmail.com

Kanadában: Pannonia Books Ltd., 472 Bloor St. W. 2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.

Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyó-

számla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.

Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach

Svájcban: Judit Czellar 13, Croix-du-Levant, CH-1220 Genève, e-mail: czellarjud@hotmail.com, 0227970854

– Postfinance, Julianna Judit Czellar, Compte: 12-165459-6, IBAN: CH13 0900 0000 1216 5459 6

Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. PlusGiro Nr.: 756987-4.

Szlovákiában: Benyák Mária, SK-821 01 Bratislava, Datelinova ul. 9, e-mail: marcsa@live.com
Bankszámla: SLSP 0170127485/0900.

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkeikért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: ALWA & DEIL Druckerei Ges. m. h. H. A-1140 Wien, Sturgasse 1a